

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Anja Zamuda

Razvoj študija novinarstva na Slovenskem

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Zamuda

Mentorica: red. prof. dr. Melita Poler Kovačič

Razvoj študija novinarstva na Slovenskem

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Hvala vsem, ki ste kakorkoli pripomogli k nastanku tega dela.

Svet založbe FDV je na svoji 7. seji dne 10. 2. 2016 obravnaval pritožbo glede kršitve avtorskih pravic Anje Zamuda z uporabo podatkov in večjih delov besedila njene še neobjavljene magistrske naloge, brez navedbe vira v prispevku dr. Karmen Erjavec v delu *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ki je izšlo pri Založbi FDV pod uredništvom dr. Karmen Erjavec in dr. Melite Poler Kovačič. Komisija je ugotovila, da je magistrsko delo študentke Anje Zamuda njeno avtorsko delo in da se ji mora omogočiti, da zaključi študij brez zapletov. Pritožbo je obravnaval senat na svoji 10. seji dne 4. 4. 2016 in sprejel sklep, da založba FDV iz publikacije *50 let študija novinarstva na Slovenskem* umakne poglavje avtorice dr. Karmen Erjavec, ki zajema vsebine, za katere je Svet založbe FDV ugotovil, da so avtorsko delo Anje Zamuda.

Razvoj študija novinarstva na Slovenskem

Kakovostno izobraževanje novinarjev je ključno za kakovostno novinarstvo. Razprave o tem, kakšen je najprimernejši način izobraževanja za kompetentnega novinarja, so stalno prisotne od 19. stoletja dalje. Visokošolsko izobraževanje novinarjev se je do začetka novega tisočletja uveljavilo skoraj po vsem svetu, vendar ostajata oblika in vsebina študija novinarstva predmet številnih razprav. V magistrskem delu sem želela ugotoviti, kako se je razvijal študij novinarstva na Slovenskem, ki se na zdajšnji Fakulteti za družbene vede izvaja že več kot 50 let. Kombinacija metod analize primarnih virov in poglobljenih intervjujev s predstojniki Katedre za novinarstvo je pokazala, da je študij novinarstva, ki ga je zasnoval France Vreg, ves čas ohranjal podobno osnovo: kombinacijo splošnih družboslovnih in praktičnih novinarskih predmetov. Pri nastajanju in spreminjanju programa so se na katedri opirali na priporočila Unesca in zglede drugih držav. Predmetnik študija novinarstva se je spreminjal in prilagajal skladno s spreminjanjem in prilagajanjem vloge novinarja aktualnim družbeno-političnim okoliščinam. Razvoj programa so vedno določale kadrovske in finančne omejitve, slednje pa so vplivale tudi na to, da se program ni mogel prilagoditi aktualnemu tehnološkemu napredku. V skladu s temi okoliščinami se je spreminjalo število vpisanih študentov in število diplomantov na študiju novinarstva.

Ključne besede: novinarstvo, študij, kompetence, visokošolsko izobraževanje, usposabljanje.

Development of journalism studies in Slovenia

Quality journalism education is the key to quality journalism. Discussions about the most appropriate way for educating a competent journalist have been continuously present since the 19th century. By the beginning of the new millennium, university-level journalism education courses were present almost all over the world, but the form and content of journalism education have remained subjects of many discussions. In my Master thesis, I wanted to find out how Journalism programme, which has existed at the current Faculty of Social Sciences for more than 50 years, has been developing. The research combined analysis of primary sources and in-depth interviews with the heads of the Chair of Journalism. The results revealed that Journalism programme, designed by France Vreg, has kept the same fundamentals since the very beginning: a combination of general social science courses and journalism practice courses. When designing and changing Journalism programme, the Chair of Journalism relied on the recommendations of UNESCO and other countries' examples. Journalism curriculum has been changing and adjusting in accordance with changing and adapting the role of journalists to the current socio-political circumstances. The programme's development has always been defined by staff and financial constraints, which is also why the programme could not adapt to the technological progress. Given these circumstances, the number of students enrolled in Journalism studies and the number of Journalism undergraduates varied.

Keywords: journalism, studies, competences, higher education, training.

KAZALO

1 UVOD	7
2 NOVINARSTVO IN NOVINARJI	10
2.1 CILJI NOVINARSTVA	12
2.2 KOMPETENCE DOBRIH NOVINARJEV	14
3 IZOBRAŽEVANJE NOVINARJEV	16
3.1 VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE VS. PRAKTIČNO USPOSABLJANJE	16
3.2 RAZVOJ IZOBRAŽEVANJA NOVINARJEV – RAZLIČNE TRADICIJE	19
3.3 TIPI NOVINARSKEGA IZOBRAŽEVANJA	21
3.4 MODELI IZOBRAŽEVANJA NOVINARJEV	22
3.4.1 <i>Integrirani model</i>	23
3.4.2 <i>Profesionalni model</i>	24
3.4.3 <i>Model za prihodnost: reflektirana praksa</i>	25
3.5 POMEMBNA STRATEŠKA DOKUMENTA	26
3.5.1 <i>Unescov kurikularni model</i>	26
3.5.2 <i>Deklaracija Evropske novinarske izobraževalne zveze</i>	28
4 RAZVOJNA POT ŠTUDIJA NOVINARSTVA NA SLOVENSKEM	29
4.1 CILJ NALOGE IN OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA	29
4.2 METODOLOGIJA	29
4.3 REZULTATI	31
4.3.1 <i>Začetki</i>	31
4.3.2 <i>Prvo desetletje (1964/65–1974/75)</i>	33
4.3.3 <i>Drugo desetletje (1974/75 –1984/85)</i>	40
4.3.4 <i>Tretje desetletje (1984/85 –1994/95)</i>	45
4.3.5 <i>Četrto desetletje (1994/95–2004/05)</i>	50
4.3.6 <i>Peto desetletje (2004/05–2014/15)</i>	53
4.3.7 <i>Po petdesetih letih</i>	61
5 RAZPRAVA	66
6 SKLEP	73
7 LITERATURA	75

1 UVOD

Že Pulitzer (1904, 663) je trdil, da je novinarstvo eden najzahtevnejših poklicev, »za katerega je potrebno najširše in najbolj poglobljeno znanje«. Danes, v vse bolj kompleksnem svetu, to velja še toliko bolj, saj se novinarstvo kot specifična dejavnost, ki »pomembno soustvarja zavest o stvarnosti in stvarnost samo« (Splichal 1994), sooča z mnogimi izzivi. Ian Hargreaves (2007, 9–16) ugotavlja, da je novinarstvo vstopilo v enaindvajseto stoletje »ujeto v protislovje lastnega uspeha«: z rastjo kulturne, politične in ekonomske vrednosti informacije ter pojavom novih in cenenih elektronskih tehnologij je razpon občil in vpliv novinarstva danes večji kot kdajkoli prej ... Toda zaradi preobilja dosegljivih novic se te danes veliko manj ceni, težje se loči kakovostne od nekakovostnih, zaupanje v delo novinarja in njegovo spoštovanje se manjšata, novinarstvo pa je obtoženo, da ne deluje več v službi javnosti.

Ideje o zatonu, krizi in koncu novinarstva niso nove. Pojavile so se v 90. letih prejšnjega stoletja (npr. Hardt 1996; Bromley 1997), ko se je praksa novinarskega sporočanja v veliki meri podredila zakonitostim trga, še pogosteje pa se pojavljajo od vstopa v novo tisočletje naprej (npr. Košir 2003; Poler Kovačič 2005; Splichal 2014). Z izbruhom globalne gospodarske in finančne krize je zaradi vedno ostrejšega boja za občinstvo ter vse močnejših pritiskov kapitala in politike postalo novinarsko delo še težje (Milosavljević 2010). Digitalizacija je podrla še zadnje bariere in sprostila pot neoliberalni komercializaciji, ki predstavlja resen izziv za novinarstvo (Splichal 2013). Trenutne razmere zahtevajo ponovni premislek, inovativni pristop in takojšnje prilagoditve, sicer so napovedi za prihodnost slabe.

Unescovi strokovnjaki s področja medijskih in novinarskih študij v tem okviru poudarjajo pomen izobraževanja novinarjev. Verjamejo, da lahko izboljšanje kakovosti izobraževanja novinarjev pomembno vpliva na samo novinarstvo ter predstavlja jamstvo za demokracijo in razvoj (Unesco 2013, 9). S tem se odpira od začetka 19. stoletja naprej prisotno – a še danes aktualno vprašanje izobraževanja novinarjev, ki je relevantna in priljubljena tema tako med akademiki kot med splošno javnostjo (Folkerts 2014). Dejstvo, da novinarstvo že od nekaj lovi ravnotežje med novinarsko teorijo in novinarsko prakso oz. med univerzo in medijsko industrijo, je glavni vzrok za nestrinjanja glede najprimernejših načinov in oblik izobraževanja oz. usposabljanja za novinarski poklic. Izoblikovala sta se dva nasprotujoča si pogleda: prvi zagovarja univerzitetni študij, drugi pa predpostavlja, da se je novinarstva mogoče naučiti le v praksi. Kljub uveljavitvi visokošolskih izobraževalnih institucij kot prevladujočega načina izobraževanja novinarjev (Donsbach in Fiedler 2008), ostaja osnovna dilema ravnotežja med teorijo in prakso aktualna.

Ker so v zadnjih dveh desetletjih globalne tehnološke spremembe že močno zaznamovale medije in novinarstvo, bodo posledično sčasoma tudi novinarske študijske programe. Razmah svetovnega spleta kot nove platforme za razširjanje medijskih in novinarskih vsebin, naraščajoča komercializacija, digitalne oblike produkcije in komunikacije, pojav družbenih medijev, lastniška, organizacijska, procesna in vsebinska konvergenca medijev, in kriza medijskih poslovnih modelov so le nekateri od pojavov, ki silijo k ponovnemu premisleku o izobraževanju sodobnih novinarjev in prevetritvi novinarskih študijskih programov (Erjavec in Poler Kovačič 2014). Če se novinarski kurikuli ne prilagodijo hitro spreminjajočim se okoliščinam, utegnejo biti posledice v prvi vrsti neugodne predvsem za študente – če ob zaključku študija ne bodo imeli vseh potrebnih kompetenc, bodo zelo težko preživeli v današnjem konvergentnem svetu novinarstva (State of Journalism Education 2013). V nadaljevanju je to slaba napoved za prihodnost novinarstva in zaradi vpetosti novinarstva v družbo tudi slaba napoved zanjo (Unesco 2013).

Prve razprave o izobraževanju novinarjev pri nas so delo ustanovitelja študija novinarstva na Slovenskem Franceta Vrega (1967, 1971, 1981). Od 80-ih let dalje je o študiju novinarstva in njegovih dilemah objavjal Slavko Splival (1986, 1988, 2000, 2014), po letu 2000 se več piše tudi o pomembnosti študija novinarstva in reformah učnega programa (Košir 2003; Poler Kovačič in Kalin Golob 2004; Poler Kovačič in Erjavec 2005; Poler Kovačič in drugi 2013). Zgodovine študija novinarstva so se avtorji dotikali predvsem ob pomembnejših obletnicah (Vreg 1981; Korošec 1996; Poler Kovačič in Kalin Golob 2004; Kalin Golob in Grizold 2011; Erjavec in Poler Kovačič 2014), celovitejšega razvojnega poteka študija novinarstva, ki bi spremembe predmetnika in gibanje števila vpisanih študentov in diplomantov dopolnil z mnenji, pogledi in spomini ključnih oseb, ki so v teh procesih sodelovale, ter zbrane podatke postavil v širši kontekst, pa doslej ni zbral še nihče.

V študijskem letu 2013/2014 je minilo 50 let od ustanovitve Katedre za novinarstvo na Fakulteti za družbene vede (takrat Visoki šoli za politične vede) v Ljubljani, v študijskem letu 2014/2015 je 50 let obeležil tudi študij novinarstva. Okrogla obletnica spodbuja k premisleku o novinarskem študiju, saj ustvarja priložnost in hkrati tudi potrebo po kritičnem pogledu v preteklost, da bi lahko na podlagi preteklih izkušenj bolje razumeli sedanost in zasnovali jasnejše cilje za boljšo prihodnost (Poler Kovačič in Kalin Golob 2004, 7). Ker želim zapolniti omenjeno vrzel v raziskovanju študija novinarstva na Slovenskem, si zastavljam ključno raziskovalno vprašanje: *Kako se je razvijal študij novinarstva na Slovenskem?* Cilj magistrskega dela je – s kombinacijo metod analize dostopnih arhivskih podatkov in poglobljenih intervjujev s predstojniki novinarske katedre – ugotoviti, kako je potekal razvoj študija novinarstva na Slovenskem.

V prvem delu magistrske naloge bom postavila teoretsko zasnovo. V drugem poglavju bom skušala odgovoriti na vprašanja *kaj je novinarstvo* in *kdo so novinarji*, *kaj so cilji novinarstva* in *katere so kompetence dobrih novinarjev*. V tretjem poglavju se bom osredotočila na izobraževanje novinarjev: najprej bom povzela in pretehtala argumente za univerzitetno izobraževanje na eni in praktično usposabljanje novinarjev na drugi strani, nato bom osvetlila različne tradicije razvoja izobraževanja novinarjev v svetu, v nadaljevanju pa obdelala tipe in modele novinarskega izobraževanja. V zadnjem podpoglavju prvega dela magistrske naloge bom predstavila pomembna strateška dokumenta, ki vsebujeta priporočila in smernice za izobraževanje novinarjev.

V drugem, empiričnem delu magistrskega dela, se bom posvetila raziskovanju razvoja študija novinarstva na Slovenskem. V četrtem poglavju bom opredelila raziskovalno vprašanje, natančneje opisala uporabo metod, utemeljila njun izbor ter predstavila njune prednosti in pomanjkljivosti oz. možne omejitve. V sedmih podpoglavjih bom po posameznih desetletjih predstavila rezultate analize podatkov in poglobljenih intervjujev s predstojniki novinarske katedre. Informacije, ki jih bom izluščila iz poglobljenih intervjujev, bom skušala smiselno vplesti v razvojno sosledje najpomembnejših prelomnic zgodovine študija novinarstva na Slovenskem. Sledila bo diskusija v petem poglavju, kjer bom dobljene rezultate povezala s teoretičnimi izhodišči iz prvega dela naloge. V sklepnem delu bom predstavila ugotovitve magistrske naloge in jih postavila v širši družbeni kontekst.

2 NOVINARSTVO IN NOVINARJI

Dolgoletna prizadevanja strokovnjakov do danes niso uspela zagotoviti popolne opredelitve novinarstva in novinarjev. Konsenz o univerzalni, mednarodno sprejeti definiciji, ki bi odgovorila na vprašanji *Kaj je novinarstvo?* in *Kdo je novinar?*, ne obstaja (Zelizer 2004). Podobno tudi o univerzalnih prvinah novinarstva in novinarske identitete – čeprav je za po svetu široko razpršeno novinarsko dejavnostjo že dolga zgodovina – ne moremo govoriti (Tapsall in Varley 2001; Poler Kovačič 2005). Različna pojmovanja novinarstva so odvisna zlasti od različnih družbeno-zgodovinskih kontekstov in tradicij, iz katerih novinarstvo v posameznem okolju izhaja. »Novinarji se v različnih političnih in kulturnih okoljih močno razlikujejo po svojih poklicnih obveznostih, družbenem položaju, etičnih načelih, standardih in usposobljenosti, avtonomiji ter odgovornosti« (Splichal in Sparks 1994, 4), zato – niti med novinarji samimi niti znotraj stroke – ni jasne in priznane opredelitve, kdo pravzaprav so.

Čeprav kakršnokoli označevanje novinarjev in novinarstva torej ni splošno sprejeto, obstajajo nekatere opredelitve, ki skušajo zajeti njuno bistvo. Prevladujoč pogled na novinarstvo, t. i. klasična paradigma novinarstva, ki temelji na tradicionalnih liberalnih idealih demokracije in državljskih pravic, vidi novinarja kot posameznika z visoko stopnjo poklicnega znanja in razvitim čutom za etiko, ki poroča o resničnih dogodkih in tako nepristransko prikazuje realnost (Dahlgren 1996, 61–62). Ta pogled temelji na normativnem modelu novinarstva, ki opisuje novinarstvo kot dejavnost obveščanja državljanov o aktualnih vprašanjih in dogodkih z namenom služiti javnosti (McManus 1994, 184). Potemtakem bi novinarstvo lahko označili kot dejavnost za obče dobro, novinarje pa za predstavnike državljanov, s temeljno odgovornostjo do javnosti (Poler Kovačič 2004, 11). A dejstvo je, da novinarstvo nikoli ni delovalo povsem v skladu z opisanim – klasična paradigma novinarstva služi predvsem kot model in kot norma usmerja razumevanje identitete normativnega novinarstva (Poler Kovačič 2005, 20).

Praksa novinarskega sporočanja je danes toliko bolj odmaknjena od omenjenih tradicionalnih pojmovanj predvsem zato, ker je v ospredje prodrla tržna logika. Odgovornost do javnosti tako ni (več) temeljna zaveza novinarskega poslanstva – zdi se, da jo je tržna uspešnost, ki je postala nov cilj sodobnega novinarstva, povsem zasenčila (Košir 2003). Usmerjenost k dobičku se kaže tako v organizaciji medijev kot v delu novinarjev, kot njena posledica pa so v novinarstvu vse bolj prisotni naraščajoča homogenizacija, komercializacija, hibridizacija, senzacionalizem, aferaštvo, slog t. i. rumenega žurnalizma ipd. (prav tam). V takih razmerah, ko kakovost novinarskih izdelkov uravnava trg, skoraj ni več govora o obvezi novinarstva, da državljsane oskrbuje z informacijami, ki jih potrebujejo za aktivno sodelovanje v demokratični družbi. Potrebe ljudi po novinarskih vsebinah so danes večje kot kdajkoli

prej (Milosavljević 2014), nadaljevanje opisanega trenda pa novinarstvu ne napoveduje trdne prihodnosti, kar je slabo za prihodnost demokracije, ki sloni na kakovostnem novinarstvu (Finberg 2012).

Pomembna vloga pri ustvarjanju pogojev za opisan položaj današnjega novinarstva nedvomno pripada globalnim tehnološkim spremembam. Ne eni strani zato, ker vedno nove in nove hitro razvijajoče se digitalne komunikacijske tehnologije omogočajo vedno širši množici aktivno vključevanje v množičnokomunikacijske procese in s tem realizacijo »državlanskega« oz. »javnega« novinarstva (Splichal 2014, 57–58). Po drugi strani pa tudi zato, ker nove tehnologije nenehno spreminjajo medijsko okolje ter tako novinarstvu sicer ponujajo vedno več možnosti in priložnosti, vendar ga hkrati zaradi avtomatizacije dejavnosti potiskajo v krizo (Russial in drugi 2015). Ker je tradicionalno novinarstvo podrejeno zakonom trga, je izpostavljeno pritiskom za zniževanje stroškov dela in strukturni brezposelnosti, katerih končni posledici sta nižja kakovost prispevkov in deprofesionalizacija novinarstva (Splichal 2014, 62–63). Ta podrejenost zunanjim interesom, vsiljenim s strani drugih posebnih sfer, spremlja novinarstvo že od samega začetka in »dejstvo, da je novinarstvo vedno bilo in je na specifičen način povezano, večidel podrejeno neki drugi dejavnosti« – politiki, ekonomiji, obema ali čemu tretjemu – »ima zanj določujoč značaj« (Splichal 1986, 1413).

Odsotnost avtonomije je tudi glavni razlog, da novinarstvo nikjer v svetu ni doseglo statusa profesije v klasičnem sociološkem smislu, čeprav je v svojem razvoju k temu težilo. Razprave o tem, ali bi se novinarstvo lahko uvrščalo med profesije, so se že pred več desetletji zaključile s spoznanjem, da je novinarstvo lahko kvečjemu semiprofesija oz. polprofesija (Schiller 1979; Splichal 1988). Razen odsotnosti avtonomije so se pri novinarstvu za problematične izkazale tudi druge ključne prvine pravih profesij: izobraževanje, aplikacija teoretičnega znanja, delovanje za obče dobro, etika in osebna odgovornost (Splichal 1988, 621–622; Laban in Poler Kovačič 2008, 170). V mnogih državah po svetu za novinarje ni določenih vstopnih pogojev (novinarske izobrazbe, novinarske licence) za zaposlitev.

Nekateri trdijo, da je danes teoretično vsakdo lahko novinar (Hermida 2014) oz. – kot poudarjajo drugi – je danes vsakdo lahko slab novinar (Russial in drugi 2015, 301). Kako razumemo dobro (kvalitetno) novinarstvo in koga označujemo za dobrega novinarja, pa je odvisno predvsem od tega, kako razumemo cilje in vloge novinarstva ter katere kompetence opredeljujemo kot ključne za profesionalno novinarsko usposobljenost.

2.1 Cilji novinarstva

Dejstvo, da je novinarstvo izjemno težko opredeliti, vodi v iskanje odgovorov na vprašanji *Čemu novinarstvo sploh služi? oz. Kaj so cilji novinarstva?* Skozi zgodovino so se izoblikovali posamezni pristopi, t. i. normativne vrste novinarstva, ki skušajo razložiti, čemu novinarstvo služi, kaj so njegove vloge in cilji. Z vzponom množičnih občil v 20. stoletju se je vrsta novinarskih storitev razširila do te mere, da so se izoblikovale štiri normativno določene vrste novinarstva (ki se sicer v praksi med seboj ne izključujejo): mediativno, odvetniško, razsvetljensko in razvedrilno novinarstvo (Splichal 2000). Kasneje se je v to delitev vključilo še peto, komunitaristično novinarstvo (Vobič 2009).

Prvi pristop, mediativno novinarstvo, imenovano tudi »odbirateljski model novinarstva«, je pristop, ki se je uveljavil na začetku 20. stoletja z vzponom norme novinarske objektivnosti, zato »poudarja prizadevanje za objektivnost ter strogo razlikovanje med poročanjem o dejstvih in razširjanjem mnenj« (Janowitz 1975/2008). Od novinarja odbiratelja (*gatekeeperja*) se pričakuje, da je izurjen opazovalec, ki z uporabo znanstveno osnovanih metod zbere in posreduje »objektivne« informacije, in sicer tako, da uravnoteženo predstavi vse nasprotujoče si strani (Splichal 2000, 50). Le tako namreč omogoči občinstvu oblikovanje lastnega mnenja. Danes, v obilju najrazličnejših informacij, je delo obveščanja javnosti brez odbirateljstva pravzaprav nemogoče. Vendar je treba poudariti, da novinar pri opravljanju svojega dela nikoli ni povsem avtonomen, saj so njegove odločitve odvisne od: individualnih vplivov; vplivov novinarskih/medijskih rutin; organizacijskih vplivov (delničarjev, vlagateljev, lastnikov, vodstva, direktorjev, založnikov medijev, urednikov); izvenmedijskih vplivov (virov informacij, virov dohodkov – oglaševalcev, potrošnikov, vladnih, tržnih, tehnoloških vplivov); ideoloških vplivov (Poler Kovačič 2005).

Dvomi o mediativnem novinarstvu in predvsem kritike norme objektivnosti so v 60. letih 20. stoletja pripeljale do ideje o novi vlogi novinarstva – t. i. odvetniškega novinarstva, ki novinarja postavlja v vlogo kritika in interpreta (Janowitz 2008). Pri tem mora kot odvetnik tistih izključenih in deprivilegiranih, ki nimajo močnih predstavnikov, poskrbeti, da predstavlja njihove poglede in interese, ter tako omogočiti, da so v medijih »vse strani enakovredno zastopane«, saj so »razrešitve družbenih konfliktov odvisne od učinkovitih predstavitev alternativnih definicij realnosti« (Janowitz 1975, 46). Odvetniško novinarstvo se je razvilo tako v ZDA in Evropi kot tudi v nedemokratičnih sistemih, vendar v njegovem uresničevanju obstajajo pomembne razlike, ki izhajajo iz različnih tradicij novinarstva v 20. stoletju, na primer: v ZDA je odvetniško novinarstvo tradicionalno vezano na individualizirano izražanje mnenj, v Zahodni Evropi in Skandinaviji na eksplicitno izražanje stališč organizirane politike, v nekdanjih socialističnih državah pa na državi odgovorno delovanje in izgrajevanje socialistične družbe (Vobič 2009, 25). Odvetniška vloga se torej lahko v različnih okoliščinah razume in uresničuje zelo različno in tako se lahko načela

odvetniškega novinarstva, kot ga razumemo v prvotnem pomenu, zlorabi za različne druge interese (npr. interese države, političnih strank ipd.).

Tretji pristop, imenovan razsvetljsko novinarstvo, vlogo novinarja kot posredovalca informacij nadgrajuje z vlogo novinarja kot varuha demokracije. Povezan je z idejo tiska kot četrte veje oblasti, ki se je pojavila na začetku 19. stoletja in medije postavila za t. i. pse čuvaje (*watch-dogs*) – nadzornike oblasti (Poler Kovačič 2005, 57). Omenjena funkcija nadzora medijem nalaga pomembno odgovornost spremljanja izvoljenih funkcionarjev, ki so dolžni zagotavljati javne storitve (Lambeth 1997). Razsvetljsko novinarstvo se je razvilo predvsem v zahodnih demokracijah, kjer je bila zagotovljena svoboda medijev, ki je bistvena za delovanje kritičnih medijev. Najbolj znana tokova kritičnega novinarstva 20. stoletja sta *muckracking* in preiskovalno novinarstvo (Splichal 2000, 50). Danes je predstava o novinarjih kot psih čuvajih – za katero nekateri menijo, da nikoli ni bila nič več kot osrednji novinarski mit – tarča različnih kritik (Jontes 2010). Mnogi se sprašujejo, ali niso novinarji, podrejeni interesom lastnikov, pravzaprav čuvaji sistema in vladajoče ideologije ter nič več v službi demokracije.

Četrti od štirih pristopov je t. i. razvedrilno novinarstvo, ki poudarja vlogo novinarja kot dobavitelja razvedrilnih vsebin, torej zabave. Splichal (2000, 51) ugotavlja, da se je razvoj novinarstva v to smer začel z vzponom televizije in se nadaljeval tako, da danes količinsko prevladuje. Zanj je značilna hibridizacija, mešanje informativnih vsebin in zabave (infozabava), kar je posledica komercializacije (Poler Kovačič 2005, 36). V tem kontekstu se pogosto pojavlja tudi pojem tabloidizacije, s katero Connell (1998, 12) poimenuje »niz procesov, ki domnevno racionalistične diskurze spreminjajo v senzacionalistične diskurze«. Problem infozabave in tabloidizacije naj bi bil v odvratanju pozornosti od pomembnih tem, npr. politike, ekonomije in družbenih procesov, ter v favoriziranju predvsem športa, škandalov in popularne zabave. Številni kritiki tabloidizacije (npr. Košir 2003; Zelizer 2009) tako menijo, da ta s širjenjem nevarnih populističnih idej predstavlja grožnjo demokraciji. Na drugi strani se nekateri s tem ne strinjajo in poudarjajo, da lahko tabloidno novinarstvo predstavlja pomembno alternativno javno sfero (Örnebring in Jönsson 2004). Z drugačnim in bolj sproščenim načinom pripovedovanja zgodb naj bi tabloidi pritegnili pozornost tistih, ki bi sicer novice popolnoma spregledali. Čeprav strožja, tradicionalna opredelitev novinarstva zabavne funkcije ne priznava in tovrstno novinarstvo izključuje (Splichal 2000), so meje med resnim in tabloidnim vse bolj zbrisane (Košir 2003; Poler Kovačič 2005).

Konec 80. let 20. stoletja so se v ZDA razživele razprave o javnem novinarstvu, ki ga nekateri imenujejo tudi državljsko novinarstvo in izvira iz generične pravice do komuniciranja. Ta pristop vidi vlogo novinarja v spodbujanju »javnega pogovora o skupnih javnih zadevah« in ga razume kot neke vrste katalizatorja javne razprave, v razmerju vzajemnosti med posameznikom in skupnostjo (Vobič 2007).

Komunitaristični novinar naj bi tako ljudi naslavljali kot državljane – potencialne udeležence v javnih zadevah, pomagal reševati probleme, izboljševal klimo javne razprave in prispeval k uspešnemu delovanju javnega življenja (Rosen 1999, 262). Splet danes s svojim potencialom interaktivnosti omogoča državljansko novinarstvo, vendar računalniško posredovano komuniciranje samo po sebi še ne pomeni tudi udeležanja javne deliberacije (Vobič 2007).

2.2 Kompetence dobrih novinarjev

Odsotnost definicije novinarjev implicira tudi odsotnost konsenza o tem, kaj predstavlja profesionalno novinarsko usposobljenost (in obratno). Strokovnjaki so se zato v svojih poskusih opredeljevanja novinarjev pogosto spraševali *Katera znanja in sposobnosti so za dobrega novinarja ključna?* V zadnjih letih se je na področju izobraževanja in menedžmenta človeških virov za taka znanja in sposobnosti uveljavil izraz kompetenca, ki po Kohontu (2005) pomeni zmožnost obvladovanja, povezovanja, učinkovitega uporabljanja in aktiviranja celote znanj in sposobnosti v novih, kompleksnih in nepredvidljivih konkretnih situacijah.

Številni avtorji (npr. Adam 2001; Deuze 2001; de Burgh 2003; Donsbach in Fiedler 2008; Clausssen 2010) so skušali opredeliti ključne kompetence dobrih novinarjev in mnogi so ob tem poudarili, da se te sčasoma spreminjajo. Nastale so primerjalne študije (npr. State of Journalism Education 2013) ter svetovne smernice in priporočila, ki se prav tako navezujejo na kompetence novinarjev (Unesco 2007; EJTA 2013). V nadaljevanju povzemam kompetence, ki jih večina omenjenih avtorjev navaja kot ključne za dobrega novinarja:

Splošna kompetenca se v osnovi nanaša na znanje in intelektualne sposobnosti analize, sinteze in interpretacije ter zajema: izvrstno jezikovno kompetenco v maternem in odlično jezikovno kompetenco v tujem jeziku; poznavanje in razumevanje političnega in pravosodnega sistema domače države, poznavanje ekonomije, gospodarstva, domačih in tujih organizacij in institucij ter razmerij med njimi; poznavanje aktualnih dogodkov, kulturnega konteksta družbe in funkcioniranja znanosti; osnovno poznavanje domače in svetovne zgodovine in geografije; matematično kompetenco z osnovnim znanjem statistike in metod raziskovanja.

Strokovna kompetenca pomeni predvsem poznavanje profesionalnih tehnik raziskovanja, obvladovanje različnih oblik produkcije, urejanja in oblikovanja ter predvideva: sposobnost sodelovanja z viri informacij; poznavanje uredniškega delovanja; razumevanje posebnosti radijskega, televizijskega in spletnega novinarstva ter sposobnost novinarskega ustvarjanja za zvočni, televizijski in spletni medij;

sposobnost ustvarjanja novinarske fotografije; sposobnost prilaganja tehnološkemu napredku in razumevanje procesov konvergence medijev.

Posredovalna kompetenca obsega sposobnost jasnega, tekočega, jezikovno ustreznega in ciljnemu občinstvu prilagojenega pisanja in govorjenja ter sposobnost oblikovanja novinarskih prispevkov osnovnih in zahtevnejših novinarskih žanrov.

Procesna kompetenca se nanaša na poznavanje in razumevanje osnovnih značilnosti medijev in novinarstva, razumevanje vloge in poslanstva novinarstva ter njegovega vpliva na družbo, ter vključuje poznavanje načel novinarske etike in sposobnost moralnega presojanja; poznavanje zakonodaje in pravnih okvirov novinarskega dela; poznavanje zgodovine novinarstva in medijev; seznanjenost s ključnimi pristopi k proučevanju novinarstva, sposobnost kritičnega razmisleka o novinarstvu in razumevanje njegovih ključnih problemov.

Vsebinska kompetenca pomeni poznavanje predmeta upovedovanja in zajema: poglobljeno specializirano znanje z določenega področja; poznavanje osnovnih tematskih vrst novinarstva (npr. okoljsko, gospodarsko, športno, kulturno, mednarodno, religijsko, vojno novinarstvo).

Tako opremljen novinar naj bi torej veljal za dobrega novinarja. Dober novinar, kot so ga opredelili v združenju *Committee of Concerned Journalists* (CCJ),

obvlada zbiranje informacij o pomembnih dnevnih dogodkih, analiziranje njihovih relevantnih vidikov in njihovo umeščanje v širši kontekst – in družbi tako pomaga kar najbolje razumeti realnost. O dogodkih dober novinar poroča na način, da doseže čim višjo pozornost in čim boljše razumevanje javnosti ter hkrati čim manjši vpliv neprofesionalnih dejavnikov – različnih pritiskov in pristranskosti. Poroča odgovorno in angažirano in pri tem ohranja integriteto (Donsbach in Fiedler 2008, 4).

3 IZOBRAŽEVANJE NOVINARJEV

3.1 Visokošolsko¹ izobraževanje vs. praktično usposabljanje

Začetki razprav o izobraževanju novinarjev segajo v zgodnjo dobo ameriškega dnevnega tiska, ki se je razvil v 18. stoletju (Folkerts 2014, 228). Izvor vprašanja izobraževanja novinarjev, ki do danes še vedno ostaja aktualna tema, je povezan z dejstvi, da ne obstajata niti enotna definicija novinarstva in njegovih vlog niti konsenz o prvinah novinarske usposobljenosti (Laban in Poler Kovačič 2008, 173). Prav opredeljevanje novinarskih vlog je ključno za identifikacijo nujnih kvalifikacij in veščin dobrega novinarja, zato je zelo pomembno, kako razumemo novinarstvo in kaj od njega pričakujemo (Tapsall in Varley 2001). Posledica dejstva, da se omenjeno razumevanje novinarstva in z njim povezana pričakovanja zelo razlikujejo, so večne dileme glede novinarskega izobraževanja. Funkcija, vsebina in sam smisel obstoja novinarskega izobraževanja ostajajo predmet vročih razprav med novinarskimi teoretiki, novinarskimi praktiki in splošno javnostjo že več kot stoletje (Dicson in Brandon 2000; Deuze 2006; Macdonald 2006; Mensing 2010). V tem času zagovorniki različnih pogledov še niso dosegli soglasja o tem, ali in kako naj novinarske izobraževalne institucije bodoče novinarje oskrbijo z vsemi potrebnimi kompetencami za opravljanje kakovostnega novinarskega dela (Dickson in Brandon 2000).

Glede na omenjeno pomanjkanje (mednarodnega) konsenza o izobraževanju novinarjev ni presenetljivo dejstvo, da je sistemov novinarskega izobraževanja vsaj toliko, kot je držav, v katerih se novinarji izobražujejo. Na podlagi večne razpetosti novinarstva med medijsko industrijo in univerzo sta se izoblikovala dva nasprotujoča si pogleda (Deuze 2006): prvi tradicionalno šteje novinarstvo za akademsko disciplino znotraj medijskih in komunikacijskih študij oziroma komunikologije, zato kot edini pravi način izobraževanja novinarjev zagovarja visokošolski študij, temelječ na teoretski osnovi; medtem ko drugi predpostavlja, da se je novinarstva mogoče naučiti le v praksi, zato daje prednost profesionalnemu razvoju in praktičnemu usposabljanju za opravljanje novinarskega poklica. Problematika novinarskega izobraževanja je v resnici veliko kompleksnejša, vendar se večinoma zvaja in posplošuje ravno na razmerje med teorijo in prakso (Deuze 2006, 23). V tem razmerju na eni strani akademiki, posebno komunikologi in medijski teoretiki, tipično ne razumejo novinarskega in uredniškega

¹ Definicija visokega šolstva, kot jo navaja Unesco (1998), zajema vse vrste izobraževanja (univerzitetno, strokovno ipd.) na visokošolskih institucijah: univerzah, fakultetah, umetniških akademijah in visokih strokovnih šolah, kjer se izobražujejo študentje po zaključenem srednješolskem izobraževanju in katerega namen je pridobitev akademskega naziva ali določene stopnje izobrazbe. Izraz *visokošolsko izobraževanje* v nadaljevanju uporabljam za izobraževanje na visokošolskih institucijah.

delovanja, na drugi strani pa se novinarji in uredniki izogibajo zunanje kritike, zlasti s strani predavateljev novinarstva (Plavšak 2003).

Novinarskim izobraževalnim institucijam njihovi kritiki pogosto očitajo, da se ne prilagajajo dovolj spremembam družbenega in medijskega sistema in posledično tudi ne sledijo aktualnim ekonomskim, tehnološkim in organizacijskim spremembam novinarskega dela – študentom novinarstva pa tako ne predstavljajo zagotovila, da bodo na podlagi pridobljene izobrazbe na trgu delovne sile v boljšem položaju glede na kolege brez novinarske izobrazbe (el-Nawawy 2007; Mensing 2010). Za razliko od mnogih poklicev opravljanje novinarskega poklica namreč ni pogojeno z novinarsko izobrazbo. Ker v mnogih državah ni soglasja o osnovnem novinarskem standardu in vstopnih pogojih za zaposlitev, lahko novinarski poklic opravljajo posamezniki različnih izobrazbenih profilov (French 2007). Rezultati raziskave, ki sta jo med študenti novinarstva iz 22-ih držav z vsega sveta opravila Splichal in Sparks (1994, 183), so sicer pokazali, da so študentje novinarstva splošno znanje in izkušnje uvrstili pred univerzitetno izobrazbo, vendar so univerzitetni študij novinarstva označili za nujno sestavino novinarskega učnega procesa.

Skladno s tem od prehoda v novo tisočletje v razvitem svetu večina novincev v novinarstvo prihaja z visokošolsko novinarsko izobrazbo (Splichal 2000; Deuze 2006; Donsbach in Fiedler 2008, Josephi 2009), vendar je učenje novinarstva v praksi, z vsakdanjim novinarskim delom pod vodstvom mentorja (t. i. »learning on the job«), še vedno prisotno (French 2007). Tovrstno novinarsko usposabljanje novinarje opremlja z znanjem, ki je konkretno, tehnično in omejeno, pomanjkljivo pa so poučeni o možnih posledicah novinarskega dela (Splichal in Sparks 1994, 53). Ravno nasprotno je znanje, ki ga novinarji pridobijo z izobraževanjem na visokošolskih institucijah teoretično, abstraktno in formalno ter dovolj široko, da bodočemu novinarju pomaga razumeti kompleksnost okolja in vpliv medijev – ker poteka v kritični fazi človeškega odraščanja, pa ima pomemben vpliv na posameznikov razvoj in razvoj njegovih sposobnosti (Splichal in Sparks 1994). Omenjeno znanje in intelektualna samozavest, ki iz tega znanja izhaja, novinarju pomagata osmisliti lastno delo ter razumeti – in s tem tudi bolje uresničevati – lastne vloge v družbi (de Burgh 2003). »Novinarji potrebujejo formalno izobraževanje tudi zaradi lažje prilagoditve novinarstva na spremembe okolja, ki se kažejo v ekonomskih, tehnoloških in organizacijskih spremembah novinarskega dela« (Poler Kovačič in drugi 2013, 407).

Procesa izobraževanja in usposabljanja sta sicer povezana in se prepletata – daljši ali krajši čas usposabljanja je danes nujna sestavina vsakega izobraževalnega procesa oz. pogosto nujno nadaljevanje izobraževalnega procesa – vendar je pomembno, da pojma dosledno ločujemo (Jereb 1998, 17). Usposabljanje je proces načrtovanega in sistematičnega prizadevanja za razvijanje in

izboljšanje sposobnosti, ki jih posameznik potrebuje pri opravljanju konkretnega dela v okviru določene dejavnosti; medtem ko je izobraževanje proces razvijanja širših znanj, sposobnosti, navad in razumevanja, ki ni povezano le z ozkim področjem, temveč omogoča definiranje, analiziranje in reševanje širšega obsega problemov (Buckley in Caple 2007, 5–6). Izobraževanje in usposabljanje se razlikujeta v smislu samih procesov: usposabljanje, ki se običajno izvaja praktično in s ponavljanjem, predstavlja mehanični proces, ki je v skrajni obliki zgolj predvidljivo odzivanje na določena navodila in vodenje; izobraževanje pa je bolj organski proces, ki posameznika vodi v manj predvidljive spremembe in dejanja (Buckley in Caple 2007, French 2007).

Če je glavni namen usposabljanja preprosto povečanje delovne uspešnosti v določeni dejavnosti, je namen izobraževanja veliko kompleksnejši. Pogled na vlogo izobraževanja in izobraževalnih institucij za družbo in trg delovne sile je namreč zelo neenoten, zato so za razumevanje vloge izobraževalnih procesov pomembni vsaj trije teoretični pristopi: funkcionalizem, konfliktne in interakcionalistične teorije (Barle in Bezenšek 2006, 23). Konfliktne teorije poudarjajo predvsem vlogo izobraževalnih institucij za reprodukcijo družbenih odnosov – označujejo jih za ustanove, ki legitimirajo neenakost; interakcionalizem pa pomembno prispeva k razumevanju procesa oblikovanja znanja in se ukvarja predvsem z vedenjem posameznika v okviru institucij (Barle in Bezenšek 2006, 26). S funkcijo, položajem in vlogo izobraževalnih institucij v družbi se največ ukvarja funkcionalistična perspektiva. Ključno vlogo izobraževalnih institucij vidi v usposabljanju bodočih profesionalcev, ki predstavljajo pomemben faktor stabilnosti celotne družbe, moralne temelje ter vezni člen med posameznikom in državo (Pavlin in Svetlik 2008, 15). Na podlagi navedenih teoretičnih spoznanj lahko funkcije izobraževalnih institucij v družbi povzamemo z naslednjimi dimenzijami: legitimacijska, integracijska, osmišljevalna, socialno kompenzacijska, »licenčna« ter reproduktivna in razvojna funkcija (Barle in Bezenšek 2006, 76–77).

Glede na to, da naj bi se celotni Zahodni svet pomikal v smeri družbe znanja, s temeljema v znanju in visokem deležu visoko izobraženih, je vloga izobraževalnih institucij danes nesporno ključna (Teichler 2008). Učinkovit sistem visokošolskega izobraževanja, katerega jedro ostajajo univerze, postaja vse pomembnejši kazalnik uspešne družbe (prav tam). Od zaposlenih se ne pričakuje več zgolj visoko specializirano znanje, pač pa tudi velika mera fleksibilnosti in prilagodljivosti ter želja po nenehnem učenju in izpopolnjevanju – tudi na področjih, ki niso nujno neposredno povezana s področjem, na katerem se je zaposleni izobraževal. Pavlin in Svetlik (2008, 7) trdita, da se v današnji družbi delo in učenje vse bolj in bolj prepletata: »Narava in pogoji dela se pri večini poklicev tako hitro spreminjajo, da morajo njihovi izvajalci stalno pridobivati nova znanja, prilagajati osebne lastnosti, motivacijski

mehanizem, delno tudi samopodobo in vrednote«. Če je včasih veljalo, da je lahko posameznik nadoknadil določeni manko npr. tehnološkega znanja z izobraževanjem in/ali usposabljanjem neposredno na delovnem mestu, pa je danes tako izobraževanje in/ali usposabljanje možno samo ob manjših tehnoloških spremembah. V primeru večjih tehnoloških sprememb je nujno sistematično izobraževanje, ki vključuje najnovejša znanstvena spoznanja (Svetlik in Lorenčič 2001, 256–257).

Študentje bi morali biti po končanem visokošolskem izobraževanju pripravljeni, da postanejo visoko izobraženi vsestranski strokovnjaki, ki svoje akademsko znanje nenehno nadgrajujejo tudi na različnih drugih področjih in vedo, kako ga uporabiti pri praktičnem reševanju problemov (Teichler 2008). Visokošolsko izobraževanje torej vsekakor ni končna točka priprave na profesionalno delo – da bi postali strokovnjaki na svojem področju, diplomanti pogosto potrebujejo dodatne izkušnje in usposabljanja. Zunaj teoretskih okvirov sociologije profesij se danes večina avtorjev strinja, da izobraževalni sistemi pozitivno vplivajo na razvoj kompetenc posameznika in na njegovo pripravo na vstop na trg delovne sile (Pavlin in Svetlik 2008, 17). Čeprav ostaja vprašanje dometa tega vpliva še vedno zelo odprto, zaenkrat nič ne kaže, da bodo univerze izgubile svojo vlogo ključnega akterja pri prenosu znanja na mlajše generacije (prav tam).

3.2 Razvoj izobraževanja novinarjev – različne tradicije

Visokošolsko izobraževanje novinarjev izvira iz ZDA, iz časov naraščajoče moči korporacij, in je tam še danes prevladujoč način izobraževanja novinarjev. Ameriške univerze so se od drugih razlikovale po tem, da so poučevale novinarstvo, medtem ko so t. i. »časopisne študije« na univerzah drugih držav – še posebej v Nemčiji – novinarstvo označile za zgodovinski predmet (Löffelholz 2008, 16). Williard Bleyer, ustanovitelj novinarskega oddelka na ameriški univerzi v Wisconsinu (1905), je kot bivši novinar vztrajal, da profesionalne veščine niso dovolj za opravljanje novinarskega poklica (Folkerts 2014). Novinarski učni načrt, ki ga je zasnoval Bleyer, je vključeval tako učenje zgodovine novinarstva kot tudi učenje drugih družboslovnih področij in je vseboval jasno raziskovalno usmeritev in podlago za nadaljnje proučevanje novinarstva (Zelizer 2004, 15).

Joseph Pulitzer je, v nasprotju z Bleyerjem, pri oblikovanju enega prvih novinarskih izobraževalnih programov skušal čim bolj uravnovežiti različna vsebinska in praktična znanja (Folkerts 2014). Kot goreč zagovornik visokošolskega izobraževanja novinarjev je Pulitzer svoje ideje objavil leta 1904 v eseju z naslovom *The College of Journalism*. V njem je zavrnil očitke kritikov, ki so ga označili za vizionarja, se odločno zavzel za poučevanje novinarstva na visokošolski ravni ter napovedal, da »bodo še pred koncem stoletja novinarske fakultete, podobno kot medicinske in pravne fakultete, splošno

sprejete kot oblika specializirane visokošolske izobrazbe« (Pulitzer 1904, 642). Izkazalo se je, da se je motil. Svojo zamisel, ki jo je razkril v omenjenem eseju, je leta 1912 z ustanovitvijo *The Columbia Journalism School* sicer uresničil, vendar ta ni povsem sledila njegovi originalni viziji (Joseph 2009), podobno tudi novinarske fakultete (še dolgo po tem) niso postale sprejete kot oblika specializirane visokošolske izobrazbe. Kljub temu je bila Pulitzerjeva vizija navdih, Pulitzerjeva šola pa zgled in model prvim kanadskim programom novinarstva, ki so bili ustanovljeni v času po drugi svetovni vojni, in zgodnjim novinarskim programom v ZDA (Macdonald 2006, 748) ter kasneje tudi mnogim evropskim.

ZDA sicer niso edina država z več kot stoletno zgodovino novinarskega izobraževanja – za prvo institucijo za izobraževanje novinarjev v Evropi na primer velja pariška *L'Ecole Supérieure de Journalisme*, ki je z delovanjem pričela že leta 1899, vendar je imela njena tradicija v primerjavi z ameriško nedvomno manjši vpliv na poznejše programe (Joseph 2009). Začetki razvoja izobraževanja novinarjev so bili ponekod precej drugačni od ameriških – v nasprotju s Pulitzerjem so zagovorniki praktičnega usposabljanja namreč verjeli (in nekateri še zdaj verjamejo), da je teorija za novinarja irelevantna, ker se je novinarskih veščin moč priučiti le v praksi. V Veliki Britaniji se je tako razvil sistem, kjer so bodoče novinarje usposabljali ob delu na posebnih uglednih prakticističnih tečajih, organiziranih s strani medijske industrije (Greenberg 2007, 291). Pri tem so posebno pozornost namenjali uvajanju v vsakodnevne novinarske rutine – najpomembnejše vzorce novinarskega delovanja (Grieves 2011, 241). Izvajanje tovrstnega usposabljanja je medijem predstavljalo primeren način za »pridobivanje bodočega kadra in ohranjanje novinarskih standardov« (Greenberg 2007, 291). Zagovorniki učenja s prakso še danes menijo, da morajo novinci le skozi proces internalizacije, s pomočjo katerega usvojijo to, kar starejši sodelavci že vedo in počno (Deuze 2006, 21). Uspešna novinarska kariera je tako po njihovem mnenju izključno posledica uspešne internalizacije in posameznikovega talenta, ne pa tudi akademskega ozadja in znanja.

Drugo skrajnost predstavlja nemška tradicija novinarskega izobraževanja, ki v nasprotju z anglo-ameriško daje prednost teoretičnemu znanju in veščinam pisanja, saj je novinarstvo kontinentalne Evrope zgodovinsko veliko bližje literarnemu polju (Joseph 2009, 44). V 19. stoletju so na nemškem govornem področju poznali in na nemških univerzah strogo teoretično poučevali »časopisno znanost« (*Zeitungswissenschaft*) in kasneje »publicistično znanost« (*Publizistikwissenschaft*), ki je proučevala družbeno vlogo in zgodovinski razvoj časopisov (Vreg 1967, 15), in je kasneje povsem zamrla. V času tretjega rajha so nacisti namreč povsem prestrukturirali medijski sistem, da je služil nacistični ideologiji, in leta 1935 ustanovili za novinarje obvezno *Reichspresseschule*, kjer so učili, kako čim bolj prepričljivo

pisati po navodilih in v dobro oblasti (Fröhlich in Holtz-Bacha 2009, 134). Podobno je politika nadzorovala izobraževanje novinarjev tudi v državah nekdanjega vzhodnega bloka (Joseph 2009).

Po vojni, leta 1949, je Werner Friedmann po zgledu Pulitzerjevega novinarskega programa ustanovil prvo nemško novinarsko šolo *Werner Friedmann Institute*, ki so jo nato leta 1961 preimenovali v *Deutsche Journalistenschule* (prav tam). V splošnem so na nemških institucijah od samih začetkov še posebej poudarjali teoretično znanje, tudi pri novinarskih predmetih (Vreg 1967, 21). Danes je v Nemčiji na voljo več različnih načinov za pridobitev novinarske izobrazbe. Najbolj uveljavljen način je dvoletno pripravništvo v medijski hiši, dopolnjeno z izobraževanjem na dodatnih tečajih na novinarski akademiji; številne univerze ponujajo dodiplomske programe novinarskih študij, novinarji pa se izobražujejo tudi na zasebnih izobraževalnih institucijah, ki so večinoma v lasti medijskih hiš (Hooffacker 2010).

3. 3 Tipi novinarskega izobraževanja

Svetovni pregled sodobnih programov novinarskega izobraževanja in pristopov k novinarskemu izobraževanju kaže, da se izobraževanje novinarjev širi in diferencira, odpirajo se novi programi, v zvezi z izobraževanjem novinarjev se pojavljajo razne pobude, smernice itd. (Deuze 2006, 22). Izobraževanje novinarjev v posamezni državi praviloma odraža tradicijo in norme novinarske prakse v tej državi (Grieves 2011, 239). Potrebe in zahteve medijskih sistemov po svetu pa so odraz kulture posamezne države ter njenih zgodovinskih in pravnih specifik, zato se zelo razlikujejo (Deuze 2006; Unesco 2007). Pod vplivi različnih okoliščin (spodbud, zahtev in kritik družbenega in medijskega okolja) je vsaka država razvila svoj specifični sistem izobraževanja novinarjev (Joseph 2009). Kljub vsem razlikam in posebnostim lahko glede na mednarodne primerjalne študije (Gaunt 1992; Fröhlich in Holtz-Bacha 2003; Terzis 2009) v grobem ločimo pet različnih tipov novinarskega izobraževanja:

- 1) Izobraževanje na visokošolskih institucijah (Združene države Amerike, Kanada, Finska, Španija, Južna Koreja, Egipt, Kenija, Argentina, zalivske države).
- 2) Mešani sistem – kombinacija usposabljanja na samostojnih profesionalno-izobraževalnih institucijah (novinarskih šolah) in pridobivanja znanja na univerzah (Francija, Nemčija, Indija, Indonezija, Kitajska, Brazilija, Nigerija, Turčija, JAR).
- 3) Izobraževanje na neodvisnih profesionalno-izobraževalnih institucijah – samostojnih novinarskih šolah (Nizozemska, Danska, Italija).
- 4) Usposabljanje na delovnem mestu v medijski industriji, na primer v obliki pripravništva in vajeništva (Velika Britanija, Avstralija, Avstrija, Japonska).

- 5) Vse zgoraj naštetu, vključno z izobraževanjem na univerzah in usposabljanjem znotraj medijskih hiš, založb, sindikatov in drugih zasebnih ali državnih institucij (Vzhodna Evropa, Kuba, Severna in Centralna Afrika, Bližnji vzhod).

Glede na rezultate omenjenih mednarodnih raziskav se sistemi novinarskega izobraževanja, kljub svojim nacionalnim značilnostim in tradicijam, vedno bolj približujejo prvemu in drugemu tipu. Mnogi ta pojav razumejo kot posledico dviga ravni profesionalizacije, formalizacije in standardizacije novinarstva (Gaunt 1992; Fröhlich in Holtz-Bacha 2003). Dejstvo je, da so se do leta 2000 visokošolski novinarski izobraževalni programi razširili po vsem svetu (Unesco 2013, 8). Medtem ko nekateri novinarstvo še vedno obravnavajo zgolj kot obrt oz. poklicno večščino (Dickson in Brandon 2000), drugi menijo, da je novinarstvo kot nova akademska disciplina v svetu postalo sprejeto v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja in se sedaj glede na svojo razširjenost, položaj in prepoznavnost vedno bolj približuje uveljavljenim akademskim disciplinam (Foote 2008; Josephi 2009). Strokovnjaki, ki se z novinarskim izobraževanjem ukvarjajo v okviru Unesca (2007, 12), menijo, da »čeprav novinarstvo velja za izrazito interdisciplinarno, je vendarle samostojno akademsko področje z značilnim fondom znanja in teorijo«.

Tako se stroka vse bolj strinja, da je visokošolski študij za novinarstvo nujen, saj ni ključen le v smislu zagotavljanja temeljev novinarske prakse, temveč tudi v smislu zagotavljanja primerne okvira in konteksta za kritiko ter izboljšanje novinarske prakse (Skinner in drugi 2001; Glasser 2006; Greenberg 2007, Hirst 2010). Da bi lahko uresničevali svoje vloge, morajo namreč novinarji razumeti tudi temeljne teoretične postavke, ki vodijo njihovo delo (Skinner in drugi 2001) – z njimi pa naj bi jih najbolj opremil študij na univerzi (Gasher 2005). Visokošolsko izobraževanje novinarjev danes poteka na različne načine in na več različnih stopnjah: kot dvopredmetni, visokošolski, dodiplomski ali podiplomski študijski program (French 2006). Pri Svetu za svetovno izobraževanje novinarjev (WJEC) je bilo leta 2013 registriranih okrog 3000 programov novinarskega študija na različnih stopnjah – večina je relativno enakomerno razpršena po Severni Ameriki, Evropi in Aziji (Unesco 2013).

3.4 Modeli izobraževanja novinarjev

Ob razrešitvi dileme o najprimernejšem sistemu izobraževanja novinarjev se pojavijo nove, povezane z vprašanji *Kako naj poteka to izobraževanje?, Kakšni naj bodo programi novinarstva?* itd. Podobno kot nesoglasja glede tipa novinarskega izobraževanja, ki izvirajo iz osnovnega nasprotja teorija – praksa, torej obstajajo tudi nestrinjanja o programih, vsebinah in oblikah visokošolskega novinarskega študija, in tudi ta izhajajo predvsem iz delikatnega razmerja med teorijo in prakso. Novinarsko izobraževanje tradicionalno zajema učenje praktičnih novinarskih veščin na eni in pridobivanje splošnega

družboslovnega znanja na drugi strani (Deuze 2006, 23). Pri tem pa je ključno – to je poudarjal že Pulitzer (1904) – ravnotežje med enim in drugim. Splichal (2000, 53) v zvezi z razvojem novinarskih izobraževalnih programov ugotavlja:

Na splošno je lahko opaziti dve protislovni težnji v razvoju novinarskih izobraževalnih programov: na eni strani vse več vse bolj specializiranih novinarskih predmetov, na drugi pa bolj generični pristop k izobraževanju novinarjev, ki poudarja nujnost preseganja izobraževanja za zelo specifično določena delovna mesta in razvijanja splošnejših komunikacijskih znanj v povezavi z "nenovinarsko" specializacijo, npr. v umetnosti, agronomiji, ekonomiji, pravu, političnih vedah ali medicini.

Glede na namen, obliko, predmetnik, pristop in poudarjanje vsebinskega oz. praktičnega znanja ter povezanosti med njima sta se uveljavila integrirani in profesionalni model izobraževanja novinarjev.

3.4.1 Integrirani model

Tako imenovani integrirani model programov novinarskega izobraževanja, kot pove že samo ime, temelji na integraciji in se pojavlja v različnih oblikah – običajno gre za integracijo širšega humanističnega oz. družboslovnega znanja in novinarskih predmetov. Za enega prvih primerov takega izobraževanja velja program, ki ga je utemeljil Willard Bleyer v poznih 20. letih 19. stoletja na univerzi v Wisconsinu, ko je študij novinarstva umestil v okvir političnih ved in sociologije (Joseph 2009). Odločitev za umestitev programa novinarstva na področje družbenih ved je imela daljnosežne posledice, saj se je ta način izobraževanja kasneje zelo razširil. Še bolj se je razširil primer integriranega modela izobraževanja novinarjev, ki ga je po koncu druge svetovne vojne zasnoval Wilbur Schramm na univerzi v Iowi. Schramm je kasneje kot vodja novinarskega oddelka utemeljil komunikologijo kot vedo (Joseph 2009, 44). Čeprav je sprva komunikološki program umestil v že obstoječo disciplino novinarstva, je program komunikologije novinarstvo kmalu nadvladal, zato se je program novinarstva obdržal zgolj kot program praktičnega usposabljanja (prav tam).

Integrirani model novinarskega študija se v zadnjem času prevladujoče uveljavlja v Evropi, delno v povezavi z uveljavljanjem bolonjskega sistema izobraževanja, ki v zadnjem desetletju z uvajanjem mednarodnih programov kaže tendence zblíževanja nacionalnih izobraževalnih programov v Evropi (Poler Kovačič in drugi 2013). »Širše družboslovno in humanistično teoretično znanje«, trdijo zagovorniki integriranega modela, »je zelo pomembno, saj podučí študente o tem, zakaj je novinarstvo pomembno, jim ponuja okvir za razumevanje sveta in jih spodbuja, da sistem, v katerega so vpeti, dojemajo s kritično distanco« (Greenberg 2007, 299–300). Prav tako jim pomaga kritično oceniti lastno in delo drugih novinarjev ter jih vodi do poglobljenega, ne le površinskega znanja in kritičnega pogleda na vse elemente novinarske prakse (Greenberg 2007, 300).

De Burgh (2003) v svoji klasifikaciji znanj, ki jih potrebuje (bodoči) novinar, poudarja, da je novinarsko splošno akademsko znanje izrazito interdisciplinarno – v največji meri črpa iz družbenih ved, preostanek pa iz različnih drugih disciplin. Programi novinarstva po tem modelu praviloma vključujejo sociološke predmete, velikokrat kot obvezne vsebine, sicer pa vsaj kot izbirne – da seznanijo študente z osnovnimi sociološkimi pojmi, predvsem iz sociologije medijev (de Burgh 2003, 96). Prav tako je v predmetnike novinarskih programov zajeta politologija, od katere sta za novinarje posebej uporabna znanje politične teorije in znanje o oblikovanju javnega mnenja. Obe omenjeni disciplini povezujejo medijske študije, ki študentom približajo najosnovnejše koncepte, hkrati pa osvetljujejo medije z različnih perspektiv. Kot nujne v predmetniku novinarskega programa de Burgh (2003, 97) med drugim izpostavlja še zgodovino in filozofijo.

Kljub vsem razlogom, ki podpirajo široko družboslovno izobrazbo, obstaja konstantna debata o tem, ali in v kolikšni meri je tovrstno znanje relevantno in koristno za vključevanje bodočih novinarjev na trg delovne sile in za njihovo novinarsko delo. Novinarskim izobraževalnim programom, ki sledijo integriranemu modelu, kritiki najpogosteje očitajo, da so preveč usmerjeni v teorijo – posebej s področja komunikologije, in tako izobražujejo teoretike – komunikologe, ne pa novinarjev (French 2007). Ker veliko izkušenih novinarjev z diplomom iz novinarstva priznava, da jim študij ni zadostoval kot kvalifikacija in zagotovilo za uspešno novinarsko kariero (el-Nawawy 2007, 72), se pojavljajo težnje po posodobitvi in transformaciji integriranega modela ter po boljšem uravnoteženju učnih načrtov (el-Nawawy 2007).

3.4.2 Profesionalni model

V nasprotju z integriranim profesionalni model bolj poudarja novinarsko strokovno znanje in ga strogo ločuje od drugega dela študija – običajno gre za humanistične in družbene vede. Njegovi začetki segajo v čas, ko se je izobraževanje na visokošolski ravni šele pričelo vzpostavljati. Program po tem modelu je uvedel Pulitzer z namenom, da bi slabo izobraženim novinarjem iz delavskega razreda poleg novinarskega zagotovil tudi humanistično znanje o ustavnih načelih in tradicijah, literaturi, zgodovini, politični ekonomiji ipd. (Pulitzer 1904). Prvič so po tem programu, ki je zajemal dodiplomski humanistični študij in eno leto novinarske »specializacije«, študirali na *The Columbia School of Journalism* leta 1912 (Joseph 2009, 44). Obstajata dve možni utemeljitvi profesionalnega modela: prva pravi, da je novinarstvo obrt in naj bi se kot tako poučevalo ločeno od intelektualnih vsebin programa; druga pa je, da novinarstvo ne zahteva nobenega specifičnega intelektualnega znanja, zahteva pa sposobnost razmišljanja (Medsger 1996) – tej zahtevi pa lahko zadosti katerikoli univerzitetni študij (French 2007).

Profesionalni model je značilen predvsem za ZDA (čeprav večina ameriških univerz hkrati izvaja tudi študij po integriranem modelu) in za nekatere univerze v Veliki Britaniji, ki izvajajo t. i. dvopredmetni

študij (French 2007, 11). Pri slednjem študentje izbirajo iz širokega nabora humanističnih in družboslovnih predmetov, novinarskih veščin pa se učijo pri popolnoma ločenih predmetih, brez povezave s humanističnimi in družboslovnimi predmeti. Razširjena in priljubljena oblika profesionalnega modela je podiplomski program, ko študentje najprej na dodiplomskem programu pridobijo splošno izobrazbo, nato pa se na podiplomskem programu strokovno usposobijo za novinarje. Taki novinarski oddelki pogosto niso raziskovalno usmerjeni in ne razvijajo sistematičnega znanja, zato se ne morejo primerno umestiti na univerzah in so pogosto deležni njihovih kritik. To se je zgodilo tudi omenjeni *The Columbia School of Journalism*, ko jo je univerza leta 2002 soočila z zahtevo po »ponovnem premisleku lastnega poslanstva« (French 2007, 12). Leta 2005 je bila ustanovljena *Iniciativa Carnegie-Knight*, v kateri se je povezalo 12 univerz, da bi skupaj »razvijale vizijo novinarske šole kot visokošolske institucije« (Donsbach in Fiedler 2008). V okviru iniciative so si med drugim zadale tudi posodobitev predmetnika, saj obstoječi po njihovih ocenah ni več ustrezal kompleksnim potrebam in izzivom medijske industrije (prav tam).

Profesionalni modeli programov novinarstva zajemajo učenje ozko definiranih novinarskih veščin in vidijo svojo vlogo predvsem v izobraževanju profesionalcev, ne v zagotavljanju kritike (Hirst 2010). Vendar nekateri trdijo, da to ni dovolj – nujno je študentom približati tudi zavest o »profesiji«, o njeni zgodovini in pomembnosti za javno dobro, jih izzvati z visokimi standardi in vrednotami ter jih spodbujati h kritičnemu razmišljanju, da razvijejo svojo novinarsko identiteto (Macdonald 2006). Kritiki poudarjajo tudi, da novinarski programi, ki ne vključujejo vsebin o analizi virov moči, izobražujejo novinarje, ki se ne zavedajo in ne razumejo lastne vloge, kar je slabo za novinarje same in za javnost (Macdonald 2006, 756).

3.4.3 Model za prihodnost: reflektirana praksa

Sčasoma se v novinarski dejavnosti pojavljajo nove zahteve – skladno z razvojem tehnologije se opuščajo nekatere stare metode dela in uvajajo nove, višajo se pričakovanja delodajalcev ipd., zato bi se morali novim okoliščinam prilagoditi tudi programi, ki izobražujejo novinarje (el-Nawawy 2007, 69). Mnogi strokovnjaki se strinjajo, da bi moral univerzitetni študij novinarstva študentom pomagati razviti »kritično oko« in jih naučiti, kako formalno znanje aplicirati na realne aktualne dogodke tukaj in zdaj (Adam 2001; el-Nawawy 2007). A raziskave kažejo, da ni tako in da je izobraževanje novinarjev v krizi (State of Journalism Education 2013), in to predvsem zato, ker se programi novinarskega izobraževanja niso bili pripravljeno dovolj prilagoditi drastičnim strukturnim spremembam v okolju (el-Nawawy 2007; Mensing 2010), saj so (bili) preveč zaposleni z dilemami, ali naj univerze predvsem predajajo novim generacijam veščine obstoječih novinarskih praks ali naj bodo pobudnice kritičnih sprememb (Comrie 2003) in ali naj novinarski programi učijo predvsem veščine ali naj se v glavnem osredotočajo na teorijo.

Z naraščajočimi zahtevami medijev in hitrimi spremembami v neposrednem novinarskem okolju, ki smo jim priča v zadnjih letih, se sicer zgoraj opisana integrirani in profesionalni model zbližujeta in tako manjšata prepad, ki je nastal med teorijo in prakso (Skinner in drugi 2001). Dejstvo je, da se sistemi novinarskega izobraževanja razvijajo, spreminjajo ter uvajajo nove predmete in predmetnike (Deuze 2006, 23) – a ključno pri tem je, ali so v tem dovolj hitri in ali so pri tem uspešni (State of Journalism Education 2013). Hkrati so vse bolj intenzivne druge izobraževalne pobude: medijskih hiš, profesionalnih združenj, nevladnih organizacij idr., ki želijo izobraziti in izuriti novinarje glede na svoje potrebe, naravo dela in razpoložljive kapacitete (Plavšak 2003).

Vendar stroka meni, da se je treba situacije lotiti premišljeno in sistematično. Svoje predloge za redefinicijo novinarskega izobraževanja ponujajo mnogi strokovnjaki s področja komunikologije in novinarstva (npr. Deuze 2006; Greenberg 2007; Mensing 2010). Večne razprave, v katerih sta si teorija in praksa postavljeni nasproti, pravi Deuze (2001), bi bilo smiselno čim prej opustiti in jih nadomestiti s kritičnim premislekom vloge in vsebine novinarskih izobraževalnih programov; nekateri avtorji pa poudarjajo, da je nujno premisliti tudi načine, kako naj poteka prenos znanja (State of Journalism Education 2013). Rosen (1999) se – kot močan zagovornik komunitarističnega novinarstva – zavzema za čim večje zблиžanje teorije in prakse v novinarskih izobraževalnih programih ter zagovarja novinarjevo samorefleksivnost, za katero verjame, da spodbuja uresničevanje vloge komunitarističnega novinarja kot spodbujevalca javne deliberacije. Izobraževanje reflektiranih praktikov in integracijo teorije in prakse v predmetniku novinarskih programov predlagajo tudi drugi avtorji (npr. Glasser 1992, Reese in Cohen 2000; Deuze 2001). Tako premišljen novinarski študij bi prevrednotil vloge profesionalnega novinarja v družbi (Grieves 2011, 239) in študente pripravil na izzive, s katerimi se bodo soočali kot novinarji (el-Nawawy 2007, 69).

3.5 Pomembna strateška dokumenta

3.5.1 Unescov kurikularni model

Svoj predlog učnih načrtov za programe novinarstva z naslovom *Modeli predmetnikov študijskih programov novinarstva* je pod okriljem Unesca leta 2007 predstavila skupina strokovnjakov iz Afrike, Azije, Evrope, Bližnjega vzhoda ter Severne in Južne Amerike. V odgovor zahtevam in potrebam po dobro izobraženih in izurjenih novinarjih – povsod po svetu, še posebej pa v državah v razvoju – so pripravili primere predmetnikov za triletni in štiriletni dodiplomski študij, za dva programa podiplomskega študija in dvoletni visokošolski program. Modeli, ki so jih s širšo skupino strokovnjakov pripravljali dve leti, vsebujejo grobe opise in učne načrte za 17 predmetov in nabor ključnih kompetenc za novinarje.

Modele so snovali z zavedanjem, da morda ne bodo povsem ustrezali situaciji vsake države, saj se izobraževanje novinarjev pojavlja v mnogih oblikah, izhaja iz različnih ozadij, tradicij, okolij ter kulturnih in političnih razmer (Unesco 2007). Razviti so želeli »pripravne uravnotežene primere predmetnikov, ki ob uspešni implementaciji predstavljajo trdne temelje za kakovostno izobraževanje novinarjev« (Unesco 2007, 7). Pri razvijanju so izhajali iz zasnove visokošolskega novinarskega študija, organiziranega okrog treh osi, pri čemer prva os temelji na normah, vrednotah, orodjih, standardih in praksah novinarstva; druga poudarja družbene, kulturne, politične, ekonomske, pravne in etične aspekte novinarske prakse znotraj in izven nacionalnih meja; tretja pa obsega splošno znanje in intelektualne izzive.

Avtorji so *Modele predmetnikov študijskih programov novinarstva* pripravili v skladu z Unescovim pogledom na osnovno vlogo novinarja, tj. »da služi družbi – informira javnost, nadzoruje vire moči, spodbuja demokratično razpravo in tako prispeva k političnemu, gospodarskemu, družbenemu in kulturnemu razvoju« (Unesco 2007, 6). Da bi lahko uresničeval to vlogo, se mora študent novinarstva naučiti, kako v kompleksni množici dejstev in mnenj prepoznati novico, kako kot novinar profesionalno raziskovati, in kako pripravljati in urejati različne vsebine za različne medije (časopis, revijo, radio, televizijo, spletni medij), prilagojene različnim ciljnim občinstvom (prav tam). Študij novinarstva mora, kot pravijo avtorji (2007), študente spodbuditi k razmišljanju o novinarskih etičnih standardih in dobrih praksah v novinarstvu ter o vlogi novinarstva v družbi, zgodovini novinarstva, medijski zakonodaji in politični ekonomiji medijev. Pri Unescu poudarjajo, da so modeli zasnovani za poučevanje bodočih novinarjev – praktikov in ne komunikologov – teoretikov, zato vključujejo vsebine, ki bodočim novinarjem pomagajo razumeti kontekst prakse novinarstva in biti kritični do nje, ne vsebujejo pa medijskih in komunikacijskih študij, filmskih študij, odnosov z javnostmi, oglaševanja ipd., ker menijo, da to v ta okvir ne spada (Unesco 2007, 7). Študij novinarstva mora zagotoviti, da študentje razvijajo – ali postaviti pogoj, da imajo že predhodno razvite – za novinarsko delo ključne jezikovne sposobnosti (Unesco 2007, 8). Prav tako je pomembno študente pripraviti, da se bodo sposobni prilagoditi tehnološkemu napredku in drugim spremembam v medijskem okolju (Unesco 2007). Pri tem je pomembno, da imajo predavatelji sami izkušnje novinarskega poklica – torej, da so tako akademiki kot praktiki (Unesco 2007, 13). *Unescov kurikulumni model* na vseh stopnjah izobraževanja novinarjev predvideva pripravništvo ali strokovno prakso v realnem medijskem okolju – ta naj bi glede na celoto obsegala približno 40 %, medtem ko je za novinarske študije namenjenih 10 %, za vsa ostala znanja humanističnih ved pa 50 % (Unesco 2007, 10).

Vsebine, ki se na študiju novinarstva izvajajo v sodelovanju z drugimi oddelki na fakulteti ali univerzi, morajo biti po mnenju avtorjev za študij novinarstva relevantne in zastavljene tako, da študentu

zagotavljajo široko splošno razgledanost in temeljno specializirano znanje na izbranem področju (Unesco 2007, 8). Pri Unescu je leta 2013 kot odziv na spremembe medijskega okolja, povzročene z globalno finančno krizo, nastala *Zbirka novih učnih načrtov (dodatek kurikularnemu modelu)* z 10-imi novimi specializiranimi učnimi načrti za predmete: Trajnostni mediji, Podatkovno novinarstvo, Medkulturno novinarstvo, Skupnostni radio, Globalno novinarstvo, Znanstveno novinarstvo z bioetiko, Spol in novinarstvo, Humanitarno novinarstvo, Poročanje o trgovini z ljudmi, Varnost in novinarstvo (Unesco 2013).

3.5.2 Deklaracija Evropske novinarske izobraževalne zveze

Evropska novinarska izobraževalna zveza (EJTA), ki deluje od leta 1990 in združuje okrog 60 institucij za izobraževanje novinarjev iz 24-ih evropskih držav, se prav tako ukvarja z izboljšanjem novinarskega izobraževanja. Pri tem se osredotoča na bolonjsko deklaracijo in njeno implementacijo v izobraževanju novinarjev. Leta 2006 je EJTA izdala deklaracijo, ki jo je nato leta 2013 nekoliko posodobila. V njej se člani zveze zavezujejo k izobraževanju študentov z načeli, da novinarji služijo javnosti: z zagotavljanjem vpogleda v politične, ekonomske, socio-kulturne razmere; s spodbujanjem demokracije na vseh ravneh; s spodbujanjem osebne in institucionalne odgovornosti; in s krepitevijo možnosti državljanov, da se svobodno odločajo – pri tem pa svobodo izražanja jemljejo odgovorno, spoštujejo integriteto posameznikov, so kritični do virov, neodvisni od navzkrižnih interesov in upoštevajo etične standarde. V nadaljevanju navajajo deset kompetenc novinarja: sposobnost reflektiranja svoje vloge v družbi, sposobnost najti relevantna vprašanja in poglede, sposobnost organiziranja novinarskega dela, sposobnost hitrega zbiranja informacij, sposobnost izbiranja ključnih informacij, sposobnost učinkovite predstavitve informacij, sposobnost ovrednotenja novinarskega dela, sposobnost sodelovanja v timu, sposobnost podjetniškega delovanja in sposobnost prispevanja k oživitvi poklica (EJTA 2013).

4 RAZVOJNA POT ŠTUDIJA NOVINARSTVA NA SLOVENSKEM

4.1 Cilj naloge in opredelitev raziskovalnega vprašanja

Cilj magistrskega dela je s kombinacijo metod analize dostopnih arhivskih podatkov in poglobljenih intervjujev s predstojniki Katedre za novinarstvo ugotoviti, kako je potekal razvoj študija novinarstva na Slovenskem. Ključno raziskovalno vprašanje, na katerega želim odgovoriti, se torej glasi: *Kako se je razvijal študij novinarstva na Slovenskem?*

4.2 Metodologija

Na zastavljeno raziskovalno vprašanje bom skušala odgovoriti s pomočjo dveh metod: z analizo in interpretacijo primarnih virov – v tem primeru arhivskih dokumentov iz arhiva služb za študijske zadeve na FDV in ostalega zbranega gradiva, predvsem iz Osrednje družboslovne knjižnice Jožeta Goričarja in Slovenskega šolskega muzeja; ter s poglobljenimi intervjuji s predstojniki Katedre za novinarstvo.

Analiza in interpretacija primarnih virov je v tem primeru uporabna, ker so arhivski podatki »sedimentacija družbenih praks nekega preteklega obdobja, v katerem nismo bili prisotni in nam je zato uporaba drugih metod onemogočena« (May 1997, 157–158). Z omenjeno metodo bom skušala analizirati in interpretirati podatke o: predmetnikih študija novinarstva na FDV, nosilcih posameznih predmetov, številu vpisanih študentov in številu diplomantov na študiju novinarstva v 50-ih letih od pričetka leta 1964. Ker bom analizo dokumentov uporabila v kombinaciji z metodo poglobljenega intervjuja, bo služila kot priprava na intervju in hkrati v fazi analize podatkov kot dodatna potrditev podatkov, zbranih z intervjujem (Vogrinc 2008, 124). Zavedam se tudi pomanjkljivosti izbrane metode, predvsem morebitne pristranskosti in nepopolnosti podatkov, ki izhaja iz dejstva, da so bili podatki prvotno zbrani za potrebe administracije in ne za raziskovalne namene (Burns 2000, 486). Ker bom raziskovala pretekle pojave, se moram zadovoljiti in zanesti na obstoječe razpoložljive vire, vendar pri tem ostati kritična, zato bom preverila pristnost virov in skušala njihovo vsebino tudi kritično razumeti.

Ker želim ob analizi arhivskih dokumentov o razvoju študija novinarstva na Slovenskem pridobiti tudi dodatni, razširjeni vpogled na sam razvojni potek ter dogodke in procese, ki so ga spremljali in oblikovali, bom uporabila metodo poglobljenega intervjuja. Za intervjuvance sem izbrala predstojnike Katedre za novinarstvo, saj so pri omenjenih dogodkih in procesih sodelovali in tako sooblikovali, izkusili in vsak na svoj način doživljali spremembe študija novinarstva. Za metodo poglobljenega intervjuja sem se odločila, ker omogoča poglobljeno raziskovanje osebnega mišljenja, občutkov in dejanj ter raziskovanje razmerij med različnimi aspekti situacij (Arksey in Knight 1999). Prednost te metode je v

njeni fleksibilnosti, saj kljub vnaprej pripravljenemu naboru tem oz. vnaprej določenemu cilju intervjuja dovoljuje prilagajanje in spontano odzivanje na intervjuvančeve odgovore (Legard in drugi 2006, 141). Največji pomanjkljivosti intervjujev – vplivu človeškega faktorja oz. dejstvu, da ljudje zavestno ali nezavedno ne govorijo vedno resnice, da se želijo predstaviti v najlepši luči in se podrobnosti velikokrat ne spominjajo pravilno (Berger 2011, 149–150) – sem se skušala izogniti s premišljenim izborom intervjuvancev. Določene odgovore sem dodatno preverila in jih podrobneje primerjala s podatki, pridobljenimi iz primarnih virov.

Poglobljene intervjuje sem opravila z vsemi še živečimi predstojniki in predstojnicami Katedre za novinarstvo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani – torej z bivšimi in sedanji rednimi člani in članicami, ki so v minulih 50-ih letih daljši ali krajši čas opravljali funkcijo predstojnika oz. predstojnice katedre. Skupno sem opravila osem intervjujev², intervjuvanci in intervjuvanke so bili: Slavko Splichal, Nada Sfiligoj, Manca Košir, Tomo Korošec, Melita Poler Kovačič, Marko Milosavljević, Karmen Erjavec in Igor Vobič. Da bi odgovorila na raziskovalno vprašanje, sem oblikovala štiri ključne tematske sklope intervjuja. V prvem sklopu sem intervjuvance spraševala o tematiki, ki se nanaša na novinarsko katedro (nastajanje študijskega programa oz. predmetnika novinarskega študija, sodelovanje pri oblikovanju in spreminjanju programa). V drugem sklopu sem zajela tematiko odnosov in delovanja znotraj fakultete in širše (umestitev programa na fakulteti, sodelovanje med katedrami na fakulteti in z drugimi domačimi in tujimi fakultetami). Tretji sklop sem namenila tematiki vpliva aktualnih razmer na razvoj študija novinarstva (razvoj študija v luči družbenih, političnih, ekonomskih in tehnoloških sprememb). V zadnjem sklopu sem se osredotočila na tematiko, ki povezuje preteklost, sedanost in prihodnost novinarskega študija (ocena prenov in sprememb, prihodnost študija). Intervjuvance sem spraševala tudi o njihovih osebnih odločitvah za pedagoško delo na področju novinarstva, počutju in vzdušju znotraj katedre in na fakulteti, odnosih s sodelavci in z vodstvom fakultete, soočanju z morebitnimi težavami pri snovanju in spreminjanju programa ter o drugih pomembnih izkušnjah, ki so jih pridobili kot člani oz. predstojniki novinarske katedre. Ob 50-letnici študija novinarstva sem intervjuvancem dala možnost, da sami poudarijo tisto, za kar menijo, da je ob tej priložnosti najpomembnejše.

² Prepisi intervjujev so bili dani na vpogled mentorici in članom komisije.

4.3 Rezultati

Program novinarskega študija je leta 1963 na podlagi izkušenj in zgledov iz tujine zasnoval France Vreg. Leto kasneje (1964) so se pričela prva predavanja na novinarski smeri na takratni Visoki šoli za politične vede (VŠPV) – in predavanja novinarstva se na tej instituciji, sedaj Fakulteti za družbene vede (FDV), kontinuirano izvajajo vse do danes. V študijskem letu 2014/15 je tako študij novinarstva na Slovenskem praznoval 50 let. V petih desetletjih obstoja je izobraževalni program doživel vrsto sprememb, pri čemer se njegovi temeljni cilji niso bistveno spremenili (Splichal 1986; Poler Kovačič in Kalin Golob 2004, Poler Kovačič in Erjavec 2011; Erjavec in Poler Kovačič 2014). Na podlagi zbranih arhivskih podatkov in ostalega gradiva ter informacij, izluščenih iz poglobljenih intervjujev, bom v nadaljevanju strnila polstoletni razvoj študija in tako odgovorila na zastavljeno raziskovalno vprašanje *Kako se je razvijal študij novinarstva na Slovenskem?* V prvem podpoglavju bom – predvsem na podlagi intervjujev, ki so bili v preteklosti opravljeni z ustanoviteljem študija Francetom Vregom, na podlagi Vregovih člankov in intervjuja, ki je bil opravljen s soustanoviteljem študija Bogdanom Osolnikom – povzela dogajanje pred pričetkom predavanj na novinarski smeri. V naslednjih petih podpoglavjih bom v linearnem sosledju po posameznih desetletjih predstavila razvojno pot študija novinarstva na Slovenskem, vmes pa bom skušala smiselno vplesti spomine, poglede, mnenja in stališča intervjuvanih predstojnikov novinarske katedre. V zadnjem podpoglavju bom orisala trenutno stanje novinarskega študija na FDV.

4.3.1 Začetki

Visokošolski študij novinarstva v Sloveniji, ki je bil hkrati tudi prvi visokošolski študij novinarstva v Jugoslaviji, je ustanovil in utemeljil **France Vreg**, nestor slovenske komunikologije. Pred vstopom v akademski svet je Vreg deloval na področju novinarstva: med drugo svetovno vojno kot ustanovitelj in urednik partizanskih časopisov ter kasneje kot dopisnik in poročevalec iz tujine. Po spletu okoliščin in predvsem zaradi nestrinjanja s takratnim režimskim novinarstvom se je odločil, da poklic zapusti in vpiše študij primerjalne književnosti pri Antonu Ocvirku na Filozofski fakulteti, kjer je, po njegovem mnenju »človek lahko svobodno in ustvarjalno razmišljak« (Vreg 1991, 1019). Leta 1961 se je Vreg po končanem študiju za dve leti zaposlil na *Inštitutu za sociologijo in filozofijo* Univerze v Ljubljani, kjer je najprej proučeval feljtonistiko in zasnoval teorijo feljtonističnih in publicističnih zvrsti, nato pa pričel s proučevanjem množičnih komunikacij in javnega mnenja (Vreg 1991). Že v času novinarskega delovanja je na Dunaju obiskal *Inštitut za žurnalizem*, kjer so vzgajali avstrijske novinarje, kot dopisnik je spremljal izobraževanje novinarjev v Angliji in Franciji ter v Beogradu izredno študiral na *Diplomatsko-*

novinarski šoli (Vreg 2014). Tuji zgledi in pomanjkanje ustrezno izobraženih domačih kadrov so ga privedli do spoznanja, da bi morali tudi doma novinarje izobraževati na visokošolski ravni (prav tam).

Leto kasneje (1962) je Vreg na povabilo odšel v ZDA, kjer je najprej nabiral znanje na *Paul F. Lazarsfeld Center for Applied Social Research* v New Yorku, nato pa obiskoval različne univerze in tam študiral množične medije ter programe novinarskih fakultet (Vreg 2004). Po vrnitvi je z ustanovitvijo *Oddelka za novinarstvo na Inštitutu za sociologijo in filozofijo* začel svojo akademsko kariero in še isto leto dobil povabilo na VŠPV. Ker Inštitut ni bil pedagoška institucija, se je zdelo primerno, da študij novinarstva zaživi na omenjeni šoli (Vreg 1991). Bržkone je bilo za to odločilno tudi priporočilo Bogdana Osolnika, enega od pobudnikov ustanovitve prve visokošolske institucije za izobraževanje novinarjev v Jugoslaviji, ki je takrat na VŠPV kot zunanji sodelavec že predaval Javno mnenje. Osolnik (2015, 8) se spominja, da so bili začetki vse prej kot enostavni: »Ni bilo lahko najti predavateljev, ni bilo lahko komuniciranja začeti obravnavati kot teoretsko vprašanje, sociološko vprašanje /.../ sami smo zagotovili tudi potrebna finančna sredstva«. V razpravi o uvedbi novinarske smeri so obstoječe slovenske visokošolske institucije zamisel o novem študiju sprejemale, vendar so menile, da bi ga bilo možno organizirati tudi v okviru njihovih študijskih programov (Vreg 1981, 7). Toda »temeljitejše analize so pokazale, da VŠPV nudi optimalen izbor politoloških, socioloških, ekonomskih, filozofskih in drugih predmetov – temeljnih znanj, ki so potrebna za oblikovanje novinarskega profila« (prav tam). V Jugoslaviji, eni redkih evropskih držav, kjer takrat še ni prevladalo spoznanje o visokoškolem izobraževanju novinarjev, se je v tistem času ohranjal sistem pragmatičnega, dopolnilnega izobraževanja novinarjev (Vreg 1983).

VŠPV je bila ob Vregovem prihodu mlada, komaj leto dni stara institucija. Nastala je v začetku leta 1961 »na pobudo in z neposredno pomočjo« Zveze komunistov Slovenije (ZKS), z namenom izobraževanja in usposabljanja političnih kadrov (Vreg 1981, 6). Univerza v Ljubljani je v tistem času »zaradi usodnih zgodovinskih okoliščin, zaradi pomanjkanja državnopolitične tradicije razvijala pretežno humanistične študije« (Vreg 1981, 5), družboslovja je bilo malo. Ustanovitev VŠPV je tako zapolnjevala vrzel v slovenskem visokoškolem sistemu, saj je pričela izobraževati visoko izobražene kadre za delo v družbenih in političnih organizacijah, organih oblasti in državne uprave, v tisku in publicistiki (Vreg 1981, 6). »Mlada institucija ni bila utesnjena s tradicionalnimi institucionalnimi okviri visokošolskih zavodov in je dinamično razvijala nove znanstvene discipline, pritegovala mlade znanstvenike iz sorodnih institucij, oblikovala je raziskovalne centre in med prvimi v Sloveniji razvijala družboslovno empirično raziskovanje« (Vreg 1981, 7).

Učni načrt VŠPV je sprva temeljil predvsem na nekaterih občih politoloških, socioloških, filozofskih, ekonomskih in drugih družboslovnih predmetih, ki so jih v študijskem letu 1961/62 združevale štiri katedre: za filozofijo in sociologijo, za ekonomijo, za družbenopolitični sistem in za mednarodne odnose; v študijskem letu 1963/64 pa so bili v okviru novoustanovljene novinarske katedre oblikovani še nekateri komunikološki in novinarski predmeti (Sfiligoj 1981, 15). Visoka šola je v tem letu organizacijsko izoblikovala pet kateder: za politične vede, za filozofijo in sociologijo, za ekonomske vede, za mednarodne odnose in za novinarstvo ter tako postala matična tudi na področju komunikologije in novinarstva – s tako usmeritvijo je predstavljala zgled za ustanavljanje novinarskih smeri drugim visokim političnim šolam v Jugoslaviji (Vreg 1981, 7). Koncept študija novinarstva, kot je bil zasnovan na VŠPV, so v tistih letih prevzeli na univerzah v Beogradu, Sarajevu, Zagrebu in Skopju, in Vreg je tam kot gostujoči profesor pogosto predaval (Splichal 2007).

4.3.2 Prvo desetletje (1964/65–1974/75)

Na VŠPV so se predavanja novinarske smeri pričela v študijskem letu 1964/65. Glede na to, da iz tega in še naslednjih štirih let v arhivu služb za študijske zadeve na FDV ni ohranjenih dokumentov, iz katerih bi lahko jasno razbrala nabor predmetov in učne načrte za novinarsko smer, imena nosilcev predmetov in število vpisanih študentov, lahko o naštetem sklepam samo posredno iz dostopnih mlajših virov. Študij na VŠPV je v študijskem letu 1964/65 potekal po enotnem programu; kdor se je odločil za novinarsko smer, je poleg temeljnih predmetov vpisal predmete: Sredstva javnega obveščanja, Sociologija družbenega obveščanja in javnega mnenja, Zgodovina novinarstva, Teorija in praksa novinarstva, Slovenski jezik in stilistika (Vreg 1983, 29). Učne načrte za večino predmetov je Vreg zasnoval sam, saj je proučil programe večine ameriških novinarskih fakultet oziroma oddelkov na ameriških politoloških fakultetah in vzhodnih fakultet na Poljskem, Češkoslovaškem in v Sovjetski zvezi (Vreg 2014). O teh programih je leta 1967 izdal brošuro z naslovom *Visokošolsko izobraževanje novinarjev v svetu*. Novinarske fakultete v ZDA je že prej razvrstil v tri skupine³, za VŠPV je predlagal kombinacijo temeljnih politoloških in socioloških znanj, nadgrajenih s komunikološkimi in novinarskimi predmeti (Vreg 2004). Vreg je učne načrte oblikoval v skladu s takratnimi sodobnimi svetovnimi načeli izobraževanja novinarjev, predvsem se je opiral na priporočila in smernice, ki so jih eksperti Unesca pripravili na konferenci o izobraževanju novinarjev v Parizu leta 1956 (Vreg 1983). Snovanje učnih

³ V prvo skupino je Vreg uvrstil politološke fakultete, ki so vključevale temeljna politološka in sociološka znanja z dodatkom nekaj novinarskih predmetov; v drugo skupino pragmatične fakultete z lastno radijsko postajo in časopisom, na katerih so prevladovali praktični novinarski predmeti; v tretjo skupino pa politološke fakultete, ki so teoretične predmete nadgrajevale z novinarskimi predmeti, predmeti za odnose z javnostmi in političnim marketingom (Vreg 2004).

načrtov VŠPV je usmerjal Jože Goričar, ki je odločilno vplival, da so bili zasnovani po zgledu evropskih in ameriških univerz (Vreg 1996, 26).

Vreg (1967, 5) je trdil, da novinarstvo »postaja vse bolj zahteven poklic«, ki poleg novinarske spretnosti zahteva predvsem sposobnost razumevanja in razumljivega podajanja hitro spreminjajočega se kompleksnega svetovnega dogajanja. Menil je, da »lahko tem zahtevam zadosti le novinar, ki se temeljito visokošolsko izobrazi, ima specialistično znanje, široko kulturo, novinarsko izurjenost, pozna specifičnost medijev, goji visoke etične norme javnega nastopanja in kaže družbeno odgovornost« (Vreg 1967, 5–6). Iz Vregovih kasnejših zapisov je razvidno, da je bil cilj prvotnega študija novinarstva predvsem splošno družboslovno znanje; poleg socioloških in politoloških predmetov je program novinarske smeri vseboval dobro tretjino novinarskih in komunikoloških predmetov (Vreg 1983; Vreg 1991). Že v začetnem obdobju je Vreg ugotavljal, da so praktični predmeti, namenjeni oblikam novinarskega sporočanja, izjemno pomembni, zato si je prizadeval, da bi jih čim bolj postavil v ravnovesje s teoretičnimi – ker to ni vedno uspelo, je bila praksa pogosto zapostavljena (Vreg 2014).

Katedra za novinarstvo je imela na začetku štiri člane: poleg Franceta Vrega, ki je bil predstojnik (katedro je vodil od leta 1963 do leta 1973), so bili člani še časnikar in zgodovinar Fran Vatovec, novinar in politolog Pavle Zrimšek ter novinar, kasneje komunikolog in bibliotekar Tomo Martelanc. V tistem času je katedra veliko sodelovala z medijskimi hišami. Oblikovala je novinarski svet, v katerega so bili povabljeni glavni uredniki slovenskih časopisov in radia, da so skupaj obravnavali vse predmete; predsednik sveta je bil Bogdan Osolnik (Vreg 2014). Ustanovili so tudi poseben novinarski sklad oz. sklad za komunikacije – denar, ki so ga vanj prispevale vse novinarske hiše, zainteresirane za šolanje svojih kadrov ali novih kadrov, so porabili za nakup literature, učil in opreme (pisalnih strojev ipd.) ter gostujoča predavanja (Osolnik 2015); sklad je upravljal Fran Vatovec.

Od ustanovitve VŠPV do leta 1964 je sodelovanje med visoko šolo in ZKS potekalo brez vidnih napetosti, šola je bila deležna pomoči, tako materialne kot administrativne (Benko 2011). »Zastoji v odnosih z ustanovitelji pa so se pokazali kmalu po tem, ko so na šolo začeli prihajati predavatelji in asistenti mlajše generacije, ko se je v notranji razpravi vse bolj uveljavljal celosten akademski družboslovni koncept« (prav tam). Začetna ideja političnega izobraževanja se je namreč vse bolj preobrazala v »program razvoja politologije kot znanstvene discipline s pedagoškimi in raziskovalnimi razsežnostmi«; hkrati pa se je programski razvoj širil tudi izven tega disciplinarnega okvira, na področje sociologije in novinarstva oz. komunikologije (prav tam). Vreg pod pritiski s strani slovenske in jugoslovanske politike ni popuščal. Odločno je nastopil, ko je novinarski katedri pretila ukinitvev in so na slovenski CK (Centralni komite) z *Jugoslovanskega inštituta za novinarstvo* prihajala pisma, v katerih so

pozivali, naj se prepove poučevanje »Vregovega heretičnega zahodno usmerjenega novinarstva« in predlagali, da kandidate raje pošljejo na izobraževanje v Beograd (Vreg 2004). Nekaj let kasneje se je dogodkov spominjal tako: »Ta sumljiva ponudba je pripomogla k streznjenju in ponovnemu premisleku o usodi novinarske katedre /.../ Podobnih predlogov o ukinitvi je bilo še nekaj, pa tudi ti so ob našem trdnem nasprotovanju končali na smetišču takratne politike« (Vreg 1991, 1021).

Tudi odnosi znotraj fakultete niso bili vedno idealni, več let je bilo čutiti »odpore zoper komunikologijo«, za katere je Vreg menil, da so bili hkratna posledica nerazvitosti komunikologije kot nove »prozahodno« usmerjene discipline in primata drugih disciplin na šoli (Vreg 1991). Določene očitke je sicer označil za upravičene, saj se je komunikologija v svetu takrat komaj pričela uveljavljati in so šele konec 60. let – hkrati z nastajanjem Vregove knjige *Družbeno komuniciranje*⁴ – nastajali prvi celovitejši pregledi komunikoloških teorij (prav tam). Vsekakor so bile posamezne smeri pomembnejše, »primat je imela sociologija, kasneje politologija« (Vreg 2004) in pojavile so se težnje po priključitvi novinarstva kot ene od politoloških smeri, vendar je Vreg kot takratni prorektor to uspel preprečiti.

V študijskem letu 1967/68 je, kot je razvidno iz arhiva predmetnikov, prišlo do prve vidnejše spremembe v učnih načrtih, saj so prvotno enotni študijski program razčlenili v 3. in 4. letniku. Po študiju splošnih socioloških in politoloških predmetov v skupnem prvem in drugem letniku so študentje v tretjem in četrtem letniku študirali predmete ene od treh usmeritev (politološke, sociološke ali novinarske). V 3. letniku novinarske usmeritve je predmetnik sestavljalo deset predmetov, ki so bili skupni vsem trem usmeritvam: Sociologija kulture (Ziherl, Kraigher), Ekonomski sistem SFRJ (Škerjanec), Družbeno komuniciranje in javno mnenje (Vreg), Metodologija družbenega raziskovanja (Toš), Mednarodni odnosi (Benko), izbirni predmeti in tuji jeziki. Ostali trije predmeti so se izvajali samo na novinarski usmeritvi: Zgodovina slovenskega in jugoslovanskega tiska (Vatovec), Zgodovina svetovnega novinarstva (Vreg) in Teorija in praksa novinarstva (Zrimšek) – pri slednjem je v predmetniku posebej poudarjeno, da so morali študenti kot pogoj za izpit »pridobiti znanje daktilografije⁵ in uporabljanja sodobne novinarske tehnike«. Predmetnik kaže, da sta bila v 4. letniku vsem trem usmeritvam skupna samo še dva predmeta: Družbeno in politično združevanje v SFRJ (Kranjc) in Mednarodni odnosi (Benko); ostali predmeti na novinarski usmeritvi pa so bili: strokovni predmeti praktičnega značaja s skupnim imenom Sredstva obveščanja: Tisk (Šetinc), Radio (Tomc) in Televizija (Martelanc), predmet Teorija množičnih

⁴ Prvo delo Vregove bogate bibliografije, *Družbeno komuniciranje* (1973), predstavlja »prvo sistematično in še danes eno najpreglednejših predstavitev razvoja komunikoloških teorij« (Splichal 2007, 364). Leta 1975 je bilo prevedeno v srbohrvaščino in leto kasneje v makedonščino, kot obvezno literaturo so ga študirali na vseh jugoslovanskih politoloških fakultetah in je tako odločilno vplivalo na razvoj komunikologije v Jugoslaviji.

⁵ Strojepisje, tipkanje na pisalni stroj.

komunikacij (Vreg), predmet Sistem informiranja (Vreg, Zrimšek) ter izbirni predmeti novinarske usmeritve, ki so jih študenti izbrali iz nabora: Politična propaganda, Propaganda in reklama, Informacijske službe, Mednarodno komuniciranje, Retorika, Kibernetika.

Leta 1968 se je novinarska katedra uveljavila z organiziranjem mednarodnega simpozija o komuniciranju, ki se ga je udeležilo okrog 120 priznanih tujih znanstvenikov, med drugim tudi predstavniki Unesca (Osolnik 2015). To je bilo tudi leto, ko je visoka šola pridobila zakonsko potrditev svoje tridisciplinarnе usmeritve in postala Visoka šola za sociologijo, politične vede in novinarstvo (VŠSPN). Leto kasneje je posebna komisija Univerze, sestavljena iz uglednih družboslovcev, ugotovila, da VŠSPN izpolnjuje »tako kadrovske kot pedagoške, pa tudi znanstvenoraziskovalne zahteve za to, da postane fakulteta« (Vreg 1981, 9). Univerzitetni svet je tako julija 1969 sklenil, da naj se VŠSPN pridruži ljubljanski univerzi kot deseta fakulteta (prav tam). Leto po tem je skupščina SR Slovenije sprejela sklep, po katerem se je VŠSPN preimenovala v Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN) in postala članica ljubljanske univerze (Kalin Golob in Grizold 2011).

V študijskem letu 1969/70 je svoje sodelovanje z novinarsko katedro kot nosilka izbirnega predmeta Ekonomska propaganda pričela **Nada Sfiligoj**. Kot ekonomistka je pokrivala področje ekonomije, asistentka pri predmetu Politična ekonomija je postala že takoj ob ustanovitvi šole, nato pa je ta predmet, ki je bil kot redna sestavina 1. letnika obvezen na vseh programih, tudi prevzela (Sfiligoj 2014). Po ukinitvi ekonomske katedre je postala članica Katedre za novinarstvo in jo kasneje dvakrat tudi vodila (v letih 1978–79 in 1981–1983) (Sfiligoj 2013). Spominja se, da je takrat študij novinarstva med študenti veljal za popularnega. Tako bi lahko označili tudi njen izbirni predmet Ekonomska propaganda, ki ga je izbralo veliko študentov, zanimanje zanj pa je še naraščalo (Sfiligoj 2014). Šlo je za enosemestrski izbirni predmet, ki so ga lahko v 3. ali 4. letniku izbrali študentje novinarskega študija, zato se je izvajal vsako drugo leto (prav tam).

Leta 1970 je fakulteta nekoliko spremenila učne načrte in izdala posebno knjižico z naslovom *Informacija o študiju*, ki vsebuje glavne podatke o fakulteti in študiju, opis temeljnih študijskih in poklicnih smeri, podatke o organizaciji študija, vpisu in sprejemnih pogojih ter učnih načrtih in organizacijski strukturi fakultete. V omenjeni publikaciji je zapisano, da je študij na FSPN trajal 4 leta in ni bil stopenjski (1970, 6). Po enotnem prvem letniku se je delil na tri temeljne smeri: sociološko, politološko in novinarsko. Ob skupnih predmetih so študentje študirali usmeritvene predmete za izbrano smer, s številnimi izbirnimi predmeti pa so se lahko znotraj izbrane smeri tudi specializirali (Informacija o študiju 1970, 6).

Študijski načrt novinarstva je bil še naprej oblikovan kot celota več disciplin: v enakih razmerjih so ga tvorile skupina socioloških, skupina politoloških in skupina komunikacijsko-novinarskih predmetov (Informacija o študiju 1970). Študent novinarske smeri je tako vsa štiri leta študiral splošne politološke in sociološke predmete, v 2. letniku pa so se jim pridružili usmeritveni novinarski predmeti – specialni predmeti in novinarska znanja, temeljna za potrebe družbenega komuniciranja, politike in za potrebe posameznih medijev, ki so se okrepili zlasti v četrtem letniku, »kjer se je pouk nekaterih predmetov prenesel naravnost v redakcije in "laboratorije" radia in televizije« (Informacija o študiju 1970, 17).

Glede na dostopne podatke so Katedro za novinarstvo, katere predstojnik je bil v tistem obdobju še vedno France Vreg, sestavljali člani: Fran Vatovec (Razvoj jugoslovanskega novinarstva in Retorika), Tomo Martelanc (Osnove publicistike, Televizijsko novinarstvo), Pavle Zrimšek (Teorija in praksa novinarstva in Sistem informiranja v SFRJ), asistentka Smilja Amon (Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva) in asistentka-stažistka Breda Pavlič. Vreg je takrat predaval predmet Javno mnenje in komunikacije. Nosilci ostalih novinarskih predmetov so bili zunanji sodelavci in znani novinarski praktiki: Mate Oreč (Sistem informiranja v svetu), Bogdan Osolnik (Sociologija javnega mnenja), Breda Pogorelec (Slovenski jezik in stilistika), Franc Šetinc (Novinarstvo v tisku), Milan Merčun (Radijsko novinarstvo), Rado Cilenšek (Televizijsko novinarstvo) in Lado Pohar (Sistem informiranja). Med izbranimi izbirnimi predmeti, ki naj bi zagotovili čim večjo prilagodljivost novinarske smeri različnim željam študentov in potrebam po posameznih novinarskih profilih, so bili: Ekonomska propaganda, Informacijske službe, Veda o informacijah, Retorika ter ostali sociološki in politološki predmeti (Informacija o študiju 1970).

Pogoj za sprejem na novinarsko smer je bila splošna nadarjenost za novinarsko in publicistično pisanje, ki jo je kandidat dokazoval s svojimi publicističnimi prispevki (Informacija o študiju 1970, 17). Leta 1971, ob deseti obletnici nastanka FSPN, so bili na novinarski katedri s študijem novinarstva zadovoljni – Vreg (1971) je ob tej priložnosti zapisal, da izobrazbeni profil novinarjev FSPN ustreza poklicnim zahtevam novinarskih hiš. Na novinarski smeri je tega leta študiralo več kot sto novinarjev (prav tam).

Leta 1971 se je novinarski katedri pridružil **Slavko Splichal**. Že kot gimnazijec se je ukvarjal z novinarstvom, kot študent novinarstva je delal na televiziji in na takrat znameniti reviji *Tovariš*, potem pa se je »skregal s politiko in zbežal na univerzo« (Splichal 2013). Pravzaprav so mu kot štipendistu takratne RTV Ljubljana ponudili službo v novoustanovljenem raziskovalnem centru, na fakulteti se je zaposlil, ko ga je za Unescov raziskovalni projekt *Analiza mednarodne radijske propagande* angažiral Tomo Martelanc, ki je takrat predaval predmet Osnove publicistike. Potem se je kot asistent pri

predmetu Teorija množičnih komunikacij preselil k Vregu, za katerega pravi, da je bil takrat »vrhovni poglavar Katedre, siva eminenca« (prav tam).

Novinarska katedra se je širila počasi, število rednih učiteljev in asistentov se je iz začetnih štirih članov dotlej komaj kaj povečalo (Splichal 1986). Splichal meni, da je bilo v primerjavi s sedanjim sistemom takrat v vseh pogledih bistveno več sodelovanja z mediji: »Eden od razlogov za to je bil, da praktično ni bilo kadrov, usposobljenih za predavanja na novinarskem programu. Ampak to je bilo v bistvu prej dobro kot slabo, saj je tako veliko zelo razgledanih novinarjev, kakršne danes v bistvu težko najdete, sodelovalo pri predmetih, nekatere predmete so tudi v celoti izvajali in nekateri predmeti so se v celoti ali delno izvajali na Delu, na radiu in na televiziji« (Splichal 2013). Zelo intenzivno in plodno je bilo tudi sodelovanje z drugimi fakultetami znotraj Jugoslavije, sploh po letu 1972, ko je Vreg zasnoval podiplomski in doktorski študij komunikologije, ki so ga sprejele politološke fakultete v Beogradu, Sarajevu, Skopju in Zagrebu (Vreg 2004). Splichal (2013) se spominja, da je »kot komaj ustoličen asistent že hodil predavat v Zagreb, to sodelovanje je bilo zelo intenzivno, medtem ko čezmejnega sodelovanja z drugimi državami v tistem času praktično ni bilo«.

V okviru nastajanja in spreminjanja študijskega programa na smeri novinarstvo je bilo v tistih časih veliko razprav o tem, na kakšen način izobraževati novinarje. Splichal (2013) ugotavlja, da so bile te po eni strani tudi veliko enostavnejše, saj je imel novinarski študij okrog deset svojih predmetov, ostalih 30 predmetov pa je bilo skupnih z drugimi katedrami oz. s celotno fakulteto; po drugi strani pa je to včasih otežilo razprave o vsebini predmetov. Spremembe so bile takrat izrazito kolektivno delo, opravljeno na fakultetni ravni, za vse bistvene reči je bil dosežen vsebinski konsenz (prav tam). Sicer pa, pravi Splichal (2013), je obstajala neka »ustvarjalna napetost« med teoretiki in praktiki: »/.../ so bili tisti, ki so poudarjali praktično delo, in so bili oni, ki so poudarjali predvsem neke teoretske temelje, in potem sem jaz na grozo nekaterih začel poudarjati še metodološke temelje.«

Kot je razvidno iz arhiva predmetnikov, so bile pomembnejše spremembe na novinarski smeri v študijskih letih 1971/72, 1972/73 in 1973/74 naslednje: preimenovanje Martelančevega predmeta Osnove publicistike v Osnove publicistike in javnega nastopanja, Vatovčevega predmeta Razvoj jugoslovanskega novinarstva v Razvoj slovenske in jugoslovanske publicistike in Zrimškovega predmeta Sistem informiranja v SFRJ v Sistem informiranja. Preimenovali so se predmeti s skupnim imenom Sredstva obveščanja: Tisk (Šetinc), Radio (Merčun) in Televizija (Martelanc). Vpeljan je bil predmet Razvoj svetovnega novinarstva, ki ga je predaval France Vreg. Na voljo so bili izbirni predmeti: Komuniciranje z javnostjo (informacijske službe), Ekonomska propaganda in Retorika.

V teh letih so se napeti odnosi med FSPN in ZKS stopnjevali do vrhunca – obračuna in izločitve iz pedagoškega procesa Veljka Rusa, Janeza Jerovška, Tineta Hribarja in Vladimirja Arzenška leta 1974 (Benko 2011). Partijski postopki so – na podlagi očitkov, da »fakulteta ni izpolnila svojih temeljnih ciljev, ki zadevajo njeno marksistično usmeritev« – zajeli tudi Benka, Roterja, Toša in Vrega (Korošec 1996). Bogdan Osolnik (2015, 10) meni, da je bilo treba takrat še zadnjič »ubraniti stališče, da ima novinarstvo svojo podlago znanstvenega študija, s katero je utemeljena katedra za novinarstvo«. Grožnja z ukinitvijo študija novinarstva ni bila udejanjena, Vregu pa je bilo naročeno, da naj v študij ne vnaša preveč ameriškega vpliva (Osolnik 2015). Po obračunu je »sledilo obdobje relativne stagnacije, ki pa je bilo po nekaj letih preseženo« (Benko 2011, 26). Splichal (2013) poudarja, da so takratni zaposleni na novinarstvu in na drugih katedrah zelo suvereno obvladali svoje področje, saj je bilo edino znanje tisto, ki je lahko pomagalo, ko je bilo treba braniti fakulteto pred političnimi kritikami. »Stopnja identifikacije s fakulteto med študenti, predavatelji in pedagogi je bila bistveno višja, kot je danes«, dodaja (prav tam).

Kot kaže Tabela 4.1, iz prvih let po ustanovitvi novinarske smeri ni dostopnih podatkov o številu vpisanih študentov, iz kasnejših virov pa se da razbrati, da je bilo število vpisanih študentov novinarstva v prvi letnik takrat okrog 20 (Vreg 1983). Prvi podatki o številu vpisanih študentov iz arhiva FDV so tako za leto 1969/70, ko je študij že potekal na treh smereh. V študijskem letu 1970/71, ko je VŠPV postala FSPN, je bilo v prvi letnik, ki je bil za vse smeri enoten, vpisanih 212 rednih in 24 izrednih študentov. V drugem letniku je na novinarski smeri študiralo 47 rednih in trije izredni študentje, v tretjem 30 rednih in en izredni študent, v četrtem letniku pa pet rednih in dva izredna študenta. Število vpisanih v prvi letnik kaže, da je vpis na FSPN v začetku 70. let naraščal. Prav tako je v tem obdobju naraščalo število študentov, ki so se odločili za novinarsko smer: v študijskem letu 1969/70: 37 študentov, v študijskem letu 1970/72: 47 študentov, v študijskem letu 1972/73: 63 študentov. V študijskem letu 1973/74 je, kljub temu da se je vpis na fakulteto še naprej večal, število študentov na novinarski smeri nekoliko upadlo.

Tabela 4.1: Vpis na novinarski smeri v prvem desetletju

		1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
1. letnik	RŠ	/	/	/	/	/	/	212*	219*	235*	271*
	IŠ	/	/	/	/	/	/	24*	40*	27*	48*
2. letnik	RŠ	/	/	/	/	/	37	47	/	63	47
	IŠ	/	/	/	/	/	4	3	4	/	2
3. letnik	RŠ	/	/	/	/	/	12	30	/	30	43
	IŠ	/	/	/	/	/	2	1	/	1	8
4. letnik	RŠ	/	/	/	/	/	9	5	27	23	26
	IŠ	/	/	/	/	/	2	2	5	1	2
abs.		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; abs – absolvent; * – število vseh vpisanih študentov; / – ni podatka

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

Glede na to, da so prvi diplomanti novinarske usmeritve študij zaključili leta 1970 (štiri leta po prenovi sprva enotnega programa), do tega leta ni podatkov o diplomantih na novinarstvu (Tabela 4.2). Nekaj novinarjev je gotovo diplomiralo že prej, na enotnem programu (leta 1967, 1968 in 1969), vendar arhiv teh podatkov ne vsebuje. V petih letih po tem, ko so podelili prve diplome na novinarski smeri, je torej diplomno iz novinarstva pridobilo najmanj 49 študentov. Število diplomantov novinarstva je od leta 1971 do leta 1973 naraščalo.

Tabela 4.2: Diplomanti novinarske smeri v prvem desetletju

	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
RŠ				/	/	/	8	3	5	14
IŠ				/	/	/	1	0	2	0
skupaj				/	/	/	9	3	7	14

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; / – ni podatka

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

4.3.3 Drugo desetletje (1974/75 –1984/85)

V fazi po obračunu je fakulteta dokazala svojo vzdržljivost: »Kritike o neizpolnjenem poslanstvu je pre naredila v samokritičnost spričo prepočasnega razvoja, za poboljšanje pa je postavljala zahteve po širjenju in poglobljanju dejavnosti, kjer je bilo le mogoče, in s tem ohranjala integriteto« (Korošec 1996). Preobrat v svojem razvoju je nato doživela med študijskima letoma 1974/75 in 1978/79 z novim učnim načrtom, ki je vodil k diverzifikaciji študija. Študij, ki se je po dveh splošno usmerjenih skupnih letnikih v 3. in 4. letniku razdelil v sociološko, politološko in novinarsko smer, je po zaključku oblikovanja in uvajanja novega učnega načrta v študijskem letu 1978/79 potekal v 1. in 2. letniku na dveh smereh (splošni in smeri za splošni ljudski odpor) in se v 3. letniku razvejal v pet smeri (sociološko, politološko, novinarsko, smer za splošno ljudsko obrambo in pedagoško smer), ki so se v 4. letniku še nadalje diferencirale v posebne usmeritve (Kalin Golob in Grizold 2011, 51). Število vpisanih študentov na FSPN je v tem obdobju skladno z vpeljavo smeri STM (Samoupravljanje s temelji marksizma) in smeri SLO (Splošna ljudska obramba) nekoliko poraslo.

Dostopni arhivski podatki kažejo, da so bili predstojniki katedre za novinarstvo v tem obdobju: Tomo Martelanc v študijskem letu 1974/75, Pavle Zrimšek v študijskem letu 1975/76, naslednji dve leti (1976/77 in 1977/78) pa Slavko Splichal (še kot asistent). Po skromnih začetkih se je študij novinarstva vse bolj razvijal – ob razvoju občnih družboslovnih predmetov so se v skladu z omenjenimi spremembami razvijali tudi posebni usmeritveni predmeti. V dodatku *Splošno o študiju na fakulteti*, ki je bil priložen predmetnikom iz tega obdobja, je zapisano, da je bil takratni »novinarski študij zasnovan na temeljnih

predmetih splošnoizobraževalnega pomena, ki so služili razumevanju družbenih pojavov, usposabljal je študente za znanstveno raziskovalno delo in jih učil novinarskega izražanja».

Leta 1977 je svojo pedagoško pot na Katedri za novinarstvo začel **Tomo Korošec**. Predmet Slovenski knjižni jezik in stilistika, ki sta ga na začetku izmenično predavala Jože Toporišič in Breda Pogorelec s Filozofske fakultete, je ločil na predmeta Slovenski knjižni jezik in Časopisna stilistika, iz katerih so kasneje nastali ostali jezikoslovni predmeti na programu Novinarstvo. Pred tem je Korošec štiri leta asistiriral pri Toporišiču in leta 1976 doktoriral z disertacijo *Poglavja iz strukturalne analize slovenskega časopisnega stila* (Kalin Golob 2001). Njegov prihod na FSPN je bil dogovorjen oz. kot sestavina razvojnega načrta fakultete »sklenjen po partijski liniji« (Korošec 2014). Ko so na fakulteti snovali načrte za širjenje in razvoj, so menili, da je jezik za novinarje pomemben, hkrati pa je bila v tistem času aktualna politična angažiranost za slovenščino: »Bili so delikatni časi negovanja občutka za – v takratni državi pod vplivom srbohrvaščine – zapostavljeno slovenščino« (prav tam).

Korošec (2014) se spominja, da z uresničevanjem svojih predlogov na novinarski katedri nikoli ni imel težav: »Karkoli sem predlagal, da bi šlo v programe jezikovnega, tisto je bilo sprejeto brez najmanjšega dvoma ali ugovora«, in dodaja, da mu je Vreg večkrat rekel, naj dela po svoji presoji, saj mu »ne bo nihče hodil ne v zelje, ne polen pod noge metal«. Tako je lahko postopoma razvijal predmete s področja jezika. Najprej je na podlagi svoje disertacije razvil predmet Časopisna stilistika, ki je zajemal raziskovanje pojavov časopisnega poročevalstva in se je leta 1984/85 preimenoval v Stilistiko poročevalstva (Kalin Golob 2014). V ta namen je naročal časopise, jih prebral, nato pa razrezal in prispevke razvrstil po mapah, da so na predavanjih služili kot primeri (Korošec 2014). Občasno si je ponoči ob poslušanju radia kaj zapisal – in to tu in tam za primerjavo vnesel v pisno poročevalstvo, sicer pa je radijsko poročevalstvo ostalo z njegove strani neraziskano, za kar mu je žal (prav tam).

V tistem času je bilo delati za dobro fakultete, za njen razvoj, kot razlaga Korošec (2014), nekaj samoumevnega: »Kar sem jaz delal, sem delal samo zato, ker sem neizmerno verjel v to, da delam nekaj, kar je dobro za razvoj /.../ ničesar si nismo upali narediti, kar bi zmanjšalo ugled fakultete.« Ker so bili v primerjavi s tistimi v 60. letih mednarodni stiki v 70. letih večinoma omejeni na zasebno raven, si je fakulteta prizadevala, da bi jih obnovila in razširila. Korošec (2014) se spominja: »Fakulteta se je morala postavljati navzven, delati stvari, uresničiti te razne znanstvenoraziskovalne projekte, kot so kongresi, znanstvena srečanja, s katerimi bo opozorila nase, doma pa vzgojiti ljudi, ki bodo to organizirali. To so bile osnovne postavke razvoja in to smo delali nepretrgoma.« Fakulteta se je sicer v tem obdobju že soočala s pomanjkanjem tehnične opreme in prostorsko stisko, ki sta oteževali raziskovalno in pedagoško delo na fakulteti (Vreg 1981).

Glede na arhiv predmetnikov so študentje novinarstva po novem učnem načrtu v študijskem letu 1978/79 študirali splošnoizobraževalne predmete, t. i. metodološke predmete, predmete o družbeni ureditvi SFRJ, druge za splošni izobrazbeni profil novinarja pomembne predmete in specifične novinarske predmete. Nabor splošnoizobraževalnih predmetov so sestavljali: Filozofski temelji marksizma in Zgodovina marksizma, Novejša zgodovina z zgodovino delavskega gibanja, Politična ekonomija, Obča sociologija, Sociologija dela, Sociologija lokalnih skupnosti in Sociologija religije, Obča politologija, Socialna in politična antropologija, Socialna in politična psihologija, Obča komunikologija, Mednarodni odnosi in Sodobni politični sistemi. Predmeti, ki so obravnavali metodološka vprašanja in tehnike empiričnega raziskovanja družbenih pojavov, procesov in odnosov, so bili: Osnovne sociološke statistike, Raziskovalni seminar, Metodologija sociološkega raziskovanja in Statistični praktikum s programiranjem. Skupino predmetov, ki je obravnavala družbeno ureditev SFRJ, njene institucije, procese in odnose, so sestavljali: Socialna in politična zgodovina Jugoslavije, Samoupravni sistem SFRJ, Ekonomski sistem SFRJ, Teorija in praksa samoupravljanja in Družbenopolitične organizacije SFRJ. V skupino drugih predmetov, ki so oblikovali splošni izobrazbeni profil novinarja, so spadali nekateri izbirni predmeti, tuji jezik in Temelji SLO. Nabor specifičnih novinarskih predmetov, ki so posredovali znanja, potrebna za opravljanje novinarsko-publicistične dejavnosti in so študente usposabljali za analizo množičnih komunikacij oziroma informacijsko-dokumentacijskih procesov in odnosov, pa so tvorili: Teorija in praksa novinarstva, Slovenski jezik in časopisna stilistika, Razvoj svetovnega, slovenskega in jugoslovanskega novinarstva, Sredstva obveščanja: Tisk, Radio, Televizija, Novinarski praktikum I in II, Teorija množičnih komunikacij in metode raziskovanja, Sistemi informiranja v SFRJ, Politična in ekonomska propaganda ter Komuniciranje v združenem delu.

Kot druge smeri se je tudi novinarska začela v tretjem letniku, v četrtem pa se je študij razvejal, saj so študentje vpisali družbenopolitično ali informacijsko-organizacijsko usmeritev. Prva, družbenopolitična, je bila ustanovljena z namenom zagotavljati »sorazmerno širok izobraževalni in delovni profil, ki je potreben za opravljanje novinarskega dela na številnih področjih notranje politike, gospodarstva, kulture in drugih področjih«, druga, informacijsko-organizacijska pa »usposabljati zlasti novinarje – organizatorje informacijsko komunikacijskih procesov in odnosov ter sredstev obveščanja, novinarje glasil in biltenov v združenem delu, sodelavce informacijsko dokumentacijskih centrov, informatorje in komunikatorje za stike z javnostjo in podobno« (Sfiligoj 1981, 17).

V študijskem letu 1978/79 je predmet Ekonomska propaganda po združitvi s predmetom Politična Ekonomija za študente novinarstva postal obvezni celoletni predmet Politična in ekonomska propaganda. Nada Sfiligoj je njegovo izvajanje – zaradi funkcij, ki jih je takrat prevzela na fakulteti in

zaradi vse večjega vpisa ter posledično vse večjega števila študentov pri predmetu Politična ekonomija – prepustila Bredi Pavlič (Sfiligoj 2013). V obdobju 1979–1981, ko je bil dekan FSPN France Vreg, Sfiligojeva pa je opravljala funkcijo prodekanje, so na fakulteti prejeli navodila za spremembe učnih načrtov, ki jih je določal zakon o usmerjenem izobraževanju. Ker na novinarski katedri ni bilo nikogar, ki bi se lotil te naloge, je Sfiligojeva za pomoč pri preoblikovanju učnega načrta študija novinarstva prosila Splichala, ki je bil takrat v drugi službi – delo sta opravila in hkrati ga je prepričala, da se je vrnil na fakulteto (Sfiligoj 2014).

Leta 1980 se je začelo obdobje splošne krize jugoslovanskega družbeno-političnega in gospodarskega sistema, na fakulteti ta čas (do 1990) velja za obdobje VIP-ov (vzgojno-izobraževalnih programov) (Korošec 1996). Reformi usmerjenega izobraževanja na fakulteti niso bili naklonjeni (Korošec 2014). Korošec priznava, da so mnogi VIP-e doživljali kot »birokratsko zaroto proti intelektualnemu delu«, vendar meni, da so »v neskončnih vipovskih sejah odpravili prekrivanja vsebin med predmeti, nemara celo med oddelki, in mnoge stvari dejansko izboljšali« (Korošec 1996, 20). Začetek 80. let je bil obdobje, ko vpis na fakulteto ni bil samoumeven, zato so se morali »boriti za študente« – fakultetni učitelji so za programe svojih kateder »novačili po srednjih šolah«, hkrati pa so »povečevali ponudbo« z uvajanjem novih predmetov (Korošec 2014).

V tem času se je novinarski katedri pridružila **Manca Košir**. Leta 1969 je na Pedagoški fakulteti v Ljubljani diplomirala iz matematike in fizike, leta 1975 na FSPN iz novinarstva, nato je leta 1979 na FSPN magistrirala iz socioloških znanosti ter kasneje obiskovala doktorski študij na Münchenski univerzi in leta 1987 v Zagrebu doktorirala iz filoloških znanosti (Korošec 2005). Vrsto let je bila novinarka: najprej na Mladini, potem na edicijah časopisne hiše Delo, nato pa je zaradi političnega obračuna (CK ZKS) s Teleksom konec leta 1980 ostala brez službe (Košir 2013). Ko je izvedela, da so v Uradnem listu prav takrat objavili razpis za mesto asistenta za novinarske predmete, se je takoj prijavila, bila izbrana in postala asistentka pri predmetih Pavla Zrimška in Toma Martelanca (Košir 2014).

Spreminjanje novinarskega programa je Koširjeva (2013) vzela resno, pri tem pa je izhajala tako iz teoretičnega znanja kot tudi iz svojih novinarskih izkušenj: »Ko sem jaz postala aktivna, so se začele spremembe /.../ ker sem prišla iz prakse, sem vedela, kaj bodoči novinarji potrebujejo. Ker sem hkrati vedela, da je treba znati tudi misliti novinarstvo, ne le poznati obrt, sem vztrajala pri teoriji. /.../ Teorija je nujna, brez nje fakulteta ni fakulteta, ampak obrtniška, strokovna šola« (prav tam). Koširjeva je najprej prenovila predmeta Uvod v novinarstvo in Novinarsko sporočanje, nato po večletnem prizadevanju na novo uvedla predmete Socialna in novinarska etika, Novinarski diskurz in Vzgoja za medije, kasneje pa še izbirni predmet Literarno novinarstvo (Korošec 2005). Glede upoštevanja tradicije pri spreminjanju

programa Koširjeva (2013) poudarja, da so sledili slovenski specifik: »Tradicijo smo sledili v mojem času z zavedanjem, da je slovensko novinarstvo zraslo v razmerah, na katere je vplival nemški kulturni duh, prvi novinarji so bili tako v Nemčiji kot na Slovenskem pisatelji. Evropska tradicija je povsem drugačna od ameriške«.

Sodelovanje z drugimi fakultetami je bilo na začetku 80. let večinoma še vedno omejeno na področje Balkana in je temeljilo predvsem na osebnih stikih. Koširjeva (2013) se spominja: »V mojem času smo bili v odličnih odnosih s fakultetami v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Zadru in še kje, kjer so uporabljali mojo knjigo *Nastavki za teorijo novinarskih vrst* in kasneje *Vzgoja za medije*. S kolegi s teh fakultet smo sodelovali in se srečevali na konferencah.«

V študijskem letu 1974/75 je bilo, kot je razvidno iz Tabele 4.3, v 1. letnik vpisanih skupaj 231 rednih in 47 izrednih študentov, v 2. letnik na novinarski smeri 51 rednih in štiri izredni, v 3. letnik 64 rednih in 11 izrednih, v 4. letnik pa 38 rednih in en izredni študent. Naslednje leto (1975/76) se je po skupnem prvem letniku za novinarsko smer odločilo skoraj dvakrat toliko študentov kot prejšnje leto (96 v primerjavi s 55). Vpis na fakulteto je naraščal vse do študijskega leta 1980/81, potem pa je začel strmo padati (iz 409 študentov v študijskem letu 1979/80 na skupno 211 v študijskem letu 1982/83). V študijskem letu 1976/77 so študentje v 1. in 2. letniku že študirali na skupnem programu – število tistih, ki so nato v 3. letniku izbrali novinarsko smer, je dve leti po tem upadalo, potem se je vpis na novinarsko smer v študijskem letu 1978/79 znatno povečal (iz 29 na 72 študentov). Na prehodu v 80. leta je vpis drastično padel. Zaradi pomanjkljivih podatkov ni razvidno, koliko študentov je bilo vpisanih v študijskih letih 1981/82 in 1983/84, je pa viden porast vpisa na VIP Novinarstvo (iz skupno 20 v študijskem letu 1980/81 na skupno 47 dve leti po tem).

Tabela 4.3: Vpis na novinarski smeri in na VIP Novinarstvo v drugem desetletju

		1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84
1. letnik	RŠ	231*	278*	363*	231*	306*	409*	286*	/	199*	/
	IŠ	47*	88*	/	/	/	/	27*	/	12*	/
2. letnik	RŠ	51	96	132*	133*	137*	121*	154*	/	114*	/
	IŠ	4	/	/	/	/	/	8*	/	1*	/
3. letnik	RŠ	64	71	36	29	72	64	19	/	42	/
	IŠ	11	12	/	/	/	/	1	/	5	/
4. letnik	RŠ	38	30	35	22	23	22	15	/	24	/
	IŠ	1	/	/	/	/	/	/	/	1	/
abs.		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; abs – absolvent; * – število vseh vpisanih študentov; / – ni podatka

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

Število diplomantov na novinarski smeri je do leta 1976 še naprej naraščalo, nato je nekoliko upadlo, potem pa se je do leta 1980 ponovno povečalo – tega leta je diplomiralo 22 rednih in en izredni študent

(glej Tabelo 4.4). Po letu 80 je bilo število diplomantov na VIP Novinarstvo v primerjavi s predhodnim letom vsako leto nekoliko manjše.

Tabela 4.4: Diplomanti novinarske smeri in VIP-a Novinarstvo v drugem desetletju

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
RŠ	16	16	12	14	17	20	22	21	17	15
IŠ	0	1	0	0	0	2	1	0	0	0
skupaj	16	17	12	14	17	22	23	21	17	15

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

4.3.4 Tretje desetletje (1984/85 –1994/95)

Leta 1984 je bila uvedena nova smer Družboslovna informatika, tako je fakulteta ob 25-letnici imela na takratni VII. stopnji pet programov, t. i. VIP-ov: sociologijo s tremi smermi, politologijo z dvema, novinarstvo, STM in obramboslovje (Korošec 1996). Velik razvojni razmah je v 80. letih doživela komunikologija. Nada Sfiligoj (2014) se spominja, da je v študijskem letu 1984/85 po odhodu kolegice Pavličeve ostal predmet Politična in ekonomska propaganda brez nosilca, zato sta ga prevzela s Slavkom Splichalom ter predavala vsak svoje področje – Splichal politično in Sfiligojeva ekonomsko propagando. S tem se je odprla priložnost za nadaljnje razvijanje področja trženja in tržnega komuniciranja. Novosti iz tega obdobja so privedle do pomembnih sprememb – iz novinarskega študija je po letu 1990 izšel nov študijski program Tržno komuniciranje (Sfiligoj 2013).

Kot je razvidno iz arhiva predmetnikov, se je v študijskem letu 1986/87 učni program novinarskega študija ponovno spremenil. Določeni novinarski predmeti so se po prenovi izvajali že v prvem in drugem letniku študija, kar je bilo dobrodošlo – vendar je bilo hkrati uvedenih mnogo drugih obveznih predmetov, ki pa so oteževali uspešno dokončanje novinarskega študija v štirih letih (Amon 1989). Poleg splošnoizobraževalnih in metodoloških predmetov je VIP novinarstvo vključeval: v prvem letniku predmete Slovenski knjižni jezik (Korošec, as. Nakrst), Uvod v novinarstvo (Amon in Košir) in Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva (Amon); v drugem letniku predmeta Slovenski knjižni jezik (Korošec, as. Nakrst) ter Teorija in praksa novinarskega sporočanja (Korošec, sodelujejo učitelji tujega jezika); v tretjem letniku predmete Slovenski knjižni jezik in stilistika (Korošec, as. Nakrst), Teorija in praksa novinarstva (Korošec, sodelujejo Martelanc, Zrimšek, Amon, Košir), Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva (Amon) in Razvoj svetovnega novinarstva (Vreg, Amon); in v četrtem letniku predmet Stilistika poročevalstva (Korošec, as. Nakrst). Nato so študentje izbrali med dvema nespremenjenima usmeritvama: družbeno-politično in informacijsko-organizacijsko. V tem obdobju se je

vzpostavila možnost dvopredmetnega študiranja novinarstva (kot predmetne skupine B) vzporedno s študijem na ljubljanski Filozofski fakulteti (predmetna skupina A). Študent, ki je študiral na ta način, je na novinarstvu vpisal splošne, strokovne in novinarske predmete, ki mu jih je glede na predmetno skupino A določil Odbor za študijske in študentske zadeve. Vpis na to obliko študija je bil možen do prehoda na bolonjski sistem (2005/06).

»Univerzitetno izobraževanje novinarjev je bilo v tem času sicer deležno družbene podpore, a tudi številnih očitkov in kritik: iz vrst tradicionalnih univerzitetnih okolij, ki so zviška gledala na razvijajoče se družbene znanosti, iz politike, ki ji večkrat niso šla v račun prizadevanja za kritično naravnano novinarstvo, in pogosto tudi iz vrst novinarjev, ki so se vzgajali po načelu "sam svoj mojster"« (Splichal 1986, 1417). Pozna osemdeseta leta so bila čas sprememb v družbi nasploh. Na fakulteti so posodabljali učne načrte, uvajali nove predmete in zaposlovali nove sodelavce. Materialni pogoji izvajanja pedagoškega procesa na fakulteti so sicer še naprej ostajali slabi – opremljenost z učnimi pripomočki in didaktičnimi sredstvi je bila pomanjkljiva, saj sta se z izjemo nekaterih predmetov na obramboslovju in računalništvu pri pouku uporabljali le kreda in tabla (Splichal 1986).

»Prelomnico ob koncu 80. let je fakulteta pričakala pripravljena, ker je bila vseskozi znanilka družbenih sprememb in njihova razčlenjevalka« (Korošec 1996, 21). Naslednjo, temeljito prenovo študijskih programov je fakulteta izvedla v letu 1990. »S sprejetjem novih programskih zasnov in študijskega načrta leta 1990 je bila zaključena večletna kritična in ustvarjalna razprava, ki je zajela vse vidike in področja akademskega delovanja ustanove« (Toš 2011, 73). Ta študijska reforma je bila prav gotovo druga najpomembnejša po programski reformi, ki je potekala od sredine do konca šestdesetih let, toda tokrat reformni poseg ni – kot vedno prej – zgolj sledil sicer pomembnim evropskim in svetovnim zgledom, glavno oporo so zdaj ob svetovnih predstavljale tudi obsežne lastne izkušnje (prav tam). Leta 1991 se je fakulteta preimenovala v Fakulteto za družbene vede in izvajala pet dodiplomskih študijskih programov z 11 smermi (Kalin Golob in Grizold 2011). Nastale so nove študijske smeri in programi: teoretsko-metodološka smer in smer tržno komuniciranje na novem programu Komunikologija; nov program Kulturologija; analitsko-teoretska smer, kadrovsko-menedžerska smer in smer za družboslovno informatiko na programu Sociologija; teoretsko-analitska smer, smer analiza politik in javna uprava, smer mednarodni odnosi in smer obramboslovje (ki je bilo prej samostojen program) na programu Politologija; Novinarstvo je ostalo samostojen program (prav tam).

Na novinarski katedri s to prenovo niso bili zadovoljni, saj so menili, da so bili v njeni zasnovi »opazni interesi ne-novinarjev«, da je program »v izhodiščih podoben tistemu iz 60. let« in za novinarski študij pomeni »korak nazaj« (Amon 1989, 1596). Arhiv predmetnikov kaže, da so predmetnik prvega letnika

študijskega programa Novinarstvo sestavljali predmeti: Obča sociologija (Klinar, Bernik), Obča politologija (Bibič, Markič, as. Lukšič, as. Brezovšek), Obča komunikologija (Splichal, as. Škerlep), Socialna in politična psihologija (Ule, as. Mihelj), Statistika (Ferligoj, as. Vehovar), Tuji jezik (Bulatović, Kraigher), Slovenski knjižni jezik (Korošec, Nakrst), Uvod v novinarstvo (Košir, Amon) in Športna vzgoja. V drugem letniku so študentje študirali predmete: Filozofija II (Šešerko, as. Klemenc), Ekonomski sistem SFRJ (Ferfila), Politične stranke (Kranjc), Obča politologija (Bibič, as. Lukšič), Obča komunikologija II (Vreg, as. Škerlep), Socialna in politična antropologija (Južnič, as. Godina Vuk), Obča sociologija (Klinar, Bernik), Metodologija I (Toš, as. Hafner Fink, Štebe), Osnove informatike (Trampuž), Slovenski knjižni jezik II (Korošec, as. Nakrst), Teorija in praksa novinarskega sporočanja (Košir, Kraigher), Športna vzgoja (Kavčič, R.), Delovna praksa (120 ur), Seminarska naloga, Ustni nastop.

Za tretji letnik so bili predvideni predmeti: Mednarodni odnosi I (Bučar, sodeluje Benko, as. Brinar), Prostorska sociologija (Mlinar, as. Gantar), Sodobni socializem (Pribičević), Javna občila in komunikacijska tehnologija (Grabnar, Krišelj, Grizila), Teorija in praksa novinarskega sporočanja (Košir, Amon, Kraigher), Razvoj svetovnega novinarstva (Amon), Sociologija dela (Kavčič, as. Mesner Andolšek), Metodologija komunikoloških raziskav (Splichal), Izbirna skupina predmetov, Delovna praksa (120 ur), Seminarska naloga in Ustni nastop. Predmetnik četrtega letnika je vseboval predmete: Sodobni socializem (Pribičević), Upravljalni sistemi (Ferfila), Stilistika poročevalstva (Korošec), Mednarodno komuniciranje in politična propaganda (Splichal, as. Bašič), Teorija množičnega komuniciranja (Splichal, as. Luthar), Sistemi informiranja in komuniciranja v SFRJ (Splichal, as. Bašič), Izbirne vsebine predmetov, Psihologija komuniciranja (Ule, as. Mihelj) ter Ekonomska propaganda in sodobno tržišče (Sfiligoj, as. Lah).

Kot je razvidno iz arhiva predmetnikov, se je v letu 1992/93 predmetu Slovenski knjižni jezik kot asistentka pridružila Monika Kalin Golob, predmetu Uvod v novinarstvo pa asistentka Ines Drame. V drugem letniku so bili v učni načrt dodani predmeti Temelji ekonomije (Sfiligoj, as. Lah), Tuji jezik (Vesel), Javno mnenje (Splichal, Vreg, as. Bašič) in Novinarsko sporočanje (Košir, Vesel, as. Drame). V tretjem letniku sta bila dodana predmeta Postsocializem (Ferfila, Adam) in Ekonomska propaganda in sodobno tržišče (Sfiligoj, as. Lah, Jančič). Pri predmetu Teorija in praksa novinarskega sporočanja je prišlo do zamenjave nosilcev (po novem Košir, Amon, Vesel in as. Drame). V četrtem letniku se je pri predmetu Ekonomska propaganda in sodobno tržišče zamenjal nosilec (po novem Jančič).

V študijskem letu 1993/94 je prišlo po dostopnih podatkih v drugem letniku novinarskega študija do opaznejših sprememb predmetnika: namesto predmetov Prostorska sociologija (Mlinar, as. Gantar), Postsocializem (Ferfila, Adam), Metodologija komunikoloških raziskav (Splichal, Bekeš), Sociologija

delo (Kavčič) ter Ekonomska propaganda in sodobno tržišče (Sfiligoj, as. Lah, Jančič), so se po novem izvajali predmeti Novejša politična zgodovina (Južnič, Komac), Teorija komuniciranja (Splichal, Hardt, as. Luthar) in Stilistika poročevalstva (Korošec). Predmet Razvoj svetovnega novinarstva (Amon) se je preimenoval v Zgodovina novinarstva (Amon), predmet Javna občila in komunikacijska tehnologija (Grabnar, Krišelj, Perovič, zunanji sodelavci teh. strok.) pa se je razdelil na dva predmeta: Radio (Krišelj) in Televizija (Perovič). V študijskem letu 1993/94 so lahko študentje med drugim izbrali predmeta Pisanje za radio in televizijo (Zei) in Množični mediji (Amon, Košir, as. Drame). V četrtem letniku na novinarstvu se je pričel izvajati predmet Seminar: etika (Kovač), predmetu Teorija množičnega komuniciranja pa se je pridružil nosilec Hanno Hardt.

»Novi časi v osamosvojeni Sloveniji so v 90. letih močno vplivali tudi na delo novinarske katedre. Zavel je nekakšen emocionalno obarvan optimizem /.../ preteklost je bilo mogoče raziskovati in prevrednotiti s kritično distanco« (Amon 2014, 96). Po tem, ko sta se leta 1991 od novinarske katedre odcepili novi katedri za komunikologijo in tržno komuniciranje, so se v delovanju Katedre za novinarstvo pojavile težave, predvsem »v konkurenčnem boju za skromna finančna sredstva in pri omejenih možnostih zaposlovanja novih kadrov« (prav tam). Rivalstvo in trenja znotraj Oddelka za komunikologijo so se nadaljevala tudi pozneje. France Vreg (2014, 38) je glede tega menil, da se je študij novinarstva »znašel pod prevelikim vplivom Oddelka za komunikologijo«, čeprav bi »moral biti samostojen«. V 90. letih je bila zraven Slavka Splichala, ki je spodbujal razvoj komunikoloških predmetov, in Toma Korošca, ki je razvijal jezikoslovne predmete, ključna oseba na katedri predstojnica Manca Košir, ki si je prizadevala za razvoj novinarskih predmetov. Zavzemala se je »za razvoj specifičnosti študija novinarstva« in predlagala svoj primer idealnega predmetnika novinarskega študija, ki ga je razdelila na: komunikacijski sveženj, veščinski sveženj, izkustveno pridobivanje vednosti (praksa), sveženj raziskovalnih prijemov, etiko in pravo, družboslovni sveženj in jezikovni sveženj (Košir 1990).

V tem obdobju se je novinarski katedri pridružila **Melita Poler**. Spominja se, da jo je pedagoško delo na področju novinarstva začelo zanimati že med študijem novinarstva na takratni FSPN; ko je na predlog Koširjeve še kot študentka objavila svoj esej v reviji Teorija in praksa, pa je spoznala, da želi svojo poklicno pot usmeriti v raziskovanje in poučevanje novinarstva (Poler Kovačič 2013). Novinarski katedri se je priključila dve leti po diplomi (leta 1993), ko je postala asistentka stažistka pri Manca Košir (prav tam). Sodelovala je pri številnih predmetih – najprej pri predmetih Uvod v novinarstvo in Teorija in praksa novinarskega sporočanja, nato pri Socialni in novinarski etiki, kasneje pa pri predmetih Novinarsko sporočanje, Obča komunikologija, Teorije komuniciranja, Socialna in politična etika, Množični mediji, Novinarski diskurz, Novinarska etika, Medijska etika idr. (prav tam).

Kot kaže Tabela 4.5, so podatki o številu vpisanih študentov za leto 1984/85 v prvem in drugem letniku še za vse vpisane študente skupaj, od leta 1985/86 dalje pa že po posameznih VIP-ih. Prvi letnik je v študijskem letu 1986/87 obiskovalo 113 rednih in trije izredni študentje; v drugem in tretjem letniku je bilo po 49 študentov, v četrtem pa 25 študentov. Naslednje leto se je vpis na novinarstvu v primerjavi s prejšnjim letom povečal. V tem obdobju so študentje lahko formalno študirali na dvopredmetnem programu na FSPN in Filozofski fakulteti, vendar podatkov o številu vpisanih na tovrstni študij v arhivu ni. Med letoma 1988/89 in 1989/90 se je število vpisanih na VIP Novinarstvo povišalo (iz 117 na 144 študentov), leta 1990/91 in 1991/92 pa je število vpisanih na program Novinarstvo naraslo na več kot 200 študentov v prvem letniku. Pri napredovanju iz 1. v 2. letnik je opazen velik osip (npr. od vpisanih 122-ih študentov v letu 1987/88 jih je bilo naslednjem letu v 2. letniku manj kot polovica – 56).

Tabela 4.5: Vpis na VIP Novinarstvo in program Novinarstvo v tretjem desetletju

		1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94
1. letnik	RŠ	234*	79	113	122	117	144	213	214	130	86
	IŠ	/	5	3	2	3	/	4	/	32	28
2. letnik	RŠ	108*	/	49	59	56	81	66	111	110	114
	IŠ	/	/	/	/	/	/	/	/	5	/
3. letnik	RŠ	47	/	49	37	42	41	74	70	68	97
	IŠ	/	/	1	3	1	/	4	/	6	1
4. letnik	RŠ	22	/	25	30	16	33	22	61	27	61
	IŠ	/	/	/	/	/	/	/	/	2	/
abs.		/	/	25	20	27	18	30	20	43	27

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; abs – absolvent; * – število vseh vpisanih študentov; / – ni podatka

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

Tabela 4.6 prikazuje število diplomantov na novinarstvu v tem obdobju. Leta 1984 je diplomiralo manj študentov kot prejšnjih sedem let (glej Tabelo 4.4), nato pa je število diplomantov naraslo in se pet let gibalo okrog številke 25. Leta 1991 je diplomiralo nekaj več študentov (30), leta 1992 pa je število ponovno padlo (diplomiralo je le 14 študentov).

Tabela 4.6: Diplomanti VIP-a Novinarstvo in programa Novinarstvo v tretjem desetletju

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
RŠ	11	19	23	24	21	25	/	/	/	12
IŠ	1	0	0	0	2	0	/	/	/	7
skupaj	12	19	23	24	23	25	25	30	14	19

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; / – ni podatka

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

4.3.5 Četrto desetletje (1994/95–2004/05)

Kot kaže arhiv predmetnikov, v študijskem letu 1994/95 v prvem, drugem in tretjem letniku študija novinarstva ni bilo večjih sprememb. V prvem letniku se je predmetu Uvod v novinarstvo za eno leto pridružila asistentka Breda Luthar, v drugem letniku je pri predmetih Tuji jezik in Novinarsko sporočanje sodeloval Dominic Caristi. V tretjem letniku je predmet Novejša politična zgodovina zamenjal predmet Nastanek sodobnega sveta (Južnič, Komac, as. Knežević, as. Lukšič). Spremembe v četrtem letniku so bile večje – predmeti, ki jih je po novem vseboval, so bili: Komunikacijski sistemi (Splichal, as. Bašič), Komunikacijske pravice (Splichal, as. Bašič), Retorika (Korošec, as. Škerlep), Socialna in novinarska etika (Kovač, Košir, as. Poler) in štirje izbirni predmeti.

V študijskem letu 1996/97 se je, kot kažejo arhivski podatki, v prvem letniku novinarskega študija predmetu Obča komunikologija pridružila as. Karmen Erjavec, pri predmetu Tuji jezik se je kot izvajalka priključila Miriam Tavčar, upokojila se je Smilja Amon, ki je bila članica novinarske katedre od njenih začetnih let in je sodelovala pri mnogih predmetih – pri predmetu Uvod v novinarstvo do septembra 1997, pri predmetu Zgodovina novinarstva pa tudi po upokojitvi, do leta 2003. V drugem letniku je v tem letu na novinarskem študiju predmet Tuji jezik zamenjal predmet Agencijsko novinarstvo (v tujem jeziku), izvajalci so ostali isti. V tretjem letniku je predmet Teorija komuniciranja prevzela Lutharjeva. Kot izbirni predmeti so bili med drugim ponujeni Strategija in tehnologija oglaševanja (Jančič), Seminar (Jančič) in Odnosi z javnostmi (Košir, as. Škerlep). V četrtem letniku ni bilo sprememb.

V tem obdobju je Katedra za novinarstvo dobila novega člana – pridružil se je **Marko Milosavljević**. Preden je leta 1996 diplomiral na novinarstvu, je delal na zunanjepolitični redakciji Dela, prej pa je pisal za Mladino, Republiko in različne redakcije Dela (med drugim Kulturo, Vikend, Sobotno prilogo) (Milosavljević 2014). Z urednikom zunanjepolitične redakcije je bil dogovorjen, da ga po diplomi zaposlijo, vendar se je zapletlo, v vmesnem času pa je s fakultete prišla ponudba za asistenta (prav tam). Na razgovoru je bil pri Splichalu in pri Koširjevi, in potem se je – glede na lastno področje interesa in delno profesionalnega dela – odločil, da sprejme ponudbo na Katedri za novinarstvo in ne na Katedri za komunikologijo, čeprav bi mu, kot pravi (2014), bili obe odločitvi blizu. Na začetku je sodeloval pri Novinarskem sporočanju, potem pri Uvodu v novinarstvo, nato je sledila množica drugih predmetov: Zgodovina novinarstva, Novinarsko pisanje, Novinarska zgodba, Novinarstvo v tiskanih medijih, Teorija novinarskega diskurza, Spletno novinarstvo, Uredniško delovanje, Novinarsko sporočanje I in II, Uvod v novinarstvo I in II itn.

Na katedri je bilo takrat veliko zunanjih sodelavcev, zaposlenih pa zelo malo, novinarske predmete so od redno zaposlenih pokrivali Manca Košir, Melita Poler in Marko Milosavljević. Sčasoma so lahko

določene predmete dodajali, kar je bilo seveda edino smiselno glede na študijske potrebe, a so bili pri tem vedno omejeni s finančnimi in kadrovskimi omejitvami, pogosto tudi s slabim razumevanjem fakultete, ki specifične novinarske študije – prepletenosti s praktičnim študijem – »nikoli ni čisto dobro razumela« (Milosavljević 2014). Milosavljević (2014) ugotavlja, da se je ta povezanost in prepletenost počasi z dejansko novinarsko produkcijo sicer okrepila, a so se kasneje, delno zaradi varčevalnih razlogov, spet pojavljali poskusi, da bi to zmanjšali. »S tem bi se uničilo ravno tisto, zaradi česa je študij na tej fakulteti uspešen, in tisto, kar je po mednarodnih standardnih za novinarske programe primerno in potrebno«, pravi Milosavljević (2014).

Študijsko leto 1997/98 je – glede na dostopne podatke – prav tako prineslo nekaj sprememb, predvsem pri izvajalcih predmetov. V prvem letniku se je predmetu Obča komunikologija pridružila as. Zala Volčič. V drugem letniku se je namesto predmeta Agencijsko novinarstvo ponovno izvajal predmet Tuji jezik (Bulatovič, Jarc, Šetinc, Vesel, Tavčar, Gorenc). Predmetu Radio se je tega leta pridružila as. Tatjana Pirc. Naslednje leto so se v prvem letniku pri predmetu Obča komunikologija zamenjali nosilci (Splichal, as. Erjavec, as. Volčič). V drugem letniku študija novinarstva se je pričel izvajati predmet Vzgoja za medije (Košir, as. Volčič, as. Erjavec). V četrtem letniku je pri predmetih Komunikacijski sistemi in Komunikacijske pravice prišlo do menjave nosilca – oba je prevzela Sandra Bašić Hrvatina.

Že od 80. in nato v 90., pa vse do leta 2000 se je zelo okrepilo mednarodno sodelovanje – prek Fulbrightovega programa je na novinarstvu vsako ali vsako drugo leto gostoval vsaj en gostujoči ameriški profesor: Milosavljević (2014) pojasnjuje, da »najbrž zato, ker so ZDA in njihove komisije, ki so odločale o Fulbrightovih profesorjih, v tistem času smatrale Slovenijo za državo, ki je potrebovala dodatno izobraževalno pomoč na področju medijev. Določeni profesorji so imeli afiniteto do Slovenije in so radi prihajali, nekateri celo večkrat, tudi zasebno, in so širili dober glas o nas.« Po letu 2000 so na krajša bivanja prihajali večinoma gostujoči profesorji iz Evrope (prav tam).

V študijskem letu 1999/2000 je bilo po podatkih iz arhiva na novinarskem študiju ponovno nekaj menjav nosilcev: v prvem letniku pri predmetu Obča komunikologija (Bašić Hrvatina in as. Erjavec) in predmetu Uvod v novinarstvo (Košir, Labernik in as. Milosavljević). V tem letu se ni izvajal predmet Vzgoja za medije, pač pa predmet Retorika (Škerlep). Prav tako se ni izvajal predmet Teorija komuniciranja, izvedba se je prenesla v naslednje študijsko leto. V študijskem letu 2000/01 se je predmet Tuji jezik preimenoval v Prvi tuji jezik I – šlo je za jezik, ki so ga študentje opravljali kot maturitetni predmet. Preimenoval se je tudi predmet Slovenski knjižni jezik I, dobil je novo ime Jezikovna kultura. V drugem letniku se je, podobno kot v prvem, predmet Tuji jezik preimenoval v predmet Prvi tuji jezik II, predmet Skladnja slovenskega knjižnega jezika II pa je postal Skladnja slovenskega knjižnega jezika in kultura

govornega izražanja. V tretjem letniku je predmet Radio prevzela Tatjana Pirc, asistiral je Nenad Senić – ki je v tem letu sodeloval tudi pri predmetu Zgodovina novinarstva, predmet Stilistika poročevalstva pa se je preimenoval v Obča stilistika. Spremembe v četrtem letniku so obsegale premestitev predmeta Retorika (Škerlep) v 2. letnik in uvedbo predmeta Stilistika poročevalstva (Korošec, Kalin Golob), ki je postal redna sestavina 4. letnika.

Kadrovsko je imela katedra za novinarstvo ves čas velike težave, zato si je leta 1999 – ker na novinarski katedri ni bilo nikogar, ki bi to funkcijo lahko prevzel – »izposodila« predstojnico s komunikološke katedre Sandro Bašić Hrvatini (Poler Kovačič 2013). Novinarska katedra je svojega predstojnika znova dobila šele, ko je ob izvolitvi v naziv docentke leta 2002 to postala Melita Poler Kovačič (prav tam). Do napetosti med novinarsko katedro in katedro za teoretsko komunikologijo je prihajalo predvsem zato, ker si je slednja prizadevala, da bi bil celoten študij na Oddelku za komunikologijo izredno teoretski (Milosavljević 2014). Odnosi na novinarski katedri v času, ko je bila predstojnica Sandra Bašić Hrvatini, niso bili dobri – obveščanja članov v zvezi s katedrskimi zadevami je bilo malo, seje redke, o načrtih za razvoj katedre in študija so se posamezniki pogovarjali le ob neformalnih priložnostih; kasneje, ko je novinarska katedra spet dobila svojega predstojnika, so se odnosi normalizirali (Poler Kovačič 2013).

Arhiv predmetnikov kaže, da je v študijskem letu 2002/03 v prvem letniku študija novinarstva prišlo do sprememb nosilcev pri predmetu Obča komunikologija – pridružila se je as. Melita Poler Kovačič, in pri predmetu Jezikovna kultura – pridružila se je as. Tina Verovnik. V drugem letniku so predmet Skladnja slovenskega knjižnega jezika in kultura govornega izražanja izvajali Korošec, Kalin Golobova in as. Verovnik. V tretjem letniku so študenti po novem lahko izbirali med predmetoma Nastanek sodobnega sveta (Prunk, as. Toplak) in Civilizacije (Lukšič Hacin, as. Kvaternik Jenko). Predmet Zgodovina novinarstva sta izvajala Kalin Golobova in as. Milosavljević, sodelovala je Amonova, Radio je izvajala Ljerka Bizilj, Televizijo Tomaž Perovič in as. Špela Šipek, Teorije komuniciranja Lutharjeva in as. Bulc. Izvedba predmeta Obča stilistika (Kalin Golob) se je prestavila na študijsko leto 2003/04. V četrtem letniku so se spremenili nosilci predmeta Komunikacijske pravice (Splichal, as. Luthar in as. Plavšak), predmet Socialna in novinarska etika je postal predmet Novinarska etika (Poler Kovačič). Predmet Stilistika poročevalstva sta izvajala Korošec in Kalin Golobova. V študijskem letu 2003/04 so predmet Zgodovina novinarstva izvajale Monika Kalin Golob, Melita Poler Kovačič in as. Maruša Pušnik.

Iz Tabele 4.7 je razvidno, da se je po letu 1995/96 vpis v prvi letnik na novinarski program stabiliziral v razponu 50–60 študentov (razen leta 1999/2000, ko se je vpisalo 47 študentov). Glede na veliko število vpisanih študentov v prejšnjih letih je bilo v drugi polovici 90. let več študentov v višjih letnikih. Po letu 1997/98 ni več opaziti velikega osipa študentov, kot je veljalo za prejšnja leta. Pri prehodu iz 2. v 3.

letnik pa po tem letu opažam enako ali celo več študentov, kot jih je bilo vpisanih prejšnje leto. Najverjetneje gre za študente, ki so ponavljali letnik, in za študente, ki so nadaljevali študij po prekinitvi, obstaja pa tudi možnost netočnosti podatkov – čeprav ta za sedem zaporednih let ni najbolj verjetna.

Tabela 4.7: Vpis na program Novinarstvo v četrtem desetletju

		1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
1. letnik	RŠ	78	80	58	52	50	47	59	51	52	58
	IŠ	16	26	2	/	/	/	/	8	16	21
2. letnik	RŠ	75	69	87	65	48	33	40	58	46	45
	IŠ	3	4	6	5	1	/	/	/	7	11
3. letnik	RŠ	133	128	67	69	65	48	41	52	60	59
	IŠ	/	1	3	9	6	3	1	3	3	7
4. letnik	RŠ	50	87	75	58	70	55	51	35	45	48
	IŠ	1	1	/	1	2	8	4	1	1	2
abs.		59	16	24	29	56	70	55	51	34	45

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; abs – absolvent; / – ni podatka

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

Tabela 4.8 kaže število diplomantov na novinarstvu v četrtem desetletju. Število je do leta 1997 naraščalo, potem je tega leta padlo (47), a se že naslednje leto strmo dvignilo na 87 diplomantov in v naslednjem obdobju ponovno padalo.

Tabela 4.8: Diplomanti programa Novinarstvo v četrtem desetletju

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
RŠ	/	/	/	/	/	/	/	47	/	32
IŠ	/	/	/	/	/	/	/	12	/	5
skupaj	36	39	52	47	87	62	62	59	40	38

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; / – ni podatka

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

4.3.6 Peto desetletje (2004/05–2014/15)

Naslednji pomemben prelom za študijske programe FDV je pomenila bolonjska reforma, na katero se je fakulteta odzvala med prvimi in v študijskem letu 2005/06 začela izvajati prvi letnik 1. stopnje (Kalin Golob in Grizold 2011, 59). Prenavljanje programov je bilo intenzivno v študijskih letih 2003/04–2004/05, ko si je vodstvo pod dekanstvom Anuške Ferligoj za temeljni cilj zadalo preoblikovati in akreditirati programe, skladne s smernicami bolonjske deklaracije (Kalin Golob in Grizold 2011, 59–60).

Na Katedri za novinarstvo je kot takratna predstojnica prvo prenovo predmetnika v skladu z bolonjsko deklaracijo vodila Melita Poler Kovačič, ki je dogajanje povzela tako:

Prenova je potekala skladno z navodili vodstva, tako vsebinsko kot časovno. Pri tem smo bili omejeni enako kot snovalci drugih programov na fakulteti; določeno je npr. bilo, s koliko finančnimi enotami razpolagamo, in te omejitve smo se na naši katedri dosledno držali, čeprav se je kasneje pokazalo, da so nekatere katedre dano omejitev presegle. V okviru danih finančnih možnosti je bilo najpomembnejše vprašanje, katere novinarske predmete uvesti kot obvezne ali izbirne in kaj izpustiti (Poler Kovačič 2013).

Pri odgovoru na to ključno vprašanje so si na katedri pomagali z mnenji takratnih študentov novinarstva, naredili so študijo novinarskih programov v Evropi, obstoječi predmetnik pa so s prošnjo, naj izrazijo mnenje o njem in predlagajo izboljšave, poslali tudi številnim uglednim slovenskim novinarjem in urednikom – vendar je bil odziv skromen. Poler Kovačičeva (2013) trdi, da so na koncu dokaj natančno vedeli, kaj želijo uvrstiti v svoj program, a tega zaradi finančnih omejitev v veliki meri ni bilo mogoče izvesti; omejeval pa jih je tudi zakon, po katerem smejo na univerzi predavati samo doktorji znanosti z najmanj docentskim nazivom (prav tam). Ta čas je namreč sovpadal z upokojitvijo Koširjeve, na katedri sta tako imela ustrezen naziv za učenje novinarskih predmetov samo Marko Milosavljevič in Melita Poler Kovačič (prav tam). »Vključitev praktičnih vsebin v novinarski predmetnik smo nato rešili z uvedbo televizijskega, časopisnega in radijskega praktikuma, ki so jih lahko izvajali ljudje iz novinarske prakse«, pojasnjuje takratna predstojnica novinarske katedre (2013).

Arhiv predmetnikov kaže, da so študentje v študijskem letu 2005/06 v prvem letniku novinarstva že študirali po programu, spremenjenem skladno z bolonjsko reformo: Prvi tuji strokovni jezik I (angleščina, nemščina, francoščina, italijanščina, ruščina, španščina – potrebno je srednješolsko predznanje) (Bulatović, Gorenc, Jarc, Šetinc, Tavčar, Vesel, Zorko); Temelji komunikologije (Erjavec, Bašič Hrvtin); Temelji ekonomije (Lukšič I., Lah, Jaklič); Osnove komunikološkega raziskovanja (Splichal, as. Tomanič); Zgodovina novinarstva in medijev (Kalin Golob); Jezikovna kultura I (Kalin Golob, as. Verovnik); Jezikovna kultura II (Kalin Golob, as. Verovnik); Uvod v novinarstvo I (Poler Kovačič, as. Laban); Uvod v novinarstvo II (Poler Kovačič, as. Laban); Športna vzgoja (Kavčič); Izbirni predmet (sidrni) – študentje so lahko izbirali med predmeti Uvod v sociologijo (Makarovič); Socialna in politična psihologija (Miheljak ali Mencin Čeplak); Socialna in politična antropologija (Šterk); Moderna zgodovina (Prunk); Temelji filozofije (Markič), Temelji prava (Cerar ali Bohinc) in Temelji EU (Šabič, as. Kajnc ali Bebler, Prebilič), pri čemer je Katedra priporočala izbor izmed prvih štirih navedenih.

V drugem, tretjem in četrtem letniku so študentje študirali po starem programu. V drugem letniku se je kot eden od ponujenih tujih jezikov pričela izvajati francoščina, predmet Skladnja slovenskega knjižnega jezika sta izvajala Korošec in as. Nataša Logar, predmet Novinarsko sporočanje pa je prevzel Milosavljevič. V tretjem letniku je prišlo do menjave nosilcev: Zgodovino novinarstva sta izvajala Sonja Merljak in as. Milosavljevič, Televizijo Špela Šipek, Teorije komuniciranja pa Lutharjeva, as. Bulc in as.

Jontes. V četrtem letniku sta predmet Komunikacijske pravice izvajala Splichal in as. Sandra Bašič, Meliti Poler Kovačič se je pri izvajanju predmeta Novinarska etika pridružila as. Vesna Laban, predmet Kultura govornega izražanja pa sta izvajala Tomo Korošec in as. Tina Verovnik.

Kot je razvidno iz arhiva predmetnikov, je v študijskem letu 2006/07 v prvem letniku – ki se je že izvajal po novem, spremenjenem programu – prišlo do zamenjav nosilcev pri naslednjih predmetih: Jezikovna kultura I (Kalin Golob in as. Logar), Jezikovna kultura II (Kalin Golob in as. Komac) in Zgodovina novinarstva in medijev (Merljak). V tem študijskem letu je bil skladno z bolonjsko reformo spremenjen drugi letnik novinarskega študija: Statistika (Ferligoj ali Lozar Manfreda in Škulj); Teorije medijev in komuniciranja (Luthar); Novinarsko sporočanje I (Milosavljević); Novinarsko sporočanje II (Milosavljević); Skladnja slovenskega knjižnega jezika (Korošec, as. Logar); Kultura govornega izražanja (Korošec, as. Komac); Osnove prava za novinarje (Bošnjak); Medijska etika (Poler Kovačič, as. Vobič); Radio (Štular); Radijski praktikum (Štular); Prvi tuji strokovni jezik II (Bulatović, Gorenc, Jarc, Martin, Šetinc, Vesel); Izbirni predmet (fakultetni) – kjer so študentje lahko izbrali med vsemi predmeti prenovljenih programov, ki so se izvajali na fakulteti, katedra pa je priporočala izbor izmed predmetov: Ženski žanri in politike spolov (Pušnik, Luthar); Mediji in kolektivni spomin (Pušnik); Popularna glasba in mediji (Bulc); Mediji in družbene manjšine (Erjavec, as. Tomanić); Kulturna in medijska globalizacija (Zei, as. Bulc); Odnosi z javnostmi (Škerlep); Retorika (Škerlep); Internetni praktikum (Oblak, sodeluje Pirc); Oglaševanje in družba (Kamin); Komunikacijski menedžment (Verčič). V tretjem in četrtem letniku, kjer so študentje študirali še po starem programu, je prišlo do nekaterih sprememb nosilcev predmetov: v tretjem letniku je predmet Zgodovina novinarstva prevzel Marko Milosavljević, predmet Radio pa Mirko Štular; v četrtem letniku sta predmet Kultura govornega izražanja izvajala Tomo Korošec in as. Nataša Komac.

V tem obdobju se je novinarski katedri pridružila **Karmen Erjavec**, ki je bila dotlej od leta 1995 članica Katedre za komunikologijo in več let pridružena članica Katedre za novinarstvo. Leta 1995 je na FDV diplomirala iz novinarstva, leta 1997 pa doktorirala iz komunikologije na Univerzi v Salzburgu. Sodelovala je pri predmetih Obča komunikologija, Vzgoja za medije, Mediji in družbene manjšine, Zgodovina novinarstva in medijev, Temelji komunikologije, Odnosi z mediji, Uvod v novinarstvo II idr.

Po podatkih iz arhiva so v študijskem letu 2007/08 študentje študirali po skladno z bolonjsko reformo spremenjenih programih v prvem, drugem in tretjem letniku novinarskega študija. V tem letu je predmet Zgodovina novinarstva in medijev izvajala Sonja Merljak Zdovc, predmetoma Jezikovna kultura I in Skladnja slovenskega knjižnega jezika se je pridružila as. Tina Verovnik. Izvajati se je začel spremenjen program tretjega letnika: Javno mnenje (Splichal, as. Tomanić Trivundža, as. Slaček Brlek); Psihologija

komuniciranja (Ule, as. Kuhar); Obča stilistika (Kalin Golob); Časopisni praktikum (Merljak Zdovc); Televizija (Laban); Televizijski praktikum (Laban); Novinarska praksa I (Štular – za prakso na radiu, Merljak Zdovc – za prakso pri tiskanih medijih, Laban – za prakso na TV); štiri fakultetni izbirni in en programski izbirni predmet (študentje so izbirali med programskimi izbirnimi predmeti: Literarno novinarstvo (Košir); Stil strokovnih besedil in argumentacija (Kalin Golob); Novinarska zgodba (Košir); Novinarsko pisanje (Milosavljević); Uredniško delovanje (Košir); Novinarska fotografija (Hardt); Odnosi z mediji (Poler Kovačič, Kalin Golob); Mediji, šport in družba (Stanković); Vzgoja za medije (Erjavec); Športna vzgoja (Kavčič).

Tega leta je član novinarske katedre postal **Igor Vobič**. Na Katedro za novinarstvo ga je kot asistenta povabila Melita Poler Kovačič, ko je pod njenim mentorstvom opravljal diplomsko nalogo (Vobič 2016). Že kot študent, nato pa kot honorarni delavec je delal na 24ur na Pop tv (prav tam). Spominja se (2016), da je takrat na fakulteti potekalo »dvojno izvajanje predmetov ob prehodu iz t. i. starega v bolonjski sistem, zato so potrebovali nove sodelavce, saj zasedba na katedri enostavno ni mogla izvesti vseh ur«. Povabilo je sprejel, ker ga je novinarstvo raziskovalno zanimalo (Vobič 2016). Najprej je bil asistent pri predmetih Novinarski diskurz, Novinarska etika in Zgodovina novinarstva, nato je postal mladi raziskovalec in je z leti prevzemal različne predmete, vaje in seminarje. Po doktoratu (2012) je konec leta 2014 dobil mesto visokošolskega učitelja, po odhodu Karmen Erjavec s fakultete v začetku leta 2015 pa je postal predstojnik Katedre za novinarstvo.

Vpeljava novih bolonjskih programov v pedagoški proces se je zaključila s študijskim letom 2008/09, ko so se vsi štiri letniki novinarskega študija izvajali po prenovljenih programih. Iz arhiva predmetnikov je razvidno, da je v prvem letniku prišlo do sprememb nosilcev pri naslednji predmetih: Zgodovina novinarstva in medijev (Erjavec); Jezikovna kultura I (as. Logar in as. Verovnik), Uvod v novinarstvo I in Uvod v novinarstvo II (Poler Kovačič in as. Vobič). V drugem letniku so se spremenili nosilci pri predmetih Skladnja slovenskega knjižnega jezika (as. Logar in as. Verovnik), Kultura govornega izražanja (Korošec in as. Gliha Komac) in Radijski praktikum (Čakš). V tretjem letniku se je Časopisnemu praktikumu pridružila as. Gaja Červ, Novinarsko prakso I pa sta izvajala as. Igor Vobič in as. Gaja Červ. V tem študijskem letu je bil skladno z bolonjsko reformo spremenjen tudi četrti letnik novinarskega študija: Novinarska etika (Poler Kovačič); Stilistika poročevalstva (Kalin Golob, as. Logar, as. Červ); Novinarska praksa II (as. Vobič, as. Červ); en odprti, dva programska in šest fakultetnih izbirnih predmetov. Izbirni predmeti so bili združeni v področne skupine: za gospodarsko področje, za politično področje, za področje mednarodnih odnosov, za kulturološko področje, za družbene in socialne

vsebine in za obrambno področje. Odprte izbirne predmete so študentje izbirali med vsemi predmeti prenovljenih programov FDV in drugih fakultet.

Prednosti, ki jih je prinesla bolonjska reforma, so se na novinarskem programu pokazale predvsem v večjem številu novinarskih predmetov in boljši ureditvi praktičnega usposabljanja. Melita Poler Kovačič (2013) je opažanja povzela tako: »Več je novinarskih predmetov, npr. študenti poslušajo etiko in pravo, imajo tudi več stika s prakso. Pomembna pridobitev so praktikumi. Teoretska znanja in praktične veščine so ustrezno uravnoteženi. Študenti imajo tudi možnost, da semester ali dva opravijo na tujih fakulteti. Pri mnogih predmetih lahko izpit opravijo s sprotnim delom, ki namesto učenja na pamet zahteva razumevanje snovi in je po mojem prepričanju za študente bolj koristno«.

V študijskem letu 2009/10 so se zgodile spremembe nosilcev pri jezikoslovnih predmetih: Jezikovna kultura I (Logar Berginc, Kalin Golob in as. Verovnik), Jezikovna kultura II (Gliha Komac, Kalin Golob in as. Verovnik), Skladnja slovenskega knjižnega jezika (Logar Berginc, Gliha Komac, as. Verovnik) in Kultura govornega izražanja (Gliha Komac, as. Verovnik). Pri predmetu Radio je sodeloval as. Peter Čakš, pri Obči stilistiki pa as. Gaja Červ. V četrtem letniku se je predmetu Novinarska etika pridružil as. Vobič, Stilistiko poročevalstva so izvajale Monika Kalin Golob, Nataša Logar Berginc in as. Gaja Červ. Predmeta Televizija (Laban) in Televizijski praktikum (Vobič) sta se izvajala za 3. in 4. letnik skupaj.

Na drugi stopnji se je v študijskem letu 2009/10 prvič izvajal **magistrski program Novinarske študije**, ki traja eno leto. Predmetnik so sestavljali predmeti: Teorija novinarskega diskurza (Milosavljević, Erjavec); Jezik in stil novinarskih besedil (Kalin Golob, Logar Berginc); Etika in pravo v novinarskem diskurzu (Poler Kovačič, Bošnjak); Mediji, kultura in družba (Erjavec); Usmeritveni predmet; dva izbirna predmeta; Medijska usmeritev: praksa; Magistrsko delo. Študenti so tako izbrali enega od usmeritvenih predmetov: Novinarstvo v tiskanih medijih (Milosavljević), Radijsko novinarstvo (Zgrabljic) ali Televizijsko novinarstvo (Laban); dva predmeta iz nabora izbirnih predmetov, kjer so lahko izbirali med predmeti na katerikoli fakulteti, zaradi narave študija pa sta bila priporočena predmeta: Besediloslovni vidiki poročevalskih besedil slovenskega jezika (Korošec, Kalin Golob) in Medijsko opismenjevanje (Erjavec, Kuhar) – poleg navedenih predmetov so lahko študenti izbrali kot izbirna predmeta tudi preostala dva usmeritvena predmeta. Pri predmetu Medijska usmeritev – praksa so študentje izbirali med Časopisno prakso, Radijsko prakso in Televizijsko prakso. V študijskem letu 2009/10 je bilo na programu Novinarske študije razpisanih 30 mest za redne študente.

Na tretji stopnji je bilo v okviru **doktorskega programa Humanistika in družboslovje** v študijskem letu 2009/10 prvič razpisano **področje Novinarske študije**. Študij na tretji stopnji traja tri leta, predmetnik pa je zasnovan tako, da študent v prvem letniku vpiše temeljna predmeta Teorije družbe in Metodologija

in epistemologija družbenih ved, doktorski seminar I kot usmeritveni seminar področja študija ter doktorski seminar II, ki je usklajen s temo doktorske disertacije in ga vodi mentor. Individualno raziskovalno delo v prvem letniku je posvečeno predvsem pripravi dispozicije doktorske disertacije. V drugem letniku študent vpiše zunanji izbirni predmet, ki omogoča zunanjo izbirnost in mednarodno mobilnost. Preostali del letnika je namenjen raziskovalnemu delu, izdelavi in prijavi teme doktorske disertacije ter njeni javni predstavitvi. Študijski proces je v tretjem letniku v celoti izpeljan kot individualno raziskovalno delo, ki se zaključi s predstavitvijo rezultatov ob koncu letnika in z izdelavo izvirnega znanstvenega prispevka, ki mora biti objavljen ali sprejet v objavo pred razpisom zagovora doktorske disertacije ter objavljen do promocije doktoranda. Po podatkih službe za podiplomski študij FDV se je od pričetka izvajanja predmetnik doktorskega programa spremenil le enkrat, in sicer se je prijava teme doktorske disertacije iz 1. letnika prestavila v 2. letnik. V študijskem letu 2009/10 se je na tretjestopenjski program Novinarske študije vpisalo 5 študentov, ki študija še niso zaključili (nadaljnjih vpisov do študijskega leta 2015/16 ni bilo – v tem študijskem letu pa se je v 1. letnik vpisal en študent).

Na dodiplomskem programu Novinarstvo je študijsko leto 2010/11 ponovno prineslo nekaj sprememb. V prvem letniku novinarskega študija so bile spremembe pri nosilcih predmetov: Jezikovna kultura I (Logar Berginc, Kalin Golob, Gliha Komac in as. Hribar), Jezikovna kultura II (Gliha Komac in as. Lengar Verovnik), Uvod v novinarstvo II (Erjavec in as. Vobič). Za prvi letnik so bili v tem študijskem letu posebej določeni sidrni izbirni predmeti: Temelji filozofije (Markič, as. Komel), Socialna in politična antropologija (Šterk, as. Vrtačič), Socialna in politična psihologija (Mihelj). V drugem letniku je predmet Skladnja slovenskega knjižnega jezika izvajala Nataša Logar Berginc, predmet Kultura govornega izražanja pa Nataša Gliha Komac in as. Tina Verovnik. Medijsko etiko je izvajala Melita Poler Kovačič. Zaradi ukrepov, ki so bili sprejeti v prejšnjem študijskem letu, v učnem načrtu drugega letnika ni bilo več izbirnega fakultetnega predmeta. Namesto tega so v drugi letnik umestili predmet Psihologija komuniciranja, ki pa se je v študijskem letu 2010/11 zaradi postopnega uvajanja ukrepov izvajal za 2. in 3. letnik skupaj, od študijskega leta 2011/12 pa le v 2. letniku. V tretjem letniku je bila nosilka predmeta Obča stilistika Monika Kalin Golob, Časopisni praktikum je prevzela as. Katarina Štular, Novinarsko prakso I pa as. Igor Vobič. V četrtem letniku je predmet Novinarska etika izvajala Melita Poler Kovačič. V tretjem in četrtem letniku so se izvajali programski izbirni predmeti: Uredniško delovanje (Milosavljevič); Odnosi z mediji (Erjavec) in Novinarska zgodba (Milosavljevič, as. Plavšak).

V študijskem letu 2011/2012 je, kot je razvidno iz predmetnikov programa Novinarstvo, v prvem letniku Jezikovno kulturo I izvajala Nataša Logar Berginc, Jezikovno kulturo II pa Nataša Gliha Komac. Na voljo so bili izbirni predmeti (sidrni): Temelji filozofije (Markič, as. Komel); Socialna in politična antropologija

(Šterk, as. Vrtačič); Socialna in politična psihologija (Mihelj). V drugem letniku sta Skladnjo slovenskega knjižnega jezika izvajali Nataša Logar Berginc in as. Gaja Červ, Kulturo govornega izražanja pa Monika Kalin Golob in as. Tina Lengar Verovnik, ki se je priključila tudi izvajanju predmeta Radio. V tretjem in četrtem letniku študija se je spremenil oz. posodobil nabor programskih izbirnih predmetov, spremembe so bile naslednje: predmet Mediji, šport in družba je zamenjal predmet Specializirano novinarstvo (Laban); predmet Literarno novinarstvo je zamenjal predmet Spletno novinarstvo (Milosavljević, as. Vobič); predmet Novinarska fotografija je zamenjal predmet Multimedijско novinarstvo (Laban, as. Vobič); predmet Stil strokovnih besedil in argumentacija pa je zamenjal predmet Stilistični praktikum (Logar Berginc, Gliha Komac).

Kmalu po implementaciji bolonjskih predmetnikov so se pokazale tudi slabosti reforme. Razen podražitve in podaljšanja študija so bile posledice vidne tudi drugje. Splichal (2013) meni, da je »danes deregulacija oz. neke vrste samoupravljanje šlo predaleč v tem, da vsaka katedra sama odloča o vsem /.../ problem je, da na ta način vsi skupaj ne kreiramo celote«, poudarja in bolonjsko reformo opisuje kot »strahovito razdrobljenost, nepreglednost, nepovezanost predmetov«. Težave so se pojavile tudi v sami izvedbi pedagoškega procesa, kot pravi Melita Poler Kovačič (2013): »Včasih je bilo lažje kakovostno izvajati pedagoški proces, ker je bilo študentov pri predmetih manj, pri vajah so bili razdeljeni v skupine, poleg tega so vsi slušatelji nekega predmeta imeli enako predznanje, kar pa se je z bolonjskim študijem, ki je uvedel visoko izbirnost, spremenilo.«

V naslednjem študijskem letu (2012/13) je po podatkih iz arhiva v prvem letniku dodiplomskega programa Novinarstvo predmeta Jezikovna kultura I in Jezikovna kultura II prevzela Tina Lengar Verovnik. V drugem letniku so se zamenjali naslednji nosilci predmetov: Predmeta Novinarsko sporočanje I in Novinarsko sporočanje II sta izvajala Milosavljević in as. Vobič, Skladnjo slovenskega knjižnega jezika Nataša Logar Berginc, Kulturo govornega izražanja Tina Lengar Verovnik, Osnove prava za novinarje Barbara Rajgelj, Radio as. Igor Vobič, Radijski praktikum pa Tina Lengar Verovnik, Mirko Štular in Peter Čakš. V tretjem letniku je Časopisni praktikum prevzela as. Katarina Štular, nosilec Televizijskega praktikuma in Novinarske prakse pa je bil as. Igor Vobič. To študijsko leto so bili na voljo naslednji programski izbirni predmeti: Uredniško delovanje (Milosavljević); Odnosi z mediji (Erjavec, as. Vobič); Televizijska produkcija (Laban); Novinarsko pisanje (Milosavljević, Laban); Športna vzgoja (Kavčič, Kondrič). V četrtem letniku je Stilistiko poročevalstva izvajala Kalin Golobova, Novinarsko prakso II pa as. Vobič.

Kot je razvidno iz arhiviranih predmetnikov, so se v študijskem letu 2013/14 zgodile naslednje spremembe nosilcev na programu Novinarstvo: v prvem letniku pri predmetih Jezikovna kultura II (Logar

Berginc) in Uvod v novinarstvo II (Erjavec in Vobič). V drugem letniku pri predmetih Novinarsko sporočanje I in Novinarsko sporočanje II (Milosavljević in Vobič), Radio (Vobič in Langar Verovnik) in Radijski praktikum (Langar Verovnik in Lebarič). Namesto predmeta Osnove prava za novinarje se je prvič izvajal predmet Medijska regulacija (Milosavljević in Rajgelj). V tretjem letniku so bile spremembe pri predmetih Časopisni praktikum (Vobič in as. Štular K.), Novinarska praksa I (Vobič) in Televizijski praktikum (Vobič in Lebarič). Na voljo so bili programski izbirni predmeti: Specializirano novinarstvo (Laban); Spletno novinarstvo (Milosavljević, Vobič, Lebarič); Vzgoja za medije (Erjavec, Vobič); Multimedijsko novinarstvo (Laban, Vobič, Lebarič) in Športna vzgoja (Kondrič, Štekl, zunanji sodelavci). V četrtem letniku so bile spremembe pri predmetih Novinarska etika (Poler Kovačič in Vobič) in Novinarska praksa II (Vobič).

Tabela 4.9 kaže, da se je število vpisanih študentov v prvi letnik programa Novinarstvo v tem obdobju gibalo med 50 in 66 vpisanih študentov na rednem študiju, na izrednem pa med 14 in 30 vpisanih študentov. Največ študentov je bilo vpisanih v študijskem letu 2005/06, ko se je prvi letnik prvič izvajal po novem bolonjskem programu. Opazno je občutno zmanjšanje vpisa v zadnjih letih – od 2011/12 dalje. Vendar interes za študij novinarstva ostaja izjemno visok, po dostopnih podatkih o vpisu je število prijavljenih v prvi letnik v zadnjih petih letih visoko presegalo število razpisanih mest, zato je na študijskem programu Novinarstvo v prvem prijavnem roku omejitev vpisa. Za drugi in tretji prijavni rok od študijskega leta 2008/09 do študijskega leta 2015/16 ni bilo prostih mest, študijska smer Novinarstvo je namreč zapolnila vsa prosta mesta s študenti iz prvega prijavnega roka.

Tabela 4.9: Vpis na program Novinarstvo v petem desetletju

		2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
1.	RŠ	60	66	54	53	50	60	58	64	55	42
	IŠ	26	30	23	22	21	24	22	24	16	14
2.	RŠ	49	47	63	53	42	45	53	50	50	50
	IŠ	14	19	20	16	18	7	16	13	16	6
3.	RŠ	51	48	48	51	57	41	41	51	54	46
	IŠ	11	7	12	12	16	12	5	8	13	18
4.	RŠ	42	43	47	52	48	55	35	35	41	52
	IŠ	4	9	4	14	10	13	9	3	6	10
abs.		47	42	70	74	85	19	33	20	15	21

RŠ – redni študij; IŠ – izredni študij; abs – absolvent

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

Iz Tabele 4.10 je razvidno gibanje števila diplomantov programa Novinarstvo. Od leta 2004 je fakulteta pričela voditi evidenco števila diplomantov glede na to, ali so študirali po novem, bolonjskem, ali starem,

predbolonjskem programu. Število diplomantov po novem programu je do leta 2010 naraščalo, nato pa med letoma 2011 in 2013 padalo – kar je med drugim posledica zmanjševanja vpisnih mest.

Tabela 4.10: Diplomanti programa Novinarstvo v petem desetletju

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
novi p.						36	47	48	46	41
stari p.						36	26	25	6	6
skupaj	43	35	41	43	39	72	73	73	52	47

novi p. – novi program; stari p. – stari program

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za dodiplomski študij

4.3.7 Po petdesetih letih

V študijskem letu 2014/15, ko je študij novinarstva obeležil svojo 50. obletnico, so predmetnik 1. letnika dodiplomskega programa Novinarstvo sestavljali predmeti: Temelji komunikologije (Škerlep, Pušnik, as. Jontes, as. Vezovnik), Temelji ekonomije (Lah, Burger, Ilič), Jezikovna kultura I (Lengar Verovnik, Logar), Uvod v novinarstvo I (Poler Kovačič), Osnove komunikološkega raziskovanja (Oblak Črnič, Tomanič Trivundža), Zgodovina novinarstva (Erjavec), Temelji politologije (Lukšič I., as. Vrečko Ilc), Jezikovna kultura II (Logar), Uvod v novinarstvo II (Erjavec, Vobič), Prvi tuji strokovni jezik I – angleščina ali španščina ali francoščina ali nemščina ali italijanščina (Tavčar, Martín, Jarc, Šetinc, Gorenc), dva izbirna sidrna predmeta – na izbiro Temelji filozofije (Markič, Komel); Socialna in politična antropologija (Šterk, as. Vrtačič), Socialna in politična psihologija (Mencin Čeplak).

V predmetniku drugega letnika so bili predmeti Novinarsko sporočanje I (Milosavljević, Vobič), Skladnja slovenskega knjižnega jezika (Logar), Medijska regulacija (Milosavljević, Rajgelj), Radio (Vobič, Lengar Verovnik, individualno delo: Lebarič), Teorije medijev in komuniciranja (Luthar, Jontes), Statistika (Lozar Manfreda, Lobe, Dolničar, as. Polajnar, Petrovčič), Novinarsko sporočanje II (Milosavljević, Vobič), Kultura govornega izražanja (Lengar Verovnik), Medijska etika (Poler Kovačič), Psihologija komuniciranja (Kuhar), Radijski praktikum (Lengar Verovnik, individualno delo: Lebarič) in Prvi tuji strokovni jezik II – angleščina ali španščina ali francoščina ali nemščina ali italijanščina (Tavčar, Martín, Jarc, Šetinc, Gorenc).

V tretjem letniku so študentje vpisali predmete: Obča stilistika (Kalin Golob), Časopisni praktikum (as. Štular K., Vobič), Televizija (Laban), Javno mnenje (Splichal, Tomanič Trivundža), Novinarska praksa I (Vobič), Televizijski praktikum (Vobič, Lebarič, individualno delo: Lebarič), pet fakultetnih izbirnih predmetov – študentje so lahko izbirali med vsemi predmeti prenovljenih predmetov, ki so se izvajali na fakulteti; in en programski izbirni predmet – na izbiro: Uredniško delovanje (Milosavljević), Odnosi z

mediji (Erjavec, Vobič), Televizijska produkcija (Laban, individualno delo: Lebarič), Novinarsko pisanje – predmet se je izvajal v angleškem jeziku (Milosavljević, Laban) in Športna vzgoja (Kondrič, Štekl, zunanji izvajalci).

Predmetnik četrtega letnika so sestavljali predmeti: Novinarska etika (Poler Kovačič, Vobič), Stilistika poročevalstva (Kalin Golob), Novinarska praksa II (Vobič), šest fakultetnih izbirnih predmetov – študentje so lahko izbirali med vsemi predmeti prenovljenih predmetov, ki so se izvajali na fakulteti; in dva programska izbirna predmeta – na izbiro: Uredniško delovanje (Milosavljević), Odnosi z mediji (Erjavec, Vobič), Televizijska produkcija (Laban, individualno delo: Lebarič), Novinarsko pisanje – predmet se je izvajal v angleškem jeziku (Milosavljević, Laban) in Športna vzgoja (Kondrič, Štekl, zunanji izvajalci).

Predvsem zaradi kadrovske spremembe, tj. odhoda Karmen Erjavec in Vesne Laban s FDV, se je predmetnik programa Novinarstvo v študijskem letu 2015/16 glede na predhodno leto ponovno nekoliko spremenil. V prvem letniku je predmet Zgodovina novinarstva prevzel Jernej Amon Prodnik, predmet Uvod v novinarstvo II pa Vobič in as. Vasja Jager; v drugem letniku predmeta Novinarsko sporočanje I in Novinarsko sporočanje II izvajata Milosavljević in as. Jager; nosilec predmeta Časopisni praktikum v tretjem letniku je Amon Prodnik, predmet Televizija pa izvajata Vobič in Lebarič (individualno delo). Programski izbirni predmeti, ki so študentom na izbiro v tretjem in četrtem letniku, so: Specializirano novinarstvo (Amon Prodnik); Spletno novinarstvo (Milosavljević, Vindiš), Odnosi z mediji (Amon Prodnik) – predmet se izvaja v angleškem jeziku, Stilistični praktikum (Logar, Lengar Verovnik, zunanji sodelavci) in Športna vzgoja (Kondrič, Štekl, zunanji izvajalci).

V študijskih letih 2014/15 in 2015/16 je bilo na dodiplomskem programu Novinarstvo razpisanih 40 vpisnih mest za redni študij, izredni študij ni bil razpisan. Število vpisanih študentov v 1. letnik je bilo v študijskem letu 2014/15 40, v študijskem letu 2015/16 pa je vpisanih 38 študentov. Leta 2014 je študij na dodiplomskem programu Novinarstvo zaključilo 54 študentov, ki so študirali po novem programu, in trije študenti, ki so študirali po starem programu. Leta 2015 je po novem programu diplomiralo 52 študentov in po starem programu štirje študenti. Z leti ostaja vse manj študentov, ki so študirali po starem programu in študija še niso zaključili, konec študijskega leta 2015/16 pa se rok za dokončanje predbolonjskih študijskih programov izteče.

V predmetniku drugostopenjskega magistrskega programa Novinarske študije je bilo od pričetka izvajanja programa (2009/10) nekaj sprememb, trenutno (2015/16) predmetnik sestavljajo predmeti: Novinarski diskurz (Marko Milosavljević); Jezik in stil medijskih besedil (Monika Kalin Golob); Novinarstvo, etika in profesionalnost (Melita Poler Kovačič, Rok Čeferin); Magistrsko delo in dva izbirna

programski predmeta, ki jih študenti izberejo izmed treh razpisanih predmetov. Letos (2015/16) so na voljo programski izbirni predmeti: Televizijsko novinarstvo in novi mediji (Igor Vobič, Vasja Lebarič); Novinarstvo in internet (Igor Vobič, Vasja Lebarič) – predmet se izvaja v angleškem jeziku; Trendi časopisnega in revialnega novinarstva (Marko Milosavljevič).

Tabela 4.11 kaže število vpisanih študentov na program Novinarske študije od pričetka izvajanja študija (2009/10) do študijskega leta 2015/16. Število vpisanih študentov je bilo največje (35) v letih 2011/12 in 2012/13. Izredni študij se na drugostopenjskem programu Novinarske študije ni izvajal.

Tabela 4.11: Vpis na magistrski program Novinarske študije

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
1. letnik	30	26	35	35	25	28	26
dodatno leto		27	32	35	32	21	24
skupaj	30	53	67	70	57	49	50

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za podiplomski študij

Kot prikazuje Tabela 4.12, je v prvih treh letih drugostopenjski študij Novinarske študije zaključilo le 5 od v treh letih skupno 91 vpisanih študentov (glej Tabelo 4.11). S podobnim problemom v zvezi z zaključevanjem študija prvih treh generacij študentov druge stopnje so se soočali tudi na ostalih drugostopenjskih programih na FDV, zato je Komisija za študijske zadeve FDV v letih 2014 in 2015 sprejela nekatere ukrepe za hitrejše zaključevanje študija. Število diplomantov na programu Novinarske študije se tako v zadnjih letih povečuje, vendar ostaja nizko glede na število vpisanih študentov (od pričetka izvajanja programa do zdaj je študij zaključila približno četrtina vseh vpisanih). Povečuje se število študentov, ki študija ne zaključijo v dveh letih po prenehanju študentskega statusa.

Tabela 4.12: Diplomanti magistrskega programa Novinarske študije

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
redni študij	2	1	2	13	15	16

Vir: lastna analiza (2016) po podatkih Službe za podiplomski študij

Na FDV trenutno poteka ponovna prenova novinarskega programa, t. i. druga bolonjska reforma, ki bo predvidoma končana do poletja 2016. Predstojnik katedre Igor Vobič (2016) pravi, da pri prenovi sodeluje in o prihodnosti študija novinarstva premišljuje celotna katedra, ki trenutno šteje osem rednih članov: poleg Monike Kalin Golob, Tine Lengar Verovnik, Nataše Logar, Marka Milosavljeviča, Melite Poler Kovačič in Igorja Vobiča, ki so redni člani novinarske katedre že dlje časa, se je pred nekaj leti na novinarsko katedro vrnil Slavko Splichal, ki je bil od ustanovitve Katedre za medijske in komunikacijske

študije dolga leta njen član, sedaj pa je ponovno redni član Katedre za novinarstvo; leta 2015 pa je po odhodu Karmen Erjavec in Vesne Laban redni član novinarske katedre postal še Jernej Amon Prodrik. Pri razvoju študija so, pravi Vobič (2016), pomembni tudi pridruženi člani in zunanji sodelavci – novi od letošnjega študijskega leta (2015/16) so Aljaž Vindiš, Vasja Jager in Blaž Petkovič.

»Večji del formalnih, vsebinskih premislekov o tem, kako zasnovati sodoben študij novinarstva, smo že naredili«, razlaga Vobič (2016), vendar zadeve še potekajo. Pri snovanju programa so bili omejeni z okvirom, ki ga je z ozirom na finančne težave določila fakulteta, zato so morali zmanjšati število predmetov iz 12 na 10 na študijsko leto in spremeniti trenutni sistem 4+1 (štiri leta dodiplomskega programa Novinarstvo in leto podiplomskega programa Novinarske študije) na sistem 3+2 (tri leta dodiplomskega programa Novinarstvo in dve leti podiplomskega programa Novinarske študije) (prav tam). Pomagali so si predvsem s smernicami in priporočili Unesca in Evropske novinarske izobraževalne zveze (EJTA), upoštevali pa so tudi razne znanstvene publikacije ter druge študije s področja izobraževanja novinarjev. Hkrati so upoštevali tradicijo študija, ki na zdajšnji FDV poteka že več kot 50 let – izhajali so iz idejnih zasnov, ki so jih postavili Vreg in drugi zgodnji sodelavci (prav tam).

Trenutni predstojnik Katedre za novinarstvo pravi (2016), da so na katedri usmerjeni v sklepanje kompromisa – predvsem v zvezi s podiplomskim študijem, ki poteka enako za tiste študente, ki nadaljujejo študij po dodiplomskem programu Novinarstvo, in študente, ki vpišejo podiplomski program po študiju na drugih fakultetah. Melita Poler Kovačič (2013) meni, da »programa nikoli ni mogoče prenoviti tako, kot bi ga želeli v idealnih razmerah«. Člani katedre se po besedah predstojnika zavedajo, da bi bilo idealno, če bi imeli dva podiplomska programa, vendar zaradi finančnih omejitev to trenutno ni mogoče, zato so temeljito razmislili, kako zastaviti posamezne predmete, in po tehtnem premisleku postavili gradnike novega programa prve in druge stopnje:

1. široko družboslovno znanje, 2. teoretsko poznavanje novinarstva, ki omogoča refleksijo študentom: kdo so, kaj počno, kaj je vloga poklica, kaj so mitologije poklica, in 3. praktično znanje upovedovanja za različne medije: tisk, radio, televizijo in digitalne medije. V prvem letniku na prvi stopnji so nekoliko skoncentrirani širši predmeti in osnove novinarstva; potem se v drugem letniku to nadaljuje in nadgrajuje ter usmerja v bolj kompleksne novinarske oblike; v tretjem letniku pa pride do izraza deljenost po posameznih medijih – radio, televizija, digitalni mediji, s praktikumi in prakso. S tem diplomant prve stopnje dobi znanje za neko osnovno novinarsko delo. Druga stopnja je usmerjena v bolj kompleksna vprašanja novinarstva in usposobi diplomanta druge stopnje za kompleksne procese, hkrati pa bo morala omogočati neko osnovno znanje za tiste, ki pridejo z drugih smeri (Vobič 2016).

Vizijo razvoja, ki so jo na katedri načrtali za prihodnjih nekaj let, predstojnik katedre Vobič (2016) povzema z naslednjimi cilji: vzpostavitev tribune, ki bi na mesečni ravni odpirala najbolj težavna

vprašanja poklica, novinarske industrije in medijev in bi omogočala stik med študenti, novinarji, raziskovalci novinarstva in drugimi delavci v novinarstvu; dolgoročni razvoj multimedijske predavalnice in poučevanja multimedije; institucionalizacija stikov s tujimi izobraževalnimi institucijami za izobraževanje novinarjev in včlanitev v Evropsko novinarsko izobraževalno zvezo (EJTA). Realizacija zastavljenih ciljev je v veliki meri odvisna od razpoložljivosti financ, ki so trenutno precej omejene. Večina intervjuvancev, ki so člani novinarske katedre, se strinja, da je zaskrbljujoča tudi kadrovska situacija, saj na katedri trenutno ni asistentov. »Če ne bo novih zaposlitev in vzgajanja novih sodelavcev, po upokojitvi zadnjega docenta čez nekaj desetletij ne bo nikogar s habilitacijo na novinarskem področju, ki bi študij lahko izvajal. Če bodo študij izvajali učitelji z drugih področij, to ne bo več študij novinarstva« (Poler Kovačič 2013).

Slavko Splichal (2013) je ob 50-letnici študija povedal: »Že teh preteklih 50 let zasluži, da si še naprej prizadevamo za razvoj – pedagogi, študenti in novinarji. Naši predhodniki so vložili veliko truda in nič ni bilo narejeno brez tveganja. Za nekatere je bilo to skoraj eksistenčno tveganje«. Intervjuvanci se večinoma radi spominjajo preteklih dogodkov, bivši predstojniki so s svojim prispevkom k razvoju študija novinarstva zadovoljni. Menijo, da so bili v petih desetletjih na zdajšnji FDV postavljeni trdni temelji novinarskega programa.

5 RAZPRAVA

Kot smo razbrali iz poznejših zapisov (npr. Vreg 1981, Splichal 1986), se je v 60. letih prejšnjega stoletja v Jugoslaviji razvoj družbenih ved povezoval z demokratizacijo družbe. Z razvojem socialističnega samoupravljanja so se pojavile potrebe po strokovnjakih – družboslovcih, ki bi raziskovali družbene procese v novi socialistični samoupravni družbi. Ker partijske šole za to niso zadostovale, so se v začetku 60. let pričele odpirati visokošolske institucije – visoke šole za politične vede. Ta trend je veljal za celotno Jugoslavijo, v Sloveniji pa je v tem okviru leta 1963 uspela zaživeti ideja o visokoškolskem izobraževanju novinarjev. Za jugoslovanski prostor je bilo to relativno hitro, ker se je visokoškolsko izobraževanje novinarjev v drugih državah Jugoslavije vzpostavilo šele kasneje; v svetovnem merilu pa relativno pozno, saj so imele prve ameriške, pa tudi nekatere evropske visokošolske institucije za izobraževanje novinarjev takrat za sabo že polstoletno zgodovino (Joseph 2009).

Večina intervjuvanih predstojnikov Katedre za novinarstvo poudarja, da pot do dejanske vzpostavitve študija novinarstva ni bila enostavna. Idejo o takem izobraževanju novinarjev je bilo treba upravičiti in dokazati, da je vredna uresničitve – podobno kot je v ZDA na začetku 19. stoletja storil Pulitzer (1904). Pri nas je to uspelo Francetu Vregu, ki je močno poudarjal nesporne prednosti visokošolskega izobraževanja novinarjev napram »učanju ob praksi« (Vreg 1967, 16). Vregovo dojemanje novinarstva, ki je pomembno vplivalo na samo zasnovo študija, je bilo povezano z ugotovitvijo, da postaja novinarstvo vse bolj zahteven poklic, za katerega ne zadostujejo le novinarske veščine, temveč je zanj nujna visokošolska izobrazba. Vreg je torej že takrat poudarjal znanja in spretnosti, ki jih danes kot ključne kompetence navajajo strokovnjaki s področja novinarskih študij.

Kot je razvidno iz Vregovih zapisov (npr. 1967, 1971, 2004) in kot razberemo iz intervjujev (1991, 2014), je Vreg pri udejanjanju svoje ideje o visokoškolskem izobraževanju novinarjev črpal tako iz lastnih izkušenj kot iz tujih zgledov. V svoji razgibani novinarski karieri je sam izkusil cenzuro in pritiske takratnega režima. Ker pa ni želel biti režimski novinar v službi vladajoče politike, svobodni novinar pa v takratnih okoliščinah ni mogel biti – se je problema lotil z druge strani. Področje izobraževanja novinarjev ga je očitno ves čas zanimalo, saj je že kot dopisnik spremljal, kako so se novinarji izobraževali v Angliji, Franciji in Avstriji, nato pa je obiskal in proučil še večino ameriških fakultet ter smernice z Unescove konference o izobraževanju novinarjev (1956). Na podlagi omenjenega je sklenil, da je za študij novinarstva v takratnem slovenskem prostoru najprimernejša kombinacija temeljnih politoloških in socioloških znanj z nadgradnjo v komunikoloških in novinarskih predmetih (Vreg 2004). Izbral je integrirani model izobraževanja novinarjev v okviru političnih ved in sociologije, podobno kot je to v ZDA na univerzi v Wisconsinu storil Bleyer.

Dejstvo, da je novinarska smer zaživela ravno na Visoki šoli za politične vede, tako niti ni presenetljivo – ker je bila VŠPV mlada institucija, ni bila omejena s tradicijo, hkrati pa je, kot je zapisal Vreg, ponujala optimalen izbor predmetov za oblikovanje novinarskega profila (Vreg 1981). Vreg je že v tistem času poudarjal pomen in prednosti širšega družboslovnega znanja, ki ga zagovorniki integriranega modela poudarjajo še danes. Večkrat je povedal, da je želel teorijo in prakso čim bolj uravnovesiti, vendar mu to ni vedno uspelo, zato je bila praksa pogosto zapostavljena. To potrjuje tudi analiza predmetnikov, ki kaže, da so v začetnem obdobju bodoči novinarji v prvem in drugem letniku študirali po istem programu kot sociologi in politologi – torej le splošne sociološke in politološke predmete, z novinarskimi pa so se prvič srečali šele v tretjem in nato v četrtem letniku. Prvi podatki o vpisu na novinarski program (1969/70) in prvi podatki o številu diplomantov na novinarski smeri (1970) kažejo, da sta tako vpis kot število diplomantov na smeri novinarstvo v začetku 70. let naraščala. Študij novinarstva je v tem času veljal za popularnega, z njim so bili zadovoljni tudi na katedri – menili so, da je ustrezal zahtevam novinarskih hiš.

Zaradi širjenja svojega programskega razvoja, oblikovanja novih raziskovalnih centrov in razvijanja empiričnega raziskovanja na področju družbenih ved je bila VŠPV vse pogosteje deležna kritik – tako v slovenski, še bolj pa v jugoslovanski politični sferi. Vreg je bil že od začetka zelo raziskovalno usmerjen. Kritiki so študij novinarstva na VŠPV označevali za »Vregovo heretično zahodno usmerjeno novinarstvo« in so večkrat predlagali njegovo ukinitvev – a ravno ti zunanji pritiski so pomembno pripomogli k »streznenju in ponovnemu premisleku o usodi novinarske katedre« (Vreg 1991). Študij novinarstva je v 50-ih letih obstoja na ta način doživel vrsto manjših in nekaj pomembnih prenov.

Pomemben dejavnik razvoja novinarskega programa so bili tudi odnosi na fakulteti med posameznimi smermi. Na začetku je primat pripadal sociologiji in politologiji – v okviru tega so se pojavljali predlogi, da bi se novinarstvo priključilo politologiji kot ena od politoloških smeri, vendar je Vreg to preprečil. Tudi sami komunikologiji kot novi »prozahodno« usmerjeni disciplini ob njenih začetkih konec 60. let mnogi na fakulteti niso bili naklonjeni. Kasneje, v 70. letih, ko so se politični pritiski jugoslovanske elite stopnjevali in so partijski postopki zajeli tudi Vrega, pa je ta na fakulteti že našel veliko zagovornikov in branilcev. Sčasoma se je komunikologija uveljavila, razvila in utrdila do te mere, da je ogrožala avtonomijo študija novinarstva, ki se je po mnenju Vrega (2014, 38) tako »znašel pod prevelikim vplivom komunikologije«. Intervjuvanci, ki so trenutno člani katedre, menijo, da so bili odnosi med katedrama v preteklosti napeti predvsem zato, ker so na komunikološki katedri želeli, da bi bil celoten študij Oddelka za komunikologijo izrazito teoretski, s čimer pa se novinarska katedra nikakor ni strinjala. Tak razvoj

dogodkov nekoliko spominja na dogajanje na univerzi v Ljubi, kjer je Wilbur Schramm kot vodja novinarskega oddelka utemeljil komunikologijo, ta pa si je novinarstvo kasneje podredila (Joseph 2009). Intervjuvani predstojniki, ki so bili člani novinarske katedre v 70. letih, menijo, da so bile spremembe v programih takratne FSPN izrazito kolektivno delo, opravljeno na fakultetni ravni, stvari se niso dogajale stihijsko, ampak so bile del načrta in vizije, zato je bil za vse bistvene zadeve dosežen vsebinski konsenz. Pravijo, da je med teoretiki in praktiki sicer obstajala neke vrste ustvarjalna napetost – na eni strani so bili tisti, ki so poudarjali praktično delo, in na drugi tisti, ki so poudarjali predvsem teoretske temelje. V okviru nastajanja in spreminjanja študijskega programa na smeri novinarstvo je bilo v tistih časih veliko razprav o tem, na kakšen način izobraževati novinarje. Kot drugod po svetu so se v to razpravo tudi pri nas vključevali novinarji iz prakse. Katedra je v začetnih letih nasploh veliko sodelovala z mediji. Znani novinarski praktiki so bili izvajalci nekaterih novinarskih predmetov, katedra pa je povabila novinarske hiše, da so prispevale svoja mnenja in denar za opremo. Mnenja, ki so jih tako pridobili, so na katedri upoštevali, vendar so pri snovanju predmetnika ohranjali avtonomijo – če so presodili, da neka vsebina ne sodi v program študija, je vanj niso uvrstili.

Po koncu prenove (1978/79) so predmetnik na novinarski smeri poleg splošnoizobraževalnih in specifičnih novinarskih predmetov sestavljali še metodološki predmeti in predmeti o družbeni ureditvi SFRJ. Slednje so v predmetnik programov na takratni FSPN vključili po posredovanju CK ZKS. V četrtem letniku so študentje izbirali med dvema usmeritvama: družbenopolitično in informacijsko-organizacijsko usmeritvijo. Prva je izobraževala za sorazmerno širok izobrazbeni in delovni profil novinarja, druga pa za novinarja – organizatorja informacijsko-komunikacijskih procesov in odnosov ter sredstev obveščanja, novinarja glasil in biltenov v združenem delu, sodelavca informacijsko dokumentacijskih centrov, informatorja in komunikatorja za stike z javnostjo (iz te usmeritve je po letu 1990 izšel nov študijski program Tržno komuniciranje) (Sfiligoj 1981, 17). Cilj novinarstva je bil v tem obdobju državni odgovorno delovanje in izgrajevanje socialistične družbe – pristop odvetniškega novinarstva (Vobič 2009, 25). Po vpeljavi novih smeri se je vpis na novinarsko smer leta 1978/79 znatno povečal, nakar je leta 1980 vpis na vse smeri FSPN drastično padel.

Čas splošne krize jugoslovanskega družbeno-političnega in gospodarskega sistema je na fakulteti veljal za obdobje t. i. VIP-ov (1980–1990). Reformo usmerjenega izobraževanja so na fakulteti označili za »birokratsko zaroto proti intelektualnemu delu«, vendar so na dolgih sejah med drugim odpravili prekrivanja vsebin med predmeti in mnoge stvari dejansko izboljšali (Korošec 2014). Začetek 80. let je nekaterim profesorjem ostal v spominu po tem, da so se na fakulteti borili za vpis – razvijali so nove predmete in novačili srednješolce (Korošec 2014). Med študijskima letoma 1980/81 in 1982/83 je vpis

na novinarski smeri nekoliko porasel, število diplomantov pa se je, skladno s tem, začelo zviševati po letu 1984. Sredi 80. let je bilo univerzitetno izobraževanje novinarjev v slovenskem prostoru sicer deležno družbene podpore, a tudi številnih očitkov in kritik: iz vrst tradicionalnih univerzitetnih okolij, iz politike in pogosto tudi iz vrst novinarjev brez novinarske izobrazbe (Splichal 1986). Ti so bili takrat na svojem vrhuncu, saj 80. leta veljajo za zlato dobo slovenskega novinarstva; dobo, ko politika ni imela več nazora nad novinarji in mediji; dobo, ko je bilo novinarstvo odprto, cenjeno in tudi dobro plačan poklic (Splichal 2013). V tem obdobju se je vzpostavila možnost dvopredmetnega študiranja novinarstva na FSPN in humanistike na ljubljanski Filozofski fakulteti. Podobna oblika dvopredmetnega študija, ki na eni strani predvideva humanistični študij in na drugi strani ločeno študij novinarskih praktičnih predmetov, je razširjena predvsem v Veliki Britaniji (French 2007).

V poznih osemdesetih, ki so veljala za čas večjih družbenih sprememb, so na fakulteti posodabljali učne načrte, uvajali nove predmete in zaposlovali nove sodelavce. Po prenovi predmetnikov so leta 1986 študentje VIP-a Novinarstvo vpisali novinarske predmete že v prvem letniku, vpis je v tem obdobju nekoliko naraščal, število diplomantov pa se ni bistveno spremenilo. Novinarska katedra se je širila počasi – od pričetka študija, ko so katedro sestavljali štirje člani, se je do tega obdobja število članov komaj podvojilo. V tem času so bili najvidnejši predstavniki katedre Slavko Splichal, Tomo Korošec in Manca Košir. Intervjuvanci poudarjajo, da je bila razen kadrovske katedre omejena tudi s finančnimi zmožnostmi. Opremljenost fakultete je bila tako v drugi polovici 80. let v glavnem še vedno omejena na kredo in tablo, zato je bilo še toliko bolj pomembno sodelovanje z medijskimi hišami. V takih okoliščinah je bilo posodabljanje programov oteženo. Na fakulteti so kljub temu uspeli vzdrževati mednarodne stike, sodelovati pri znanstvenoraziskovalnih projektih, kongresih, srečanjih ipd. Mednarodno sodelovanje je bilo v 60. letih zelo razširjeno, v 70. letih je bilo večinoma omejeno na področje Balkana in je temeljilo predvsem na osebnih stikih, nato pa se je od 80. let do leta 2000 znova zelo okrepilo, predvsem prek Fulbrightovega programa. Komisije, ki so odločale o Fulbrightovih profesorjih, so v tistem času Slovenijo najbrž uvrščale med države, ki so potrebovale dodatno izobraževalno pomoč na področju medijev, zato so redno pošiljale gostujoče profesorje (Milosavljević 2014).

Naslednja temeljita prenova študijskih programov je bila izvedena v letu 1990. Program novinarskega študija je bil ponovno zasnovan tako, da je v prvem in drugem letniku vseboval večinoma splošnoizobraževalne in metodološke predmete ter po en novinarski predmet, v tretjem in četrtem letniku pa se je število novinarskih predmetov povečalo. Predmete o družbeni ureditvi SFRJ so po osamosvojitvi nadomestili drugi. Leta 1991 sta se od novinarske katedre odcepili novi katedri za komunikologijo in tržno komuniciranje, novinarski študij pa je ostal samostojen. Pri spreminjanju

programa so se v 90. letih bolj usmerili k nemški tradiciji, ki poudarja predvsem teoretično znanje (Joseph 2009). Predmetnik so delali »z zavedanjem, da je slovensko novinarstvo zraslo v razmerah, na katere je vplival nemški kulturni duh« (Košir 2013). Analiza arhivskih podatkov kaže, da je bilo v začetku 90. let v predmetnik novinarstva uvedenih kar nekaj novih predmetov (npr. Stilistika poročevalstva, Seminar: etika, Vzgoja za medije idr.).

Vpis na novinarsko smer se je konec 80. let povečeval, vendar je bil pri napredovanju študentov v višje letnike opazen velik osip in je posledično diplomiralo malo študentov. V drugi polovici 90. let se je vpis stabiliziral, število diplomantov pa je nihalo. Na katedri je bilo takrat malo zaposlenih, poleg Koširjeve sta novinarske predmete pokrivala še Melita Poler in Marko Milosavljević. Sčasoma so dodajali predmete, vendar so bili pri tem – kot vedno prej in potem – omejeni s finančnimi in kadrovskimi omejitvami, večkrat pa tudi s slabim razumevanjem fakultete, ki specifične novinarskega študija, tj. prepletenosti s praktičnim študijem, »nikoli ni čisto dobro razumela« (Milosavljević 2014). V tem obdobju je tako pri različnih novinarskih predmetih sodelovalo več zunanjih sodelavcev. Ker leta 1999 na novinarski katedri ni bilo nikogar, ki bi lahko prevzel funkcijo predstojnika, so si »izposodili« predstojnico s komunikološke katedre Sandro Bašić Hrvatini (Poler Kovačič 2013). Odnosi v tem času niso bili dobri, izboljšali so se, ko je novinarska katedra ponovno dobila svojega predstojnika. Večina predstojnikov novinarske katedre je imela za sabo tudi lastne izkušnje z delom novinarja, kar je po mnenju Unesca (2007, 13) zelo pomembno.

Naslednja velika prelomnica za FDV je bila bolonjska reforma – prenavljanje in akreditiranje programov, skladno s smernicami bolonjske deklaracije, je bilo intenzivno v študijskih letih 2003/04–2004/05. Na katedri so natančno premislili, kako bi oblikovali novi program. Izvedli so študijo novinarskih programov v Evropi ter za mnenja vprašali takratne študente novinarstva in številne ugledne slovenske novinarje in urednike, vendar je bil odziv majhen. Ko so izdelali natančno zasnovo programa, pa tega zaradi finančnih in kadrovskih omejitev v veliki meri ni bilo možno udejanjiti – zato so našli rešitev v uvedbi praktikumov (časopisnega, radijskega, televizijskega), ki so jih izvajali novinarski praktiki (prav tam). Največ študentov je bilo vpisanih v študijskem letu 2005/06, ko se je prvi letnik prvič izvajal po novem bolonjskem programu. Od študijskega leta 2011/12 je opaziti občutno zmanjšanje vpisa. Skladno s tem je število diplomantov do leta 2011 naraščalo, po tem letu pa začelo padati. Intervjuvani predstojniki se strinjajo, da je bolonjska reforma sicer vpeljala nekaj pomembnih novosti, vendar ni v celoti izpolnila svojega namena. Kot slabosti bolonjskega sistema so intervjuvanci izpostavili predvsem veliko razdrobljenost, nepreglednost in nepovezanost predmetov; podražitev in podaljševanje študija;

pomanjkanje živahnih diskusij, interaktivnega in skupinskega dela; preveč študentov pri predmetu; različno predznanje slušateljev ipd.

V študijskem letu 2015/16 poteka ponovna prenova programa, t. i. druga bolonjska reforma. Novinarska katedra, ki trenutno šteje osem članov, program snuje znotraj okvira, ki ga je zaradi finančnih težav določila fakulteta. Nov program tako predvideva zmanjšanje števila predmetov in preklap iz trenutnega sistema štirih let dodiplomskega in enega leta podiplomskega študija na tri leta dodiplomskega in dve leti podiplomskega študija. Pri snovanju programa so se člani katedre opirali predvsem na smernice, ki sta jih pripravila Unesco in EJTA. Hkrati so izhajali iz tradicije in idejnih zasnov, ki jih je postavil in z drugimi zgodnjimi sodelavci razvijal France Vreg. Gradniki novega programa, kot so jih začrtali na katedri, poudarjajo študentovo sposobnost refleksije, kar je značilno za model reflektirane prakse. Na katedri se zavedajo, da bodo še naprej primorani sklepati kompromise – idealno bi bilo imeti dva podiplomska programa, kot predlaga Unesco (2007), a zaradi finančnih omejitev to ni možno. Vizija razvoja, ki so jo na katedri pripravili za prihodnja leta, zajema razvoj multimedijske predavalnice; institucionalizacijo stikov s tujimi izobraževalnimi institucijami; včlanitev v EJTA in vzpostavitev tribune, ki bo odpirala najbolj težavna vprašanja novinarstva (Vobič 2016). Zdi se, da se je razumevanje vloge novinarja pomaknilo bolj v smer komunitarističnega pristopa, ki poudarja samorefleksivnost in zagotavljanje deliberacije (Rosen 1999).

Kot je razvidno iz arhivskih in ostalih virov, in kot so povedali intervjuvani predstojniki Katedre za novinarstvo – se je študij novinarstva na Slovenskem v prvih 50-ih letih razvijal v skladu z aktualnimi razmerami: bil je vpet v aktualni družbeni sistem, vplivan od aktualne politike (v širšem smislu), omejen z razpoložljivimi finančnimi sredstvi in ne najbolj prilagojen tehnološkim spremembam. Ker je VŠPV ustanovila Zveza komunistov Slovenije, so na razvoj študija novinarstva v začetnem obdobju nedvomno v največji meri vplivale zahteve in kritike vladajoče politike. V Jugoslaviji se je študij razvijal v specifičnem družbenem kontekstu kot samoupravno novinarstvo, kar se je nenazadnje odražalo v samem predmetniku študija. Po osamosvojitvi Slovenije je katedra na novo premislila vlogo novinarja in jo prilagodila kapitalizmu in predstavniki demokraciji ter osvežila predmetnik. Zadnja večja prenova je bila pred desetimi leti bolonjska reforma, ki je bila prav tako intervencija politike.

Razvoj programa so ves čas določale kadrovske in finančne omejitve, ki so vplivale tudi na to, da se program ni mogel prilagoditi aktualnemu tehnološkemu napredku – in bi v tem pogledu zaostajal, če se ne bi od samih začetkov povezoval z vodilnimi mediji. Glede na opisane okoliščine se je spreminjalo število vpisanih študentov in število diplomantov na študiju novinarstva. Razvoj študija novinarstva ni bil namerno oviran, čeprav je v določenih obdobjih nekoliko zastal. Študij je bil v začetku podpiran, ker je

bil v skladu z vizijo družbenega razvoja, kasneje je bil deležen družbene podpore – a hkrati tudi kritik, v zadnjem času pa je kot del družboslovja v težavnem položaju. Prevladujoča paradigma družbenega razvoja, ki izhaja iz neoliberalnega kapitalizma, nenehno veča zahteve po učinkovitosti – družboslovju pa očita, da jih ne dosega. Deregulacija, privatizacija in komercializacija danes pomembno vplivajo na naravo in pogoje dela v visokem šolstvu. Podobni procesi v današnjem vse bolj kompleksnem svetu predstavljajo resen izziv tudi za samo novinarstvo. V trenutnih razmerah, ko je stanje na medijskem trgu slabo, pritiski kapitala in politike pa vedno večji, je novinarsko delo postalo prekarno (Vobič 2015) in še težje. Vse to pa srednješolcev ne odvrača od želje po vpisu na študij novinarstva. Dostopni podatki o vpisu, po katerih je število prijavljenih v prvi letnik študija novinarstva v zadnjih petih letih visoko presegalo število razpisanih mest, kažejo na izjemen interes za študij novinarstva. Situacija od novinarskih izobraževalnih programov zahteva inovativni pristop in čim hitrejše prilagoditve. Le kakovostno izobraževanje lahko dovolj dobro pripravi bodoče novinarje na izzive, s katerimi se bodo soočali pri novinarskem delu, ter prispeva k izboljšanju kakovosti samega novinarstva, ki je nujno za demokracijo in razvoj.

6 SKLEP

Novinarstvo je v 21. stoletju ujeto v protislovju lastnega uspeha (Hargreaves 2007), zato se mu – če ne najde ustrezne rešitve za svojo situacijo – ne obeta nič dobrega. Rešitev, ki jo predlagajo strokovnjaki Unesca (2013), je kakovostno izobraževanje novinarjev. Razprave o najprimernejšem načinu pridobivanja kompetenc, ki naredijo dobrega novinarja, so prisotne od 19. stoletja in aktualne še danes. Čeprav se je do začetka novega tisočletja visokošolsko izobraževanje novinarjev razširilo in uveljavilo skoraj po vsem svetu, soglasje o obliki in vsebini študija ni doseženo. V študijskem letu 2014/15 je študij novinarstva na FDV dopolnil 50 let. V tem času še ni celovitejšega dela na temo njegovega razvoja. Ker sem želela zapolniti to vrzel v raziskovanju študija novinarstva na Slovenskem, sem si zastavila raziskovalno vprašanje: *Kako se je razvijal študij novinarstva na Slovenskem?*

Kombinacija metod analize primarnih virov in poglobljenih intervjujev s predstojniki Katedre za novinarstvo je pokazala, da je študij novinarstva, ki ga je zasnoval France Vreg na podlagi lastnih izkušenj in primerov iz tujine, ves čas ohranjal podobno osnovo: kombinacijo splošnih družboslovnih predmetov in praktičnih novinarskih predmetov. Pri nastajanju in spreminjanju programa so si na katedri večinoma pomagali s priporočili Unesca in zgledi drugih držav. Čeprav je bil študij zasnovan na podlagi ameriškega integriranega modela, so na katedri upoštevali specifiko slovenskega prostora, ki je bližje nemški tradiciji, in so vključili tudi povsem teoretične predmete. Sodelovanje znotraj katedre je bilo dobro, večina predstojnikov je pred vstopom v akademski svet opravljala delo novinarja in tako pri svojem pedagoškem delu izhajala tudi iz lastnih izkušenj. Pot do uveljavitve študija sicer ni bila lahka. Dejstvo, da se je študij vzpostavil na takratni VŠPV, kjer sta dominirali sociologija in politologija, je za razvoj študija zelo pomembno. Po tem, ko je iz novinarstva izšla nova veda komunikologija in je bila ustanovljena komunikološka katedra, ki si je hotela študij novinarstva podrediti, je moral ta večkrat braniti svojo avtonomijo.

Na razvoj študija novinarstva so v začetnem obdobju po ustanovitvi v največji meri vplivale zahteve in kritike vladajoče politike. Skladno s spreminjanjem in prilagajanjem vloge novinarja aktualnim družbeno-političnim okoliščinam se je spreminjal in prilagajal tudi predmetnik študija novinarstva. Razvoj programa so pomembno določale kadrovske in finančne omejitve, ki so vplivale tudi na to, da program ni mogel slediti aktualnemu tehnološkemu napredku. Če se ne bi od samih začetkov povezoval z vodilnimi mediji, bi v tem smislu najverjetneje precej zaostal.

Predstojniki Katedre za novinarstvo se strinjajo, da so v preteklosti snovalci novinarskega programa vanj vložili ogromno energije, da so pri tem veliko tvegali in so se morali zanj trdo boriti. Prepričani so,

da so bili v preteklih 50-ih letih na FDV postavljeni trdni temelji novinarskega programa. Bivši predstojniki novinarske katedre, ki so v pokoju, so zadovoljni s svojim prispevkom k razvoju študija novinarstva. Sedanji člani katedre menijo, da je pomembno, da skupaj preiščujejo o razvoju študija. V zvezi z nadaljnjim razvojem novinarskega študija jih skrbi predvsem to, da trenutno ni mogoče zaposlovati in vzgajati novih sodelavcev, ki bi nadaljevali z razvijanjem študija in mu zagotovili trdno prihodnost – s tem pa tudi trdno prihodnost novinarstvu samemu.

Kljub trenutno neugodnim razmeram na medijskem trgu in slabemu položaju današnjih novinarjev ostaja interes za študij novinarstva izjemno visok. Hkrati so potrebe ljudi po novinarskih vsebinah danes večje kot kdajkoli prej. Interesa je torej dovolj, možnosti in priložnosti je ogromno, časi so dinamični. Če se bodo novinarski izobraževalni programi, novinarji in mediji situaciji dovolj hitro in uspešno prilagodili, so napovedi za prihodnost svetle.

Potek razvoja študija novinarstva na Slovenskem, ki sem ga analizirala v magistrski nalogi, je le poskus orisa kompleksnih procesov, ki so spremljali nastajanje in spreminjanje študija novinarstva pri nas. Možnosti za nadaljnje raziskovanje je še veliko, vendar so – ker gre za raziskovanje preteklih dogodkov – omejene z dostopnimi viri.

7 LITERATURA

- Adam, G. Stuart. 2001. The education of journalists. *Journalism* 2 (3): 315–39.
- Amon, Smilja. 1989. Obrnjena piramida novinarskega izobraževanja. *Teorija in praksa* 26 (11–12): 1595–1598.
- 2014. Spominski pogled na razvoj novinarskega programa s poudarkom na Zgodovini novinarstva. V *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič, 91–98. Ljubljana: FDV.
- Arksey, Hilary in Peter Knight. 1999. *Interviewing for social scientists: An Introductory Resource with Examples*. London: Sage.
- Barle, Andreja in Jana Bezenšek. 2006. *Poglavja iz sociologije vzgoje in izobraževanja. Pregled sodobnih socioloških študij, perspektiv in konceptov*. Koper: Fakulteta za management.
- Benko, Vlado. 2011. Od Visoke šole za politične vede do Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo. V *Fakulteta za družbene vede: 50 let znanosti o družbi*, ur. Monika Kalin Golob in Anton Grizold, 20–26. Ljubljana: FDV.
- Berger, A. Asa. 2011. *Media and communication research methods: an introduction to qualitative and quantitative approaches*. London: Sage.
- Bromley, Michael. 1997. The end of journalism? Changes in workplace practices in the press and broadcasting in the 1990s. V *A Journalism Reader*, ur. Michael Bromley in Tom O'Malley, 330–350. London: Routledge.
- Buckley, Roger in Jim Caple. 2007. *The Theory and Practice of Training*. London: Kogan Page.
- Burns, Robert Bouns. 2000. *Introduction to Research Methods*. London: Sage.
- Claussen, Dane S. 2010. "Harmonizing" and "Tuning" European JMC Education through 26+ Competences. *Journalism & Mass Communication Educator* 65 (3/4): 217–220.
- Comrie, Margie. 2003. The Place of Journalism in the Universities of Tomorrow. Dostopno prek: <http://www.jeanz.org.nz/Conference%202003%20Margie%20Comrie.htm> (13. marec 2016).
- Connell, Ian. 1998. Mistaken identities: Tabloid and BroadSheet News Discourse. *Javnost/The Public* 5 (3): 11–31.
- Dahlgren, Peter. 1996. Media Logic in Cyberspace: Repositioning Journalism and its Publics. *Javnost/The Public* 3 (3): 59–72.
- de Burgh, Hugo. 2003. Skills are not Enough: The Case for Journalism as an Academic Discipline. *Journalism* 4 (1): 95–112.

Deuze, Mark. 2001. Educating "new" journalists: Challenges to the curriculum. *Journalism & Mass Communication Educator* Spring 2001: 4–17.

--- 2006. Global Journalism Education. A Conceptual Approach. *Journalism Studies* 7 (1): 19–34.

Dickson, Tom in Wanda Brandon. 2000. The Gap between Educators and Professional Journalists. *Journalism & Mass Communication Educator* 55 (3): 50–67.

Donsbach, Wolfgang in Tom Fiedler. 2008. *Journalism School Curriculum Enrichment. A Midterm Report of the Carnegie-Knight Initiative on the Future of Journalism Education*. Dostopno prek: http://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2012/03/journalism_school_curriculum_enrichment_2008.pdf (18. marec 2016).

el-Nawawy, Mohammed. 2007. Between The Newsroom and The Classroom: Education Standards and Practices for Print Journalism in Egypt and Jordan. *International Communication Gazette* 69 (1): 69–90.

EJTA. *European Journalism Training Association*. Tartu Declaration. Dostopno prek: <http://www.ejta.eu/tartu-declaration> (15. marec 2016).

Erjavec, Karmen. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 23. december.

Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič, ur. 2014. *50 let študija novinarstva na Slovenskem*. Ljubljana: FDV.

Finberg, Howard. 2012. *The Future of Journalism Education*. Dostopno prek: <https://www.newsu.org/future-journalism-education> (13. marec 2016).

Folkerts, Jean. 2014. History of Journalism Education. *Journalism & Communication Monographs* 16 (4): 227–299.

Foote, Joe. 2008. Conference Report: World Journalism Education Congress. *Journalism Studies* 9 (1): 132–8.

French, Nora. 2006. *Competing Discourses on Journalism Education*. Dostopno prek: <http://arrow.dit.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1035&context=aaschmedart> (18. marec 2016).

--- 2007. *Professional Knowledge, Professional Education and Journalism*. IAMCR conference. Dostopno prek: <http://arrow.dit.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=aaschmedart> (18. marec 2016).

Fröhlich, Romy in Christina Holtz-Bacha, ur. 2003. *Journalism Education in Europe and North America*. Cresskill, NJ: Hampton Press.

Gasher, Mike. 2005. Commentary: It's Time to Redefine Journalism Education in Canada. *Canadian Journal of Communication* 30 (4). Dostopno prek: <http://cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/1644/1783> (20. marec 2016).

- Gaunt, Philip. 1992. *Making the Newsmakers: international handbook on journalism training*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Glasser, Theodore. 2006. Journalism Studies and the Education of Journalists. *Journalism Studies* 7 (1): 146–150.
- Greenberg, Susan. 2007. Theory and practice in journalism education. *Journal of Media Practice* 8 (3): 289–303.
- Grieves, Kevin. 2011. Transnational Journalism Education: Promises and challenges. *Journalism Studies* 12 (2): 239–54.
- Hardt, Hanno. 1996. The End of Journalism: Media and Newsworld in the United States. *Javnost/The Public* 3 (3), 2–41.
- Hargreaves, Ian. 2007. *Novinarstvo: zelo kratek uvod*. Ljubljana: Krtina.
- Hermida, Alfred. 2014. *Tell everyone: Why we share and why it matters*. Dostopno prek: <https://www.goodreads.com/reader/64076-tell-everyone> (13. marec 2016).
- Hirst, Martin. 2010. Journalism Education “Down Under”: A tale of two paradigms. *Journalism Studies* 11 (1): 83–98.
- Hooffacker, Gabriele, ur. 2010. *Journalismus lehren*. Dostopno prek: http://www.journalistenakademie.de/szkaf/dwl/journalismus_lehren.pdf (1. junij 2013).
- Informacija o študiju*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo. 1970. Ljubljana: FSPN.
- Janowitz, Morris. 1975/2008. Professional Models of Journalism: The Gatekeeper and the Advocate. V *Journalism: Critical Concepts in Media and Cultural Studies*, ur. Howard Tumber, 45–56. Oxon, New York: Routledge.
- Jereb, Janez. 1998. *Teoretične osnove izobraževanja*. Kranj: Založba Moderna organizacija.
- Jontes, Dejan. 2010. *Od psov čuvajev do čuvajev psov: Novinarstvo, tabloidizacija in moralna panika*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/37/prakse/print.html> (7. marec 2016).
- Joseph, Beate. 2009. Journalism Education. V *The Handbook of Journalism Studies*, ur. Karin Wahl-Jorgensen in Thomas Hanitzsch, 42–58. New York; London: Routledge.
- Kalin Golob, Monika. 2001. Teoretska razčlemba jezika in stila v poročevalstvu: Tomo Korošec: Stilistika slovenskega poročevalstva. *Slavistična revija* 49 (1–2): 119–122.
- . 2014. Jezik in stil novinarskih besedil: od stilistike poročevalstva k večdisciplinarni, z jezikovnimi tehnologijami podprti žanrski analizi. V *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič, 159–182. Ljubljana: FDV.

- Kalin Golob, Monika in Anton Grizold, ur. 2011. *Fakulteta za družbene vede: 50 let znanosti o družbi*. Ljubljana: FDV.
- Kohont, Andrej. 2005. Razvrščanje kompetenc. V *Kompetence v kadrovski praksi*, ur. Marija Sonja Pezdirc, 30–48. Ljubljana: GV Izobraževanje.
- Korošec, Tomo. 1996. Ob 35-letnici FDV – poskus periodizacije. V *Slovenska država, družba in javnost – Zbornik ob 35-letnici Fakultete za družbene vede*, ur. Anton Kramberger, 15–22. Ljubljana: FDV.
- 2005. Petindvajset plodnih akademskih let Mance Košir. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 15–17. Ljubljana: FDV.
- 2014. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 7. julij.
- Košir, Manca. 1990. Za uveljavitev specifičnosti študija novinarstva. *Teorija in praksa* 27 (1–2): 232–235.
- 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: FDV.
- 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 9. december.
- 2014. Kdo sem bila in kaj sem hotela. V *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič, 85–90. Ljubljana: FDV
- Laban, Vesna in Melita Poler Kovačič. 2008. Novinarsko poslanstvo, profesionalna kompetenca, etika in izobraževanje: pogledi urednikov slovenskih medijev. V *Jezikovna prepletanja*, ur. Monika Kalin Golob, Nataša Logar in Anton Grizold, 169–188. Ljubljana: FDV.
- Lambeth, Edmund B. 1997. *Časnikarstvo kot zaveza: poklicna etika*. Ljubljana: FDV.
- Legard, Robin, Jill Keegan in Kit Ward. 2006. In-depth interviews. V *Qualitative research practice: a guide for social science students and researchers*, ur. Jane Ritchie in Jane Lewis, 138–169. London: Sage.
- Löffelholz, Martin. 2008. Heterogenous – Multidimensional – Competing: Theoretical Approaches to Journalism – an Overview. V *Global Journalism Research: theories, methods, findings, future*, ur. Martin Löffelholz in David Weaver, 15–27. Oxford: Blackwell Publishing.
- May, Tim. 1997. *Social Research. Issues, Methods and Process*. Buckingham: Open University Press.
- Macdonald, Isabel. 2006. Teaching Journalists to Save the Profession: A Critical Assessment of Recent Debates on the Future of US and Canadian Journalism Education. *Journalism Studies* 7 (5): 745–64.
- McManus, John. 1994. *Market-driven Journalism: Let the Citizen Beware?* Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Medsker, Betty. 1996. *Winds of Change: challenges confronting journalism education*. Arlington, VA: The Freedom Forum Report.

Mensing, Donica. 2010. Rethinking [Again] the Future of Journalism Education. *Journalism Studies* 11 (4): 511–23.

Milosavljevič, Marko. 2010. *Ali zagotoviti sistemsko pomoč časopisom v času krize?* Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/38/politika/#1> (13. marec 2016).

--- 2014. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 8. julij.

Osolnik, Bogdan. 2015. Intervju: »Saj je šlo tudi v resnici za demokratizacijo komuniciranja in sistema«. Intervju z avtorjem sta pripravila Sašo Slaček Brlek in Jernej Amon Prodrik. *Javnost/The Public* 22, Supplement: 1–16.

Örnebring, Henrik in Anna Maria Jönsson. 2004. Tabloid journalism and the public sphere: a historical perspective on tabloid journalism. *Journalism Studies* 5 (3): 283–295.

Pavlin, Samo in Ivan Svetlik. 2008. *Razvoj profesionalnih kompetenc v slovenskem visokošolskem prostoru – elementi in izhodišča*. Ljubljana: FDV.

Plavšak, Kristina. 2003. *V iskanju popolne novinarske šole*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/16/izobrazevanje/> (1. junij 2013).

Poler Kovačič, Melita. 2003. Iz surovega časa medijev v čas odgovornih medijev: spremna beseda. V *Surovi čas medijev*, Manca Košir, 7–27. Ljubljana: FDV.

--- 2004. *Novinarska (iz)virnost: novinarji in njihovi viri v sodobni slovenski družbi*. Ljubljana: FDV.

--- 2005. *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: FDV.

--- 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 28. december.

Poler Kovačič, Melita in Karmen Erjavec, ur. 2005. *Uvod v novinarske študije*. Ljubljana: FDV.

Poler Kovačič, Melita, Karmen Erjavec, Marko Milosavljevič in Igor Vobič. 2013. Univerzitetno izobraževanje ali novinarska praksa? Stališča urednikov slovenskih množičnih medijev. *Teorija in praksa* 50 (2). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UT00V1ZQ/?> (13. marec 2016).

Poler Kovačič, Melita in Monika Kalin Golob, ur. 2004. *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri: Znanstveni zbornik ob 40. obletnici študija novinarstva na Slovenskem*. Ljubljana: FDV.

Pulitzer, Joseph. 1904. The College of Journalism. *The North American Review* 178 (570): 641–680.

Reese, Stephen D. in Jeremy Cohen. (2000). Educating for Journalism: The Professionalism of Scholarship. *Journalism Studies* 1 (2): 213–27.

Rosen, Jay. 1999. *What are journalists for?* New Haven; London: Yale University Press.

Russial, John, Peter Laufer in Janet Wasko. 2015. Journalism in Crisis? *Javnost/The Public* 22 (4): 299–312.

Schiller, Dan. 1979. An historical approach to objectivity and professionalism in American news reporting. *Journal of Communication* 29 (4): 46–57.

Sfiligoj, Nada. 1981. Učni načrt in njegova preobrazba. V *Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo: 1961–1981: zbornik ob dvajsetletnici Visoke šole za politične vede, Visoke šole za sociologijo, politične vede in novinarstvo in Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo*, ur. France Vreg in Tomo Korošec, 15–19. Ljubljana: FSPN.

--- 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 26. november.

--- 2014. Moje sodelovanje z novinarskim študijem na pedagoškem, organizacijskem in raziskovalnem področju. V *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič, 99–105. Ljubljana: FDV

Skinner, David, Mike Gasher in James Compton. 2001. Putting Theory to Practice: a critical approach to journalism studies. *Journalism* 2 (3): 341–360.

Splichal, Slavko. 1986. Razvoj novinarskega študija in komunikologije. *Teorija in praksa* 23 (12): 1413–1421.

--- 1988. Izobraževanje, etika in profesionalizacija novinarstva. *Teorija in praksa* 25 (5): 619–624.

--- 1994. Mediji na prehodu, civilna družba in globalne spremembe v javnosti. Perspektive komunikologije v Sloveniji in v svetu. *Teorija in praksa* 331 (11–12): 1025–1034.

--- 2000. Novinarji in novinarstvo. V *Vregov zbornik*, ur. Slavko Splichal, 47–56. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo ter FDV.

--- 2007. France Vreg, 1920–2007. *Teorija in praksa* 44 (3–4): 363–366.

--- 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 3. december.

--- 2014. Konec koncev – novinarstvo. V *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič, 43–67. Ljubljana: FDV.

Splichal, Slavko in Colin Sparks. 1994. *Journalists for the 21st Century: Tendencies of professionalization Among First-Year Students in 22 Countries*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation.

State of Journalism Education. 2013. Dostopno prek: http://www.newsu.org/course_files/StateOfJournalismEducation2013.pdf (13. marec 2016).

Svetlik, Ivan in Meri Lorenčič. 2001. Izobraževanje in usposabljanje. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 256–290. Ljubljana: FDV.

Tapsall, Suellen in Carolyn Varley. 2001. *Journalism: Theory in Practice*. Oxford; New York: Oxford University Press.

Teichler, Ulrich. 2008. Diversification? Trends and Explanation of the Shape and Size of Higher Education. *Higher Education* 56: 349–379.

Terzis, Georgios. 2009. *European Journalism Education*. Chicago: Intellect, The University of Chicago Press.

Toš, Niko. 2011. Dve leti dekanovanja v petdeset let podlage. V *Fakulteta za družbene vede: 50 let znanosti o družbi*, ur. Monika Kalin Golob in Anton Grizold, 70–77. Ljubljana: FDV.

Unesco. 1998. World Conference on Higher Education: Vision and Action. Dostopno prek: <http://www.unesco.org/education/educprog/wche/diaz-e.htm> (15. marec 2016).

--- 2007. Model Curricula for Journalism Education. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001512/151209e.pdf> (1. junij 2013).

--- 2013. Model Curricula for Journalism Education. A compendium of New Syllabi. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002211/221199E.pdf> (1. marec 2013).

Vobič, Igor. 2007. *Novinarstvo na spletu – Kdo s(m)o novinarji?* Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/29/splet/> (15. marec 2016).

--- 2009. Normativne vrste novinarstva in poročanje o politiki skozi optiko slovenskih novinarjev, politikov in državljanov. *Javnost/The Public* 16, Supplement: 21–40.

--- 2015. Osiromašenje novinarstva. *Javnost/The Public* 22, Supplement: 28–40.

--- 2016. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 9. februar.

Vogrinc, Janez. 2008. *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Vreg, France. 1967. *Visokošolsko izobraževanje novinarjev v svetu*. Ljubljana: Visoka šola za politične vede.

--- 1971. Deseta obletnica desete fakultete ljubljanske univerze: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo: vloga, delovanje in program. *Novinarska smer. Naši razgledi* 20 (19): 568.

--- 1981. Rast Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo in njeno mesto v družbi. V *Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo: 1961-1981: zbornik ob dvajsetletnici Visoke šole za politične vede, Visoke šole za sociologijo, politične vede in novinarstvo in Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo*, ur. France Vreg in Tomo Korošec, 5–14. Ljubljana: FSPN.

--- 1983. Jugoslovenska šola novinarstva. Povodom 20-godišnjice uvođenja visokoškolskog studija novinarstva. *Novinarstvo/Journalism* 19 (1–2): 26–32.

--- 1991. Trideset let komunikacijske znanosti na Slovenskem. Intervju z avtorjem je pripravil Slavko Splichal. V *Teorija in praksa* 28 (8–9): 1018–1024.

--- 1996. Med pravovernostjo in heterodoksnostjo. V *Slovenska država, družba in javnost – Zbornik ob 35-letnici Fakultete za družbene vede*, ur. Anton Kramberger, 26–31. Ljubljana: FDV.

--- 2004. Začetki novinarstva in heretična komunikologija. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 11–15. Ljubljana: FDV.

--- 2014. »Pred nami je naloga, da neutrudno raziskujemo resnico in smisel življenja ter iščemo nova znanstvena in novinarska spoznanja« Intervju z zasl. red. prof. dr. Francetom Vregom je pripravil Marko Milosavljević. V *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič, 33–41. Ljubljana: FDV.

Zelizer, Barbie. 2004. *Taking Journalism Seriously: News and the Academy*. London: Sage.

Zelizer, Barbie, ur. 2009. *The Changing Faces of Journalism: Tabloidization, Technology and Truthiness*. London, New York: Routledge.